Dp 225

1

RESPUBLIKINEI BIBLIOTEKAI
VILNIUS, Lenino pr. 51
B. Vaškelis

KARYS

Lietuvos
Nacionalinė
M.Mažvydo
Biblioteka

KARYS

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ ŽURNALAS

Redaguoja ir leidžia:
Kpt. Simas Urbonas, St. Butkus ir Aug. Astrauskas.

Vyr. redaktorius
KPT. SIMAS URBONAS

1950 m. lapkričio 23 d.

ŠIO NUMERIO KAINA — 50 CT.

VIRŠELYJE: 1 psl. — Lietuvos Karo Mokykla Tautos Šventės iškilmėse, Pr. Gaižučio nuotrauka; 4 psl. — V. K. Jonyno iliustracija iš "Lokio". Vinjetės: P. Osmolskio.

Spaudė Lietuvių Universalinio Biuro, Inc., "Amerikos" spaustuvė, 417 Grand Street, Brooklyn, N. Y.

KAS ĮDOMESNIO KITAME KARIO NUMERYJE?

— Lietuvos vardas rusų-britų pokalbiuose, II-jo Pasaulinio karo akivaizdoje.

— JAV karinė politika 1951 m.

— Pasikalbėjimai su partizanu iš Lietuvos.

— Vienas mėnuo bešališko stebėtojo įspūdžių ir pergyvenimų iš vokiečių žygio į Rytus 1941 m.

— Žvalgybos karininkas pasakoja...

— Netikėtas lietuvio karininko susitikimas su sovietų kapitonu (su kuriuo jam teko būti viename pulke, 29 teritoriniam šaulių korpe, pirmosios sovietų okupacijos metu) vienoje grįžtančių rusų belaisvių pereinamojoj stovykloje Vokietijoje.

— Visuomeninėmis, kultūrinėmis temomis.

— Beletristika, eilėraščiai, atsiminimai.

— Gausu iliustracijų ir daug kita.

Malonūs mūsų bendradarbiai ir skaitytojai!

Tarp kitų rašinių ir straipsnių, tuojau pat siųskite suglaustus originalesnių Lapkričio 23-ios minėjimų aprašymus ir foto nuotraukas (blizgančiam popieriuje). Atsiprašome, kad ne visų ar kiek sutrumpinti rašiniai tilpo šiame nr-yje. Sunaudosime ateityje.

Rankraščius galima siųsti rašytus ir ne mašinėle, tik kad būtų aiškūs, ir vienoje lapo pusėje.

Atsiprašome mūsų skaitytojus, kad nelengvos redakcijos darbo sąlygos gal nepakankamai gerai leido šį nr. apipavidalinti bei iškoreguoti.

PADĖKA

Lietuvių Universalinio Biuro, Inc., vadovybei ir visiems maloniems, rūpestingiems spaustuvės bendradarbiams, tikrai nuoširdžiai ir rūpestingai padėjusiems šį 1-jį KARIO nr. išspausdinti, labai nuoširdžiai dėkojame.

Taip pat nuoširdus vyr. redaktoriaus ačiū senam Great Neck'o gyventojui Jonui Blažoniui, snj., sudariusiam sąlygas veikti.

"Kario" redakcija.

Pasaulio Lietuvių Karių Žurnalas

KARYS

yra artimas ir mielas bičiulis kiekvienam lietuviui, ginklu, darbu ar plunksna kovojančiam dėl laisvos, demokratinės Lietuvos atstatymo. Senimas ir jaunimas, tremtiniai ir čia jau seniai įsikūrusieji mūsų broliai lietuviai — jame visuomet ras sau tinkamos medžiagos, žinių ir vaizdų, bylojančių apie senosios Lietuvos praeitį, apie baisią mūsų Tėvynės dabartį ir apie tą kovą, kuri be jokios atodairos mūsų visų turi būti be perstogės tęsiama Tėvynės ir tautos ateičiai. Pagal išgales — visi į talką tremtyje atgijusiam KARIUI. Nelaukime pakvietimo ar prašymo! Šiandien visi esame Lietuvos laisvės kariai!

Kitas KARIO nr. išeis Naujiesiems Metams. 1 ir 2 nr. nr. kaina—po 50 ct. Visi, norintieji šiuos nr. nr. įsigyti, rašo redakcijai, pasiųsdami $1 (galima ir pašto ženklais). 2-me nr. bus paskelbta, kaip dažnai KARYS eis 1951 m., ir kokia bus jo prenumerata.

Redakcijos ir adm. adresas:

KARYS

156 Steamboat Rd. Great Neck, L. I. N. Y.

Lietuviai biznieriai skelbiasi KARYJE, kuris pasiekia visus pasaulio kontinentus!

KUR KAS EINA, KĄ KAS DARO — VIEN TIK: KARYS! KARĮ, KARIO!

LIETUVIŲ SPAUDOS CENTRAS AMERIKOJE

340 UNION AVENUE, BROOKLYN 11, N. Y.
Tel. EV. 8-6163

Naujausios, visame pasaulyje išleidžiamos lietuviškos knygos, liaudies meno dirbiniai, gintarai, lietuviškos plokštelės, Katalogai siunčiami nemokamai.
Užsakymai išpildomi paštu.

ATEITIS

LIETUVIŲ JAUNIMO ŽURNALAS

Mokslas, menas, religija, literatūra, kultūrinė kronika, akademinis gyvenimas, moksleivių kūryba.

Prenumerata metams 3 dol.

Eina kartą per mėnesį.

Redakcijos ir Administracijos adresas:

"ATEITIS"

417 Grand St., Brooklyn 11, N. Y.

"AMERIKA"

Amerikos lietuvių katalikų visuomeninio ir kultūrinio gyvenimo savaitraštis

yra mielai skaitomas ne tik čia, Amerikoje, bet ir visame pasaulyje

"Amerika" metams kainuoja $3.00
užsienyje $3.50

"AMERIKA"

417 Grand Street, Brooklyn 11, N. Y.

Telef. EV. 8-7012

LIETUVOS VYRAI, TĖVYNĖJĘ IR PASAULYJE!

Šią didžiai neramią pasaulinės taikos valandą senasis sielos bičiulis KARYS šiandien vėl tvirtai spaudžia Jūsų šiurkščią, randuotą kareiviską ranką ir savo mintimis drauge su Jumis bučiuoja šventąją Lietuvos žemę.

KARYS, vytautinės Lietuvos ginklo garbės ir nepriklausomos Lietuvos laisvės pranašų plunksnos įkvėptas, lydėjo Jus Nepriklausomybės kovų apkasuose, lydėjo pajūriais, pamariais ties Klaipėda, petys petin žygiavo su Jumis šauniose Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės gretose, mūsų žemės arimais ir vieškeliais plačiais.

O kada kilo baisingoji pasaulinė audra, KARYS, laikinai priblokštas — nekapituliavo ir Jūs vienų nepaliko. Jis vėl su Jumis, jau svetimųjų gainiojamais ir niekinamais, gyveno tėvynės ir svečiųjų žemių miškuose, bunkeriuose, griuvėsiais virtusiuose senosios Europos didmiesčiuose, vergų darbo stovyklose bei fabrikuose.

Visos šios kruvinosios epopejos metais ir dienomis, jis kaip ir Jūs, tolumoje teregėjo išganingąjį Lietuvos Laisvės laimės žiburį, jo tesiekė, jam tetarnavo.

Šiandieną vėl jis šaukia Jus:

Vyrai, Lietuvos miškų ir pelkių broliai - partizanai! Kareiviai galingosios Jungtinių Amerikos Valstybių armijos eilėse Europoje, čia ir Tolimuosiuose Rytuos! Kovotojai Korejos kalnuose ir Indokinijos džiunglių pragare! Beginkliai neuniformuoti kariai, šauliai, laisvės kovotojai visuose penkiuose pasaulio kontinentuose, kurie šiandien dirbate palinkę prie mašinų, staklių, ar purenate svetimų žemių dirvas bei landžiojate kasyklų požemiuose!

Pagaliau — vyrai ir moterys, senime ir jaunime — visa kovotojais dėl laisvės virtusi lietuvių tauta! Šią brangią tradicinę mūsų buvusios kariuomenės — Lapkričio 23-ją — dieną giliu susikaupimu nulenkime galvas prieš visų amžių kovose žuvusius mūsų karius; prieš Nepriklausomybės kovų savanorius, karius ir partizanus; prieš 1941 m. sukilime ir karo audroje paguldžiusius galvas karius, šaulius ir nekarius, vyrus ir moteris; pagaliau — prieš visus žuvusius ir dar gyvuosius Lietuvos vyrus - kankinius tėvynėje ir plačiosios Rusijos šiaurėje, komunistinio žmogaus-žvėries vergijoje...

Sujunkime rankas, mintis ir širdis, neatsiejamai rišdamiesi su istorinės Lietuvos kovūnų dvasia, su jų išmintimi, narsa, tradicijomis. Žinokime, kad ir mūsų laikai virsta istorija, kad po ateities amžių mūsų būsimosiems kartoms neatrodytume "be likusio ženklo, jog žmonėmis buvę."

Antrojo Pasaulinio karo audros eigoje Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės tikrosios tarnybos ir atsargos vyrai, be mažiausios savo pačių kaltės, išgyveno baisią tragediją, kaip kad ir visa lietuvių tauta. Drausminga, pagal mūsų išgales moderni, išmiklinta ir patriotiškai išauklėta Lietuvos kariuomenė, paklususi savo anuometinės vyriausybės ir vadovybės įsakymo, be šūvio sutiko klastingosios Sovietų Sąjungos divizijas 1940 m. siaubingąją birželio 15 d. popietę...

Sugriauta, beveik nuginkluota Lietuvos kariuomenė buvo varu subrukta į 29-ji teritorinį šaulių korpą, į raudonųjų komisarų geležines reples. Tiktai II-jo Pasaulinio karo bombų griausmai davė jiems signalą, nors ir visais metais pavėluotai, pakelti ginklą prieš savo brolių žudikus ir deportuotojus.

Pirmųjų ir antrųjų okupantų išniekinti, išgrobti milijoniniai materialiniai Lietuvos kariuomenės ginklavimo turtai, atrodo, beprasmingai ištirpo totalinio karo ugnyje. Tačiau viso to pasėkoje užaugo milžiniškas dvasinis kapitalas, ugnies ir plieno užgrūdintose lietuvių širdyse. Teisinga kova prieš rusiškąjį komunizmą, lietuvių savanorių pradėta dar 1919 m. pačioje pradžioje, šiandien kaip nemalonus žiburys perveria atsibundančią žmonijos sąžinę. Šio mūsų tautos moralinio pamato, šio dvasinio ginklo nenugalėjo dar jokios divizijos. Jis šiandieninio pasaulio akyse savo tyru teisingumu ir blaivia, ankstyba nuojauta iškyla gal net aukščiau už anuometines garsiąsias tvirtovių linijas ar moderniausiais bunkeriais nusėtus valstybių pasienius.

Taigi,

Lietuvos kariuomenės išmiklinta ir išauklėta lietuvių tauta kovojo 1941 m. sukilime; mūsų partizanai herojiškai kovoja jau penkerius metus; mūsų vyrai kaujasi ar eina taikos meto tarnybos pareigas JAV armijoje; daugelis tremtinių jau įsijungia į vakarų demokratijų kariuomenių eiles.

Kas gali pasakyti, kad nepriklausomos Lietuvos kariuomenė neturėjo prasmės, kad jos kariai nekovojo? O jeigu taip, tai ir ateities

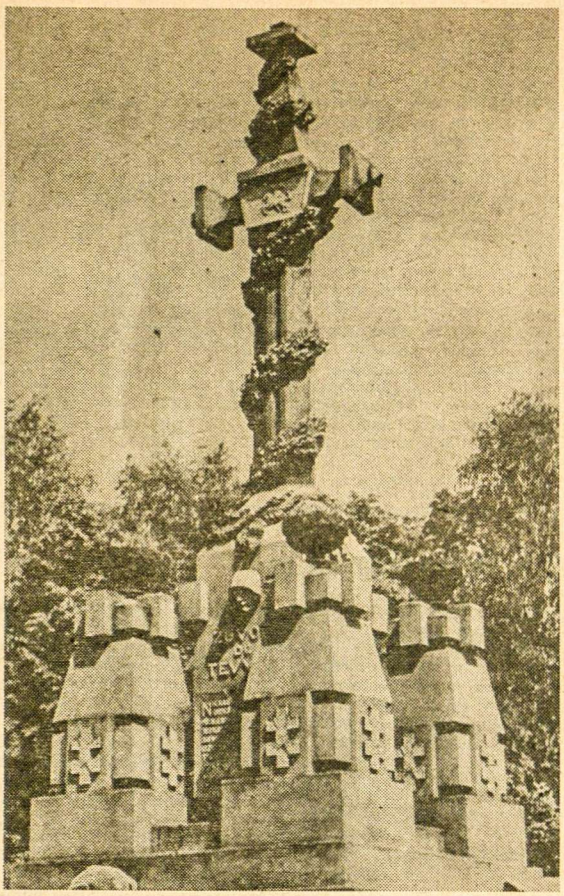

ŽUVOME DĖL TĖVYNĖS
Paminklinis kryžius Kauno karių kapuose

grumtynėse lietuviškoji vyrija didvyriškai kausis, vedama lietuviškosios trispalvės, baltažvaigždės JAV ir žydriosios Jungtinių Tautų vėliavų.

KARYS visuomet su Jumis, Lietuvos vyrai!

PRIEŠ LAPKRIČIO 23-ją

Kariai pirmūnai Rusijoje

Jau nekalbant apie istorinės Lietuvos ginkluotųjų jėgų kūrimąsi ir jų žygius amžių eigoje, dabar kai kam iš mūsų jaunųjų gali susidaryti įspūdžio, kad Lapkričio 23-oji (1918) yra Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės užuomazgos diena. Tuo tarpu ta data Vilniuje išleistas pirmasis įsakymas Lietuvos kariuomenei buvo tiktai išdava pastangų ir kraujo aukų lietuvių karių, tarnavusių carinės Rusijos kariuomenėje.

Mat, 1917 m. Rusijoje kilus revoliucijai, įsigalėjusi Kerenskio valdžia buv. caro armijos kariams leido burtis į savus tautinius dalinius. Tada ir lietuviai sukruto telktis į batalionus: Vitebske, Smolenske, Rovnoje ir net Sibire, tikėdamiesi organizuotai grįžti tėvynėn. Tačiau valdžią pagrobę bolševikai apsižiūrėjo, kad su tokiais tautiniais daliniais jiems nepakeliui, pastaruosius likvidavo, išblaškė. Tad lietuviams kariams beliko jau tiktai paskirai, kaip kas išmanė, įvairiais keliais ir būdais grįžti tuo metu dar vokiečių okupuoton Lietuvon. Čia gi vėl jų tykojo okupantai, gaudė ir vežė (ypač karininkus) į belaisvių stovyklas Vokietijon.

Pokario politika ir Lietuva

Milžiniškų aukų pareikalavęs I-sis Pasaulinis karas pasibaigė ir didžiuliu laimėjimu tautų istorijoje. Penkios Europos tautos turėjo progos vienos atsistatyti, kitos įsikurti: atgijo Suomija, Lenkija, atsistatė Lietuva, Latvija, Estija.

Tautų atsistatymo idėja, karui pasibaigus, dar labiau sutvirtėjo, kai JAV prezidentas Wilsonas ir rusų revoliucija iškėlė tautų apsisprendimo teisę. Atsistatyti šios tautos galėjo dėl to, kad, nustatant naująsias sienas Europoje, jų buvimas sutapo su karo laimėtųjų — JAV, Anglijos, Prancūzijos — politika; pagaliau **svarbiausia — kad tos tautos laiku sugebėjo suorganizuoti savo ginkluotas jėgas nepriklausomybei ginti;** tuo tarpu didieji tų tautų kaimynai— Vokietija ir Rusija — patys buvo karo nuvarginti, perblokšti ir neįstengė anų atsiskiriančių tautų sutramdyti.

1918 m rudenį Lietuvą dar tebeslėgė vokiečių karinė okupacija. Vokiečių politika tada buvo ta pati, kaip ir II-jo Pasaulinio karo okupacijos metu, būtent: palaužti krašto atsparumą ir parengti erdvę vokiečių kolonizacijai. Kraštas buvo neapsakomai alinamas ir plėšiamas, o lietuviai visaip niekinami.

Tų pačių metų lapkričio mėn. vidaus revoliucija sugriovė ir kaizerinę Vokietiją. Pasirašiusi karo paliaubas su aliantais vakarų fronte, ji turėjo atsitraukti ir iš rytų. Tarybinė valdžia Rusijoje dar buvo silpna. Negalėdama kariauti, ji sudarė taikos sutartį su vokiečiais, tačiau frontas dar tebestovėjo už etnografinių Lietuvos ribų.

Ugnimi ir kalaviju

Po vokiečių revoliucijos, karinei tvarkai pairus, Lietuvoje dar labiau ėmė siautėti plėšikų gaujos, net dienos metu žudydamos gyventojus, plėšdavo ir degindavo ištisus kaimus. Visa Lietuva degte degė mintimi: arba vėl pateksti tarybinės rusų valdžios "globon", ar, žūt būt, organizuotis kovon už paskelbtąją (1918. II. 16) laisvę ir nepriklausomybę. Tie patys klausimai slėgė ir Lietuvos Tarybą Vilniuje, kuri savo

(Nukelta į 2 pusl.)

ISTORINĖ LIETUVA IR JOS KARIAI

Lietuvos istorijoje skaitome, kad prieš Mindaugui įkuriant vieningą valstybę, jai susikurti padėjo ir nuolatinis reikalas kariauti. Jau iš žilos senovės buvo lietuvių šeimų ir apylinkių sambūrių, kuriuos sudarė gyvas reikalas gintis ar ką nors pulti. Tokių mažų, atskirai veikiančių apylinkių iš pradžių buvę labai daug. Todėl gan ilgai nesusijungę lietuviai buvo puolami kaimyninių rusų kunigaikščių. X-me, XI-me, ir net iki pusės XII-to amžiaus rusai puolė tiek Padauguvio aiščius, tiek aukštaičius. Bet jau nuo antrosios XII-jo amžiaus pusės lietuviai pradėjo atsikirsti, pasiekdami tolimas rusų sritis. Lietuviai taip pat nepabūgo XII-jo amžiaus gale Livonijoje įsikūrusios ir vokiečių ateivių valstybės.

Vykstant kovoms ir platesnio masto karo žygiams, smulkių kunigaikščių kiekis mažėjo. Pagaliau Mindaugas liko vienas valdovas visame krašte. Kada buvo galutinai suvienyta Lietuva, nėra tiksliai žinoma. Tačiau atrodo, kad tai turėjo įvykti prieš 1236 m., nes tais metais įvyko pirmasis suvienytos Lietuvos kariuomenės mūšis su kalavijuočiais.

Mat, mirus vysk. Albertui, kalavijuočių ordinas buvo persilpnas kariauti su stiprėjančia Lietuva. Jis norėjo susijungti su kryžiuočiais, bet pastarieji laukė, kol kalavijuočiai nusilps ir paprašys kryžiuočių globos.

Kalavijuočiai, daugybės Europos riterių remiami, 1236 užpuolė Lietuvą ir labai nuniokojo kraštą. Pagaliau, pajutę sutelktinę lietuvių kariuomenę, kalavijuočiai su svečiais buvo besitraukią, bet jau pavėluotai. Lietuviai užstojo jiems kelią. Ties Šiauliais įvyko didelis mūšis, kurį laimėjo lietuviai. Vyriausioji kalavijuočių vadovybė, su pačiu magistru ir daugybe svečių, žuvo mūšio lauke. Kronikos nurodo, kad iš visos kalavijuočių kariuomenės namo grįžę vos kelios dešimtys karių.

Po šio skaudaus smūgio kalavijuočių ordinas buvo panaikintas. Likusieji jo nariai tapo kryžiuočiais ir iš Prūsų gavo naujų pastiprinimų. Taip susilieję vokiečių ordinai pradėjo stengtis susilieti į vieną valstybę. Tam tikslui jiems reikėjo nukariauti žemaičius. Čia ir prasidėjo ilga, daugiau 150 metų trukusi, kova su lietuviais.

Neįstengdamas pavergti žemaičių, ordinas pasiryžo bent atskirti juos nuo jūros. Šiam tikslui 1252 m. Ordinas ėmė statyti pilį čio laikais. Vien tiktai nuo 1345 toje vietoje, kur Kuršmarės jungiasi su Baltija. Tai buvo Klaipėda. Ordinas ją pavadino vokišku Nemuno "Memel" vardu. Iš šios karinės bazės ordinas vėl pradėjo pulti žemaičius. 1260 m. Livonijos ordinas, pasikvietęs Prūsų ordiną ir daug europėjinių riterių, surengė didelį žygį į Žemaičius. Kada visa priešo kariuomenė traukė sugriauti Karšuvą — žemaičių pilį priešais Jurbarką, žemaičiai panaudoja gan sumanų manevrą. Jie neina ginti Karšuvos pilį, o staigiai užpuola ordino valdomą Kuršą. Tada jungtinė Ordino kariuomenė skubiai žygiuoja gelbėti savo žemių. Žemaičių ir Ordino kariuomenės susitiko prie Durbės ežero. Tai antras didelis lietuvių mūšis su galingu priešu. Jį laimėjo žemaičiai. Mūšyje žuvo visa ordino vadovybė su Livonijos magistru ir Prūsų maršalka. Taip pat neišsigelbėjo ir beveik visi riteriai.

Durbės mūšis turėjo lemiančios reikšmės. Livonijoje ir Prūsuose prasidėjo pavergtųjų sukilimai. Sunkūs laikai užstojo ordinui. Jį išgelbėjo tiktai Vakarų Europos riterių Kryžiaus žygis prieš netikinčiuosius Pabaltijy.

Ilga aršių kovų virtinė su kryžiuočiais tęsėsi ir Algirdo-Kęstučio laikais. Vien tiktai nuo 1345 m. ligi 1377 m. kryžiuočiai nuo Nemuno buvo užpuolę Lietuvą net 70 kartų, o iš Livonijos pusės apie 30 kartų. Atsiteisimui, puolamųjų žygių lietuviai padarė: į vakarus — 31, į Livoniją — 11. Nemuno pakrantėse ėjo nuolatinės kovos dėl pilių.

Tačiau didžiausią ir triuškinantį smūgį Ordinas gavo tiktai 1410 m. liepos mėn. 15 d. istoriniame mūšyje Tannenbergo ir Gruenvaldo laukuose. Šiam mūšiui rengėsi abi pusės. Ordinas prisikvietė daugybę svečių ir samdytos kariuomenės iš Vakarų Europos kraštų. Iš viso jų buvo apie 12.000 gerai ginkluotų karių. Didysis Lietuvos Valdovas ir karo vadas Vytautas su Jogailos vedama Lenkijos kariuomene slaptai susijungė ties Červinsku prie Vyslos. Tuo tarpu Ordinas nesusigaudė ir laukė atskirų puolimų iš Lietuvos ir Lenkijos. Todėl jo didelės jėgos buvo išblaškytos Lietuvos pasienio ir Pamario pilių apsaugai.

Lietuvių - lenkų kariuomenėje galėjo būti apie 15—20.000 karių, bet jie buvo menkai ginkluoti. Todėl Ordinas tikėjosi lengvai sukliudyti Vytauto ir Jogailos kariuomenėms susitelkti, ir liepos

(Nukelta į 2 pusl.)

Nebeužtvenksi upės bėgimo

Maironis

Nebeužtvenksi upės bėgimo,
Norint sau eitų ji pamažu;
Nebsulaikysi naujo kilimo,
Nors ji pasveikint tau ir baisu.

Naujos idėjos—darbas ne vaiko:
Užtvenktos mėto audrų žaibus!
Nesustabdysi bėgančio laiko:
Vaikas tik trukdo amžių darbus.

Vyrai lietuviai, auštančią dieną
Mūsų nors sūnūs visgi išvys!
Griaukime amžiais užverstą sieną,
Norint gailėtųs jos beprotys!

Amžiais pavergta kelias tėvynė;
Jos atgimimą jaučia dvasia.
Ginkim, ką mūsų proseniai gynė!
Žadinkim brolius meile drąsia!

Ginkime kalbą, žemę, jos būdą!
Stokim į darbą, kaip milžinai!
Laimina Dievas sėjamą grūdą,
Laimina vaisių: gema šimtai.

Kas vakarykščio sapno ieškotų,
Tam labą naktį galim užtraukt;
Svetimą rūbą kas dar nešiotų,
Tam nusibostų galo belaukt.

Kariuomenės kūrimasis ir

Kilus Rusijoje revoliucijai, lietuviai, kaip ir kitos buvusios rusų pavergtos tautos, puolė organizuoti savo kariuomenę ir stengėsi grįžti į savo kraštą. Lietuviams karininkams jau buvo pavykę suorganizuoti net keletą savųjų batalijonų: Vitebske, Smolenske, Rovnoje, Sibire ir kitur. Tačiau jie buvo revoliucinių jėgų išblaškyti. Lietuviai kariai turėjo grįžti paskirai, drauge su kitais karo pabėgėliais. O Sibiro batalijone 3 kareiviai ir 5 karininkai buvo žiauriai nužudyti. Sibiro speiguose jie buvo pusplikiai nurengti ir sužvėrėjusių gaujų sukapoti kardais... Jų kraujas tačiau buvo tuo galingu daigu, kuris ėmė bujoti visų gyvų išlikusių ir jau grįžusių širdyse, Lietuvos sostinėje Vilniuje.

1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Taryba Vilniuje paskelbė Lietuvos Nepriklausomybės Aktą. Tačiau šį didįjį Lietuvos Laisvės Dokumentą reikėjo užantspauduoti krauju ir ugnimi. Paskui iš Lietuvos besitraukiančius vokiškus okupantus iš Rytų slinko revoliucinės jėgos, stengdamosios užgniaužti visas Lietuvos Nepriklausomybės pastangas. Taigi, tų pačių metų lapkričio 23 d. išleidžiamas II-is istorinis dokumentas — pirmasis įsakymas Lietuvos kariuomenei. Antrasis iš eilės Ministerių Kabinetas, kuriame buvo visų partijų žmonių, o jam pirmininkavo Mykolas Šleževičius, tuojau paskelbė visų piliečių šaukimą į savanorių pulkus, Lietuvos laisvei ginti. Tačiau priešas artėjo prie pat Vilniaus, ir Lietuvos vyriausybė turėjo persikelti į Kauną. 1919 m. sausio 5-6 d.d. rusai-bolševikai užėmė Vilnių.

Visos pirmosios kariuomenės dalys kūrėsi iš savanorių. Jų būriai rinkosi: Kaune, Alytuje, Panevėžyje, Kėdainiuose, Marijampolėje ir kitose vietose. Darbas vyko sunkiausiomis sąlygomis. Nebuvo karininkų, ginklų, aprangos, pinigų. Sausio mėn. rusai užėmė Šiaulius, pasiekė Telšius, artėdami prie Alytaus ir Kauno. Pirmosios istorinės kautynės įvyko ties Kėdainiais, Taučiūnų kaimo laukuose, vasario mėn. 7-9 d.d. Čia žuvo pirmasis fronto kareivis Povilas Lukšys. Lietuviai laimėjo. Kilo galinga pasitikėjimo ir žūtbūtinio ryžto banga.

Kovos taip pat ėjo ir prie Alytaus, kur kovėsi pirmasis pėstininkų pulkas. Čia vasario 13 d. ant Alytaus tilto žuvo pirmasis Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės karininkas, pulko vadas, Antanas Juozapavičius. Kovo mėn. buvo atsiimta Jėznas, Butrimonys, o šiaurėje — Krekenava.

1919 m. kovo 5 d. buvo paskelbtas pirmasis naujokų šaukimas į Lietuvos Kariuomenę. Balandžio mėn. mūsiškiai priešą nustūmė į rytus iki Vievio. Tačiau balandžio 19 d. Vilnių paėmė iš pietų prasiveržę, su rusais besikaują, lenkų kariuomenės daliniai.

Nuo 1919 m. gegužės mėn. vidurio prasidėjo planingesnės mūsų kariuomenės operacijos, nors jėgos buvo dar nedidelės: apie 6.000 pėstininkų, 10 lauko patrankų ir 200 raitininkų. Tačiau jaunos mūsų kariuomenės dvasinis ginklas buvo galingesnis ir gan stebuklingas. Priešas buvo stumiamas visu frontu. Jau gegužės mėn. buvo atvaduota Ukmergė, Panevėžys, o birželio mėn. frontas persikėlė prie Nemunėlio upės, Kamajų ir Utenos. Rugpiūčio mėn. pabaigoje Lietuvos kariuomenė išlaisvino Zarasus ir priešą nustūmė už Dauguvos. Čia 1919 m. gale (Daugpilio priemiestyje Grivoje) buvo baigtos mūsų kariuomenės kovos su tuometiniu rytiniu priešu. Pagaliau 1920 m. liepos mėn. 12 d. Maskvoje buvo pasirašyta Lietuvos taika su Sovietų Rusija. Rusija pripažino Lietuvos atsiskyrimą ir visišką jos nepriklausomybę lietuvių gyvenamose srityse, su Vilniaus ir Gardino miestais.

BERMONTIADOS GALAS TIES RADVILIŠKIU

Pačiu sunkiuoju metu, kada mūsų besikaunanti kariuomenė grūmėsi su pirmuoju Lietuvos priešu, krašto šiaurėje kilo naujas didelis pavojus. 1919 m. liepos 26 d. ties Kuršėnais į Lietuvą įžengė stipri jungtinė vokiečių - rusų kariuomenė. Ji skelbėsi kovojanti už senosios Rusijos atstatymą. Mat, vokiečiai norėjo padėti buvusiems caro generolams, kad tuo būdu patys pasiliktų užgrobtame Pabaltijy. 8-os ir 10-os vokiškų armijų likučiai buvo suformuoti Latvijos teritorijoje. Šios kariuomenės grupės vadu buvo gen. von der Goltz. Be to, dar atsirado neaiškios kilmės Bermonto Avalovo armija. Ji pirmiausia ir užėmė Kuršėnus. 1919 m. spalių mėn. bermontininkai užėmė Šiaulius, Biržus, Linkuvą, Radviliškį.

Pagaliau rytiniame fronte atsipalaidavusi mūsų kariuomenė susitelkė šiaurėje ir pradėjo puolamąjį žygį, bendra Radviliškio-Šiaulių kryptimi. 1919 m. lapkričio mėn. 21-22 d.d. ties Radviliškiu įvyko didelės kautynės, kuriose bermontininkai buvo visiškai sumušti. Mūsų kariuomenė pasipildė gausia karo medžiaga iš priešo arsenalų, kurią reikėjo į-

Prieš lapkričio 23-ją

(Atkelta iš 1 pusl.)

rankose dar neturėjo valdžios ir ginkluotos jėgos. Buvo posėdžiaujama dienomis ir naktimis, kaip suorganizuoti krašto apsaugą.

Jau spalio mėn. prie Lietuvos Tarybos pradėjo veikti Apsaugos Štabas, kuris pirmajame prof. Voldemaro kabinete, susidariusiame lapkričio 11 d., jau virto Apsaugos Ministerija. Okupacinė vokiečių valdžia, pripažinusi Lietuvos valdžią, įvykių buvo verčiama pripažinti ir teisę organizuoti lietuvių kariuomenę.

Pirmūnas pasakoja

Lietuvos kariuomenės pirmūnas, buv. caro armijos karininkas Jonas Žilinskas, kuris dabar gyvena čia, Amerikoje, kaip tremtinis, pateikia mums pluoštelį atsiminimų, kaip organizavosi Lietuvos vyrija prie ginklo anomis didžio negando dienomis. Pirmūnui Jonui Žilinskui likimo buvo lemta būti: Lietuvių Karių Komiteto pirmininku rumunų fronte, Vyriausiojo Lietuvių Karių Komiteto nariu Petrapilyje ir Lietuvių Dalių Organizavimo Komisijos nariu Smolenske.

Grįžęs Lietuvon, savo tėviškėn, Suv. Kalvarijos apylinkėje, Žilinskas, kaip karininkas, vos išvengė vokiečių belaisvės. Ir jam, kaip daugeliui anuomet, dažnai kildavo nerami mintis: kas būtų, jeigu vokiečiai staiga atsitrauktų iš Lietuvos, užleisdami paskui save išalkusias, sulaukinėjusias rusų raudonarmiečių gaujas...

Pagaliau karininkas Jonas Žilinskas ėmėsi iniciatyvos sušaukti vietos inteligentų bei labiau susipratusių jaunų vyrų pasitarimą. Į šį pasitarimą susirinko 12 vyrų, būtent: S. Klimas, J. B. Leonavičius, K. Geležius, Matulevičius ir kt., kurių pavardžių jau nebeprisimena. Šis branduolys pasivadino 12-os Komitetu. J. Ž. pasiūlius, kiekvienas dalyvių pasižadėjo savo pažįstamų tarpe suverbuoti po 20 vyrų. Jiems išaiškinti, koks reikalas, juos apginkluoti ir gauti jų sutikimą, gavus pranešimą, susirinkti draugėn.

Šis vyrų verbavimas 12-os Komiteto organizatoriams pavyko. Savanoriai buvo apginkluoti šautuvais ir kulkosvaidžiais, surankiotais vos pasibaigusio karo apkasuose, kuriais buvo išraižyti šios apylinkės laukai.

Sekančiame Komiteto narių sus-me 1918 m. rugsėjo mėn. buvo nutarta, ištikus reikalui, sušaukti savo vyrus, išleisti atsišaukimą į vietos visuomenę, paskelbti 12-kos Komiteto "valdžią" ir stengtis susirišti su panašiais kaimyniniais sąjūdžiais. Tačiau buvo nutarta šio ryšio ieškoti per Lietuvos Tarybą Vilniuje. Atstovu vykti Į L. Tarybą Vilniun buvo kaip tik išrinktas pats Jonas Žilinskas.

1919 m. apie spalio 20 d. J. Ž. jau buvo Vilniuje, kur L. Tarybai nušvietė 12-os Komiteto pastangas ir savisaugos organizavimąsi Suv. Kalvarijos apylinkėje. Rūpesčiais, begaliniais darbais apsivertusiai Lietuvos Tarybai šis J. Ž. pranešimas padarė netikėtai džiuginančio įspūdžio. Tuojau buvo sušauktas Tarybos posėdis, kuriame nutarta įsteigti Aukščiausią Karo Tarybą.

AKTaryba, susirinkusi posėdžio, nutarė įsteigti Apsaugos Štabą iš 3-jų žmonių. Skiriant Štabo viršininką, buvę atsiklausta ir J. Ž. nuomonės. Šis pasiūlęs jam asmeniškai pažįstamą iš lietuvių karių sąjūdžio Smolenske laikų — karininką Kubilių. Jis ir buvo paskirtas. Antruoju Aps. Štabo nariu buvo paskirtas pats Jonas Žilinskas, o trečiuoju karin. Velykis.

Kadangi J. Ž. buvo atvykęs Vilniun vien tik ryšio bei informacijos tikslu, turėjo tuojau grįžti namo ir pasirengti naujoms pareigoms. Grįžęs J. Ž. visa tai pranešė 12-kos Komiteto nariams. Šie buvo nuliūdę, kad netenka savo vado, tačiau drauge ir džiaugėsi šiuo paskyrimu.

Apie 23 d. spalio Jonas Žilinskas grįžęs Vilniun jau rado Apsaugos Štabą išsiplėtusį ir išsijuosus dirbantį. Štabas jau buvo paskelbęs liet. karininkų registraciją ir netrukus buvo nuspręsta kurti pirmąjį pėst. pulką Alytuje. Pulko vadu buvo paskirtas karin. Galvydis - Bykauskas.

Ir taip 1918 m. lapkričio 23 d. Vilniuje buvo išleistas pirmasis oficialus Apsaugos Ministerijos įsakymas (spausdintas spaustuvėje), kuriame taip pat buvo paskelbti ir visi paskyrimai, ligi tos dienos įvykę Apsaugos Štabe.

S. U.

Istorinė Lietuva

(Atkelta iš 1 pusl.)

mėn. 15 d. jos jau buvo išsirikiavusios mūšio lauke.

Pavėluotai susitelkusi Ordino kariuomenė buvo išvargusi. Audra ir lietus paskutinę naktį prieš mūšį jai beveik nedavė pailsėti. Tuo tarpu lietuviškieji ir lenkiškieji sąjungininkai buvo mažiau žygiavę ir pailsėję Eglėkalnio miškų priedangoje. Nors jungtinių kariuomenių viršininku buvo laikomas Jogaila, tačiau Vytautas buvo sudarytos karo tarybos pirmininkas. Todėl jis ir buvo tikrasis Tannenbergo mūšio vadas. Jam pirmiausia ir priklauso šio laimėjimo nuopelnas. Tuo tarpu kai Jogaila prieš mūšį išklausė net keletą šv. Mišių, Vytautas, keisdamas tuojau pavargstančius žirgus, su savo štabu skrajojo tarp kariuomenės eilių, duodamas paskutinius įsakymus mūšiui.

Mūšiškių kariuomenė buvo išrikiuota keliomis eilėmis gilumon: lietuviai— dešiniajam sparne, o lenkai — kairiajame. Ordinas nekantravo, tačiau pradėti puolimą nedrįso. Jogaila irgi delsė, kol pagaliau, Vytauto paragintas, davė ženklą pradėti mūšį.

Ordino magistras pradžioje didžiausiomis rinktinėmis jėgomis — sunkiai šarvuota kavalerija— užgriuvo lietuvių kariuomenę. Po valandos karšto mūšio lietuviai pradėjo trauktis. Kairiame lenkų sparne dar apie 3 valandas ėjo sunkios grumtynės. Kryžiuočiai jau buvo beapsupą lenkus. Sprendžiamuoju momentu Vytautas puolė į mūšį su savo rezervais. Anksčiau pasitraukę lietuvių pulkai pačiu karščiausiu momentu netikėtai vėl smogė gilumon įgarmėjusiems kryžiuočiams iš sparno. Šis būdingas taktinis lietuvių pasitraukimo manevras nulėmė Tannenbergo mūšį. Mat, tuo pasitraukimu iš sąjungininkų fronto vidurio ir kairio sparno buvo atitraukta daug priešo jėgų, kurios paskiau jau nebegalėjo grįžti ir persitvarkyti. Sparninio lietuvių smūgio triuškinami, kryžiuočiai pakriko ir puolė panikon. Jų dalis dar mėgino gintis, pasislėpusi už gurguolių, kur buvo galutinai sutriuškinta. Mūšio vietoje krito ir patsai Ordino magistras Ulrich von Jungingen su daugybe kilmingų riterių. Didysis Tannenbergo mūšis baigėsi visiška pergale. Taip galingos Lietuvos valstybės kariuomenė, drauge su lenkais sąjungininkais, pajėgė įgyvendinti ilgesnę taiką.

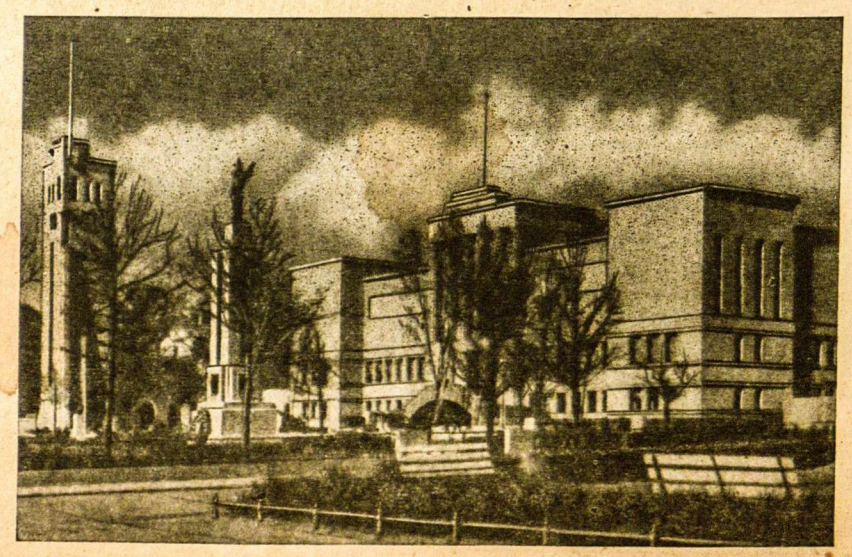

Vytauto Didžiojo Karo Muziejus Kaune

5

Nepriklausomybės kovos ir jos kariai

sigyti nepigia kraujo kaina. Garsiose Radviliškio kapinėse, dengdamiesi storomis akmeninėmis jų sienomis, senieji vokiečių armijos karo vilkai aršiai gynės iki paskutiniųjų. Juos rėmė: artilerija, visų kalibrų minosvaidžiai ir daugybė kulkosvaidžių. Jų pajėgumą puikiai rodo vien tiktai į lietuvių rankas atitekęs karo grobis. Štai jis: 8 patrankos, apie 100 kulkosvaidžių, 10 minosvaidžių, 15 lėktuvų, 10.000 artilerijos sviedinių, daugybė šautuvų, milijonai šovinių ir daug kitos karinės medžiagos. Šis grobis žymiai pagerino apginklavimą Lietuvos kariuomenės, kurios 1920 m. pabaigoje jau buvo 3 divizijos. Tada įsikišo gen. Niselio vadovaujama Santarvės Komisija, ir karo veiksmai buvo sustabdyti. 1919 m. gruodžio 15 d. paskutiniai bermontininkų kariuomenės daliniai, mūsų kariuomenės sekami iš paskos, kad neplėštų Žemaitijos gyventojų, perėjo buv. Vokietijos sieną. Taip jauna Lietuvos kariuomenė savo aukštos karinės moralės jėga ir aukomis likvidavo antrąjį Lietuvos nepriklausomybės priešą.

KOVOS SU LENKAIS

Tačiau Nepriklausomybės kovos tuo, anaiptol, nesibaigė. Mūsų pietų kaimyno senosios istorinės užmačios iš diplomatinės kovos perėjo į ginkluotą konfliktą. 1919 m. pavasarį maršalo Pilsudskio vadovaujama lenkų kariuomenė, pasinaudodama mūsiškių kovomis su pirmuoju priešu, užėmė pietinę ir rytinę Lietuvos dalį, nuo Gardino iki Vilniaus. Vėliau, nežiūrint mūsų vyriausybės ir Santarvės taikingų pastangų, lenkai kovų nesustabdė ir veržėsi tolyn Kaišiadorių-Alytaus kryptimis. Lietuvos delegacijai vėl kreipiantis, speciali prancūzų karo misija nustatė laikiną demarkacijos liniją. Tačiau tuometinė Lenkijos vyriausybė, to nepaisydama, veržėsi vėl gilyn į Lietuvos žemes. Liepos mėn. santvininkų kariuomenių vadas maršalas Fošas nustatė antrą demarkacijos liniją, tačiau lenkai ir ją sulaužė, užimdami Punską, Seinus, Daugus, Butrimonis, Stakliškes, Širvintus, Molėtus ir kt. 1920 m. viduryje karo veiksmai šiose vietovėse ir sustojo. Lietuvos mėginimai susitarti nedavė vaisių. Tik lenkų nesekmė kare su rusais pakeitė situaciją. 1920 m. liepos 15 d. mūsiškiai pulkai įžengė į Vilnių. Lenkų rusų kare Lietuva paskelbė neutralitetą ir stengėsi apsaugoti savo sienas, pripažintas Maskvos sutartimi. Vėliau atsigavę lenkai vėl pradėjo diplomatinį ir karinį Lietuvos spaudimą, po visos eilės santarvininkų nustatytų linijų.

1920 m. spalių 7 d. Suvalkų derybose buvo nustatyta nauja demarklinija ir sustabdyti karo veiksmai tarp abiejų kariuomenių. Tačiau, nežiūrint sutarties, lenkai dirigavo savo kariuomenės telkinius bendra Vilniaus kryptimi, o spalių 8 d. gen. Želigovskio vadovaujama lenkų kariuomenė puolė Vilnių iš Lydos pusės ir spalių 9 d. ji užėmė. Lenkijos vyriausybė paskelbė, kad tai esąs vien maištininko Želigovskio nesusipratimas, ir kad Lenkijos diplomatija su šiuo kariniu žygiu neturinti nieko bendra. Tačiau, užėmę Vilnių, lenkai nesustojo ir smelkėsi gilyn į Lietuvą. Netikėto smūgio išblaškytos Lietuvos kariuomenės pajėgos ėmėsi, žūt būt, telktis gynybai. Užėmusi naujas pozicijas, mūsų kariuomenė lapkričio 19-21 d. istorinėse Širvintų-Giedraičių kautynėse visiškai nugalėjo lenkų pajėgas. Ir šiose kautynėse Lietuvos kariuomenė nugalėjo ne savo gausumu, o kariniu sugebėjimu manevruoti. Po šio laimėjimo Vilniaus kryptimi puolančią mūsų kariuomenę patarė sustabdyti Tautų Sąjungos komisija, pasiūlydama sustabdyti karą ir nustatydama tarp abiejų kariuomenių neutralią zoną. Tikėdama tarptautiniu teisingumu ir Suvalkų sutartimi, Lietuvos vyriausybė pasiūlymą priėmė. Taip baigėsi karas su trečiąja šalimi, su pietiniu Lietuvos kaimynu.

Štai trumpas, labai netobulas Lietuvos nepriklausomybės kovų eskizas. Nepriklausomybės, kurią įgyvendinti, šalia Vasario 16 d. akto, buvo būtina ir reali karinė jėga. Tą jėgą sukūrė visa lietuvių tauta, savo tautinės kariuomenės formoje. Nepriklausomybės kovos pareikalavo apie 4.000 brangių, kraujo aukų: žuvusių, sužeistų, invalidų ir mirusių ligoninėse nuo žaizdų bei ligų karo metu.

Algimantas Giedrius

Pagaliau, drauge su Vytauto Didžiojo mirtimi, pradėjo merdėti ir nelaimingai susiformavusi jungtinė Lietuvos - Lenkijos valstybė. Politinių vadovų ir išsigimstančios bajorijos tarpusavio rietenų pasėkoje silpo ir nyko tuometinė ginkluota pajėga. Tai buvo tikrasis ženklas, kad anksčiau ar vėliau žus ir valstybės nepriklausomybė.

Kraštą ginti, kaip kad iš seno, buvo šaukiama bajorija. Tačiau karinė prievolė bajorijai darėsi vis labiau nemaloni. Ir juo toliau, juo labiau jie pradėjo jos vengti. Bajorų nedrausmė, tarpusavio vaidai ir maištai, bendrųjų, valstybės idealų nebojimas, svetimųjų plunksnų vaikymasis ir karo vargo dėl tėvynės baimė, sparčiais žingsniais vedė į galutinį jų ištižimą ir valstybės pražūtį. Dėl šių ir kitų priežasčių bajorijos kariuomenė palaipsniui buvo keičiama samdytąja. Jau Zigmanto II laikais buvo daug samdytos kariuomenės, o vėliau buvo vien ja ir verčiamasi. 17 amžiuje bajorija jau visiškai nebešaukiama karinėn tarnybon.

Ir taip praslenka pro mūsų akis tragiškieji bendrosios respublikos padalinimai. O jų trečiuoju 1795 m., po Tado Kosciuškos sukilimo, atėjo ir tikrasis nepriklausomybės galas. O jis atėjo drauge su kariuomenės išnykimu. Rusija, Prūsija ir Austrija tada nutarė pasidalinti visą Lietuvos - Lenkijos valstybę. Po gabalą Lenkijos teko visiems trims kraštams, o Lietuva beveik visa atiteko tuometinei Rusijai.

Užbaigiant šį senosios Lietuvos valstybės laikotarpį, prisiminkime, ką sako istorija apie kariškąjį senovės lietuvių kultūros pobūdį. Ten rašoma:

"Lietuviai istorijos arenoje pasirodė, kaip karių ir gamtos tauta. Iš savo gamtos turtų jie maitinosi, o karu reiškė savo valstybinę veiklą. Jie buvo veiklesni ir karingesni už visus savo kaimynus. 13 amžiuje kamyninių tautų kronikos rašo apie juos, kaip apie narsius karius. Kryžiuočių Ordino kronikininkas Duesburgas vadina juos kietasprandžiais, nenugalimais, prityrusiais kariais. O Livonijos Ordino kronikininkas Henrikas juos šiaip apibūdina: lietuviai tuose kraštuose viešpatavo visoms tautoms — krikščioniškoms ir pagoniškoms. Dėl jų žygių nedaug kas išdrįso gyventi savo namuose. Palikę savo namus visi slėpdavosi miškų tankumynuose. Ir nuo mažo lietuvių skaičiaus priešai bėgo per miškus ir sodžius, kaip kad bėga kiškiai nuo medžiotojo . . .

Į karo žygius lietuviai jodavo raiti ir dideliais būriais. Jų ginklai buvo panašūs į visos Europos karių ginklus. Pagrindinis raitelio ginklas buvo kardas, o galvai ir krūtinei pridengti — geležiniai šarvai. Arkliai buvo balnojami tokiais pat balnais ir taip pat žabojami, kaip ir Vakaruose. Be to, raiteliai turėjo pentinus, o jų arkliai būdavo puošiami žalvariniais papuošalais. Bet kadangi visus metalinius daiktus lietuviams teko įsigyti iš užsienio, tai ne visi jų turėdavo. Todėl, kai į karą išeidavo visi vyrai, o ne vien turtingesni bajorai, tuomet jų ginklas būdavo paprastesnis. Paprasti ūkininkai dažnai išeidavo kovoti su medžio buožėmis, iešmais, kirviais ir t.t.

Lietuviai turėjo ir savitą kariavimo būdą, savo taktiką. Pilims griauti pasidirbdavo specialias mašinas taranus. Kitą kartą lietuvių kariuomenė per vieną naktį pasidirbo tiltą ir forsavo plačią Dauguvos upę. Taigi lietuvių karo technika buvo gana aukšta. Be to, jie greit perimdavo ir naujuosius priešo ginklus. Pavyzdžiui, išradus patrankas, kryžiuočiai jas pirmą kartą pavartojo prieš lietuvius Kęstučio laikais. Nepraėjo nė metų, o patrankų jau turėjo ir Kęstutis, kuris, atsilygindamas kryžiuočiams, tokiomis pat patrankomis griovė jų pilis. Lietuvių žygiai buvo gerai organizuoti. Lietuviai turėjo puikių karo vadų, todėl galėdavo pasiekti ir labai tolimus kraštus," baigia ordino kronikininkas Henrikas.

Tolimesnė mūsų tautos epopeja apima tamsų, beviltišką žiaurios svetimųjų priespaudos šimtmetį. Jis galutinai nuniokojo visas tauriąsias karines lietuvio dorybes, bet jų visiškai palaužti neįstengė. Iš seno kantrus, doras ir vyriškas lietuvio būdas jas išsaugojo Lietuvos ateičiai ir jos prisikėlimui. Anuometinių aplinkybių dėka rekrūtais sugautas ir paniekintas lietuvis karys turėjo tarnauti svetimiesiems.

Pagaliau mūsų didieji tautos prisikėlimo pranašai ir kultūrinio darbo kovotojai, kilę iš tų pačių varganų kaimo gryčių, uždegti senosios Lietuvos praeities ir jos karinių žygių dvasia, savo patrijotinių dainų lyromis ir ugningomis mintimis išsugdė didžią tautos prisikėlimo viltį ir jos gaivališką troškimą. Argi ne Maironių, Kudirkų, Basanavičių ir kitų sužadintas lietuvis, pasaulinio karo griuvėsiuose vėl kėlėsi laisvam, savarankiškam gyvenimui. O kėlėsi su ginklu rankoje, savanoriškai stodamas į atsikuriančios Lietuvos kariuomenės eiles.

LIETUVOS KARYS

A. Merkelis

Laisvė yra didžioji žmonijos vertybė, įgalinanti žmogų tobuliausiai kūrybiškai save pareikšti. Žmogus be laisvės, kaip augalas be jam gyvybę teikiančios saulės, skursta ir nyksta. Be laisvės neįmanoma kūryba, be laisvės nėra pažangos, be laisvės negali būti ir laimės.

Laisvė žmogui yra įgimta ir jis prie jos veržiasi visa savo buitimi. Tiek visos žmonijos, tiek ir paskirų tautų istorijoje ryškiausia yra kova dėl laisvės. Juo daugiau buvo išsikovota laisvės, juo gražiau suklestėjo kūryba, stipriau reiškėsi pažanga.

Laisvė, būdama didžioji žmonijos vertybė, visuomet yra pavojuje būti kitų pagrobta. Tad, norint laisvę išsaugoti, reikia dėl jos budėti, jai atsidūrus pavojuje, dėl jos kovoti, jai net savo gyvybės nesigailėti.

Laisvė yra tiek brangi, kad dėl jos žmonijos istorijoje daugiausia yra sudėta kraujo aukų. Jokia kita vertybė nėra tiek daug gyvybių pareikalavusi, kaip kova dėl laisvės.

Žmonės kovoja dėl laisvės, jai paaukoję savo gyvybę, pelno didžiausią pagarbą, o jų atminimas ženklinamas karžygių ir didvyrių vardais.

Savo tautos laisvės sargyboje budi kariai. Jie yra pasiryžę už savo tautos tą didžiąją vertybę — laisvę aukoti net savo gyvybę.

Karys, savo tautos laisvės gynėjas, tą brangią auką deda iš didžios meilės savo tautiečiams. Apie tokią meilę Kristus kalbėjo savo mokytiniams kelyje į Gecemano daržą, kur jis pradėjo savo didžiosios kančios kelią žmonijai išgelbėti. "Niekas neturi didesnės meilės, kaip ta, kad kas guldo savo gyvybę už savo prietelius (Jono 15, 13)".

Ta savo didžiąja meile karys, laisvės gynėjas, skiriasi nuo kario agresoriaus, laisvės grobiko. Toks karys laisvės gynėjas buvo Lietuvos karys. Lietuvos kariuomenė buvo nepriklausomybės laidas, o jos karys jos laisvės gynėjas.

Lietuvai atstatant savo nepriklausomą valstybę, lietuviai kariai savanoriškai stojo ginti savo tautos laisvę ir visą nepriklausomybės metą budriai stovėjo jos sargyboje.

Deja, kai Lietuvos nepriklausomybei grėsė mirtinas pavojus, kai 1940 metais birželio 15 d. Sovietų Sąjunga smurtu ir klasta užgrobė Lietuvą, jos kariai nepakėlė ginklo prieš savo tautos laisvės priešus. Tuo būdu Lietuvos karius lyg galėtume pakaltinti, kad jie neatliko savo laisvės gynėjų pareigos.

Tačiau ar dėl to mes galime kaltinti Lietuvos karius?

Drąsiai galime teigti, kad Lietuvos kariai aną lemtingą mūsų tautai dieną, gavę įsakymą, būtų su savo tautos priešu kovęsi Termopilio karžygių drąsa ir pasiaukojimu. Lietuvos kariai garbingai būtų atlikę savo pareigą tėvynei.

Kodėl Lietuvos kariuomenei nebuvo duotas įsakymas priešintis į jos tėvynę žygiuojančiam priešui — ne šio rašinio tikslas. Į šį klausimą duos atsakymą istorija, tas rūstusis ir bešališkas teismas.

Lietuvos karys savanoris, o ir pašauktasis atlikti savo pareigą tėvynei , garbingai ją atliko. Jų kapai buvo mums šventove, iš kurios mes sėmėmės stiprybę ir mokėmės, kad turime budėti savo tautos laisvės sargyboje, nes nevertas laisvės tas, kas negina jos. Nepriklausomoj Lietuvoj kariuomenę buvo vyriškumo ir pilietiškumo mokykla. Karys visuomet buvo pasirengęs, pasiryžęs ginti savo tautos laisvę. Mūsų tauta neteko laisvės didžiųjų tironų susitarimu. Lietuvos kariai, kad ir visi būtų paaukoję savo gyvybę, Lietuvos laisvės nebūtų apgynę. Tačiau kariškoji dvasia, dvasia kario, pasiryžusio aukoti savo gyvybę už savo tautos laisvę lietuvių tautoje buvo, tebėra ir bus gyva.

Lietuvą okupavus bolševikams, pasireiškė pasipriešinimas prieš jos laisvės grobikus. Ir tų už Lietuvos laisvę kovotojų, rezistentų eilėse daugiausia buvo Lietuvos karių. Jie, Lietuvos laisvės gynėjai, ir tos savo šventos pareigos niekuomet nepamiršo.

Šiandien mes didžiuojamės Lietuvos partizanų, Lietuvos žaliųjų girių brolių žygiais. Ir kas jų eiles sudaro? Buvę Lietuvos kariai. Kuriam pasaulio krašte bebūtų Lietuvos karys, jis visuomet atsimena savo pareigą, kad jis yra Lietuvos laisvės gynėjas.

Jau daugiau kaip dešimt metų pasaulyje siautėja karys agresorius, karys laisvės grobikas. Sovietų Sąjunga, 1940 metais užgrobusi Lietuvą, šiandien kėsinasi į viso pasaulio laisvę. Laisvasis pasaulis organizuojasi prieš tą baisiąją agresiją, ir lietuvis karys pirmas stoja į eiles tų, kurie kovoja su tautų žudiku-bolševizmu.

Prieš metus Amerikos lietuvių spaudoje pasirodė straipsnių, žeminančių Lietuvos kario ir Lietuvos kariuomenės vardą. Tai gali daryti tiktai tie, kurie sąmoningai ar nesąmoningai tarnauja Kremliaus agentams. Mes šiandien gyvename didžiosios laisvės krašte, Jungtinėse Amerikos Valstybėse, ir mes savo tarpe turime ugdyti kario, laisvės gynėjo dvasią. Jeigu amerikiečiai tokos dvasios nebūtų auginę ir neaugintų savo tautiečių tarpe, ar Amerika šiandien būtų galingiausia pasaulio valstybė?

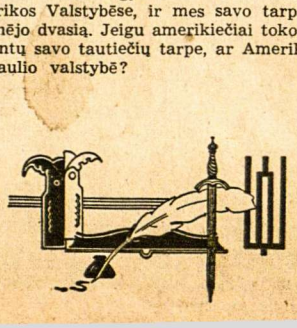

6

PRIEŠ TRISDEŠIMT METŲ

Kpt. Simas Urbonas

ŠIRVINTŲ KAUTYNĖS

Ano meto Lenkijos vyriausybei, vykdant savo imperialistines užgaidas, sulaužius vos tik pasirašytąją Suvalkų sutartį, tariamojo sukilėlio gen. Želigovskio vadovaujama kariuomenė iki 1920 m. lapkričio mėn. vidurio gan giliai įsibrovė į Lietuvos teritoriją. Lapkričio 17 d. lenkai pradėjo pulti Giedraičių ir Širvintų kryptimis. Pralaužę mūsų frontą, jie veržėsi Anykščių ir Kovarsko kryptimis, o vienas lenkų kavalerijos eskadronas prasiveržė giliai į mūsų kariuomenės užnugarį. Želigovskio tikslas buvo: paimti Ukmergę ir žygiuoti į Kauną...

Nors lenkai puolė didelėmis jėgomis ir netikėtai, tačiau mūsų daliniai, karių budrumo dėka, tvarkingai pasitraukė be žymesnių nuostolių. Gynęs Širvintų barą 7 pėst. pulkas, o Giedraičių barą 2. pėst. pulkas, irgi buvo priversti pasitraukti. Dešiniajam mūsų gynybos sparne — Musninkų bare 4. pėst. pulkas atrėmė lenkų puolimus ir išlaikė savo pozicijas.

7. pėst. pulkas pasitraukė prie Širvintos upelio į Barčiai, Naujasis Viesas, Liunai, Degučiai, Miežiai — kaimų liniją ir čia lapkričio 18 d. rengėsi gintis (žiūr. Schemą). Mūsų žvalgybos žinios pasitvirtino: lenkai ruošėsi pulti Ukmergės kryptimi. Anot Želigovskio štabo skleidžiamos propagandos, artimiausią dieną lenkai turėję pusryčius valgyti Ukmergėje, o vakarieniauti Kaune....

Mūsų 7. pėst. pulko jėgos buvo labai negausios. Po visos eilės smarkių kautynių su želigovskininkais, 1920 m. spalių mėnesį, pulko eilės buvo gerokai praretėjusios. Kuopose buvo po 30-80 kovotojų. Be to, dvi kuopos buvo pasiųstos į Liduokių rajoną, kad sustiprintų 2. pėst. pulką. Pulko ginamosios pozicijos sparnai buvo atviri, lengvai apeinami, o kaimynai toli. Laukti priešo puolimo, ginantis vietoje, buvo perdaug rizikinga. Reikėjo surasti kitokį sprendimą.

Lapkričio 18 d. vakare III-čio bataliono vadas vyr. ltn. Balnas pulko vadui davė pasiūlymą: naktį su savo batalionu užeiti lenkams į užnugarį. Tuo pat metu II batalionas turėjo pulti lenkus iš priekio Viesų kaimas—Širvintai kryptimi. Šiuo manevru buvo tikimasi suardyti lenkų pasirengimą pulti. Laikinai einąs pulko vado pareigas karininkas Kerbelis šį sumanymą priėmė, ir 7. pėst. pulko III-sis batalionas pradėjo ruoštis šiam drąsiam žygiui.

Batalionas susitelkė Barčių kaimo rajone. Suplanuotam apėjimo manevrui faktiškai tebuvo paimtos tiktai dvi bataliono kuopos, su 4 ar 5 kulkasvaidžiais ir keleta raitininkų. Žygiui pasirengusiems kariams bataliono vadas vyr. ltn. Balnas davė suglaustą įsakymą, padrąsinančios kalbos forma, paaiškindamas bendrąją mūsų fronto padėtį ir manevro sumanymą, drauge pažymėdamas, kad uždavinys bus sunkus, reikalaująs didelio jėgų įtempimo ir

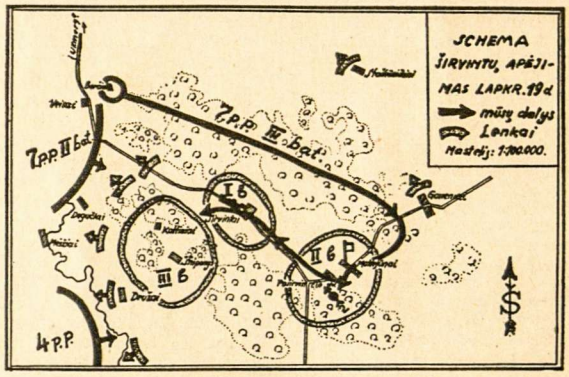

pasiryžimo. Baigdamas bataliono vadas pastebėjo: kas iš vyrų šiam žygiui nesiryžta, gali pranešti ir nevykti. Tačiau teatsirado tiktai 3 ar 4 kareiviai. Mat, pastarieji turėjo labai blogus batus, o juos pakeisti nebuvo kaip. Karių kuprinės ir kiti žygį apsunkiną aprangos daiktai buvo įsakyta palikti Barčių kaime.

Lenkai, užėmę Širvintus, lapkričio 18 d. persitvarkė naujam puolimui. Vadinamasis jų Gardino pulkas Širvintų rajone išsidėstė: I batalionas Širvintų miestelyje, III bal. į vakarus nuo Širvintų, o II bat. — rezerve, Motiejūnų kaimo rajone. Ten pat buvo įsikūręs ir Gardino pulko štabas. Jų vakarų kaimynas buvo labai arti, rytų kaimynas kiek toliau, Staskūniškio dvaro rajone.

Mūsų 7. pėst. pulko rinktinė (III bat.) išvyko iš Barčių kaimo lapkričio 19 d. apie 2-3 val., po labai trumpo poilsio. Bendras kovotojų skaičius tebuvo apie 180 vyrų. Kaip jau minėta, rinktinei - batalionui vadovavo vyr. ltn. Balnas. Kuopoms — ltn. Baltrūnas ir ltn. Rauba. Sunk. kulkosvaidžių daliniui — ltn. Batūra.

Išvykusi iš Barčių kaimo, rinktinė žygiavo dengdamosi patogia miškų priedanga. Ėjo labai tyliai. Visi pakelėje sutiktieji gyventojai buvo varomi drauge. Tai buvo daroma atsargumo sumetimais, kad kas nors apie tai nepraneštų lenkams.

Batalionas pasiekė pamiškę prie Gavienių kaimo jau pradėjus aušti. Čia bataliono vadas savo rinktinę išskleidė kovos tvarkon, sudarydamas dvi vilnis, kurios slinko viena paskui kitą. Dengdamasis mišku, batalionas priartėjo prie Motiejūnų kaimo. Čia buvo sustota trumpam poilsiui ir paskubomis organizuotas Motiejūnų kaimo sekimas. Tuo metu kaime pasigirdo trimitas: lenkų daliniai ramiai rinkosi pusryčių. Tą patį momentą bataliono vadas davė ženklą pradėti puolimą. Puolimas vyko gaivališku tempu. Po keleto minučių lenkai buvo išblaškyti, o mūsų batalionas savo smūgį nukreipė į Paširvinčio dvarą, kuriame stovėjo lenkų artilerijos lengvoji baterija. Ji dar suskubo paleisti keletą šūvių, bet mūsiškiams žalos nepadarė. Šautuvų ir kulkosvaidžių ugnimi lenkai staigiai buvo nublokšti nuo baterijos pabūklų. Tada bataliono vadas Motiejūnų kaime paliko ltn. Baltrūną su 12 vyrų, o visą rinktinę nukreipė į Širvintų miestelį.

Motiejūnų kaime žuvo lenkų Gardino pulko vadas, o vadovietės ryšių tinklas buvo visiškai suardytas.

Pasiekus Širvintus, lenkai gatvėse dar tiktai rikiavosi. Lietuvių kulkosvaidžių ugnis juos greitai išvaikė ir iš Širvintų. Nežinomo stiprumo jėgos netikėtai užpulti iš užpakalio, netekę pulko vado ir neturėdami ryšio priemonių, lenkų daliniai išsibėgiojo, kur kas išmanydami. Kiti mėgino slėptis miškuose ir pas palankesnius vietinius gyventojus. Širvintai buvo užimti. Vyr. ltn. Balno bataliono laimėjimas nebuvo pakankamai panaudotas priešo persekiojimui, nes III bat. buvo permažos sudėties, o priešą iš fronto rišą mūsų daliniai neišplėtė pakankamos energijos.

Po šių kautynių mūsų dalims teko didelis karo grobis: 2 lauko patrankos, 9 minosvaidžiai, 20 kulkosvaidžių ir kt. lengvesnių ginklų bei šaudmenų. Be to, buvo paimti lenkų brigados ir pulko štabai su daugiau 200 belaisvių.

Lapkrčio 19 į 20-ją d. naktį mūsiškai pasitraukė į Širvintos upelio pozicijas.

Lapkričio 21 d. auštant 7. pėst. pulkas puolė Širvintų kryptimi, užėmė miestelį ir iš jo nebepasitraukė. Tačiau bendrasis laimėjimas Širvintų kautynėse nebuvo panaudotas iki maksimumo, persekiojant išblaškytas lenkų jėgas Vilniaus kryptimi, nes tuometinės Tautų Sąjungos intervencija mūsų kovas su gen. Želigovskio kariuomene sustabdė.

Širvintų kautynės yra puikus pavyzdys gilaus apėjimo į priešo užnugarį, o taip pat netikėtumo, staigumo, paslaptingumo ir drąsumo pavyzdys, smogiant priešui į skaudžiausią vietą — į vadovietes, ryšių centrus ir artilerijos ugniavietes. Dėl visų šių priežasčių daug nulėmusių Širvintų-Giedraičių kautynių vardas yra spindinčiomis raidėmis įrašytas į Lietuvos Nepriklausomybės kovų istorijos puslapius.

Šaltiniai: 1. Mjr. K. Ališauskas, "Kariūnas", 1939. m. nr. 2(39).

2. "Mūsų Nepriklausomybės karų kai kurios svarbesnės kautynės ir operacijos", Kariuom. Štabo, Spaudos ir Švietimo Skyriaus leidinys, 1936 m.

3. "Karys", 1939 m. XI. 23 d. nr.

Laisvės šauklys

Balys Auginas

O, mielas broli, pilkas Lietuvos kary—
Kaip netikėtai mudu susitikom gatvėj!—
Kadais žygiavome kartu vienam būry
Su pergalės daina, tvirtu žingsniu jaunatvės.

Ir kraujas gyslose tekėjo neramus—
Pavasario patvinusių upokšnių sriautas—
Nedrįso priešas liesti tėviškės namus—
Mes ant savų pečių tėvynės laikėm skliautą.

Ir žengdavom darnioj gretoj—lyg milžinai
Senų senovės sengalvėlių padavimuos.
Jei vėl piliakalniuos gužėtų slibinai—
Devynias galvas tuoj kapotume arimuos.

Mama dar piemenėliui sakė:—Būk narsus!
Ir sekdavo tik pasakas apie karžygius—
Štai, rodos, bočių rago vėl girdi garsus,
Lyg jų dvasia nebūtų amžiams čia užmigus —

O, mielas broli, pilkas Lietuvos kary,
Širdies taurios, romantiškai naivios kaip vaiko—
Matau—šaltinio tyrą vandenį geri,
O piktos laumės kruvinais nagais tau šalmą laiko —

Staiga plačias paskliautes paliečia liepsna
Ir mėlyną dangaus aksomą purpuras aptaško—
Gauja nuo Dniepro žiočių braunas alkana,
Iš pasalų terioja ir naikina kraštą.

Taip puola ramų paukštį vanagas plėšrus,
Bet kaulus žemėje palieka jis nelietęs—
O mus, apkaltus pančiais, varėsi varu
Vergais iš verkiančių namų į tolimas pasvietes.

Ir po dešimtmečio krūtinėje žaizda,
Smogta klastingo durklo, dar nebeužgijo —
Ir veltui klausi tu savęs—kodėl tada
Neleido iš makštų ištraukti kalavijo?!

Daug mūsų linksmo būrio sakalų tenai
Šaltan ledų kape sparnus įšalo —
Vaikystės pasakų audringi milžinai
Baltais kauleliais žydi prie Uralo —

Kai vėl pavasarį grįžtą namo gandrai
Liūdni į degančius lizdų griuvėsius dairės,
Iš vakarų užplūdo tėviškę skėriai—
Saulėteky krauju spindėjo geležis ir varis.

Tai jie, mūs sentėviams ražančių ant ašmens
Kraujuoto kardo nešdami, ties Žalgiriu suklupo.
Dabar—neliko rugio žiedo, nei želmens:—
Laukuos tik pelenai karšti ir akmens kūpo — —

Kary!
Regiu Marienburgo pilies rūsy Tave,
Ant Oderio krantų, ant Maino nukankintą,
Regiu kaceto dūmais plaukiantį erdve
Anapilin, rikiuojantis pas Herkų Mantą.

Ir vėl į žygį renkas šaunūs mūs pulkai: —
Žvaliai sudvejina gretas, su šautuvu pagerbia
Ir kankinius tautos ir svetimais takais
Klajojančius — —

Ir išgirstu pavojaus ragą skardų —
Ir aidį rago balsas — protėvių šauklys,
Ir širdyje užsidega liepsna karštos krivulės —
Tai šaukia mūsų žemė, tai jos rauda gili—
Ir didį Laisvės mūsį mes laimėsime, bičiuli!

Istorija kartojasi

1920. m. rudenį kai kurios mūsų kariuomenės dalys lenkų fronte labai nukentėjo. Į lenkų rankas pakliuvo net dalių gurguolės, kuriose buvo ir mūsų tuolaikinės kareivių bibliotekėlės, sudarytos iš knygų, Lietuvoje spausdintų, o taip pat gautų iš JAV lietuvių organizacijų. Reikėjo nemaža darbo padėti ir lėšų sunaudoti, kol tas bibliotekėles atgaivinome.

1939. m. rudenį, kai tūkstančiai Lenkijos karių pasidavė lietuviams ir buvo sutalpinti internuotųjų stovyklose, jų tarpe atsirado ir 1919 - 20. m. kovų dalyvių. Buvo progų išsikalbėti, prisiminti senesnius laikus. Pasirodo, kad mūsų kareivių bibliotekėlės, anuomet pakliuvusios lenkams, buvo išmėtytos ir sunaikintos...

1939. m. rudenį Vilniuje pasiliko daug tūkstančių knygų, turtingose Vilniaus lenkų įgulos karininkų ir kareivių bibliotekose. Bolševikai knygomis nesidomėjo, tik geresnių spintų niekur nepaliko...Teko imtis žygių, kad paliktosios knygos nežūtų. Iš Vilniaus jos buvo perkeltos į Kauną. Čia knygos buvo suskirstytos. Karo mokslo veikalai buvo įtraukti į mūsų Kariuomenės Bibliotekos turto knygas, kaip **laikinai valdomas turtas,** nes tikėtasi po karo pabaigos grąžinti visas tas knygas kaimyninei Lenkijai. Iš kitų knygų buvo sudarytos geros bibliotekos internuotųjų lenkų karių stovykloms. Tas bibliotekas tvarkė patys lenkai. Net bibliotekų antspaudai buvo dviem kalbom: "NN internuotųjų stovyklos — Biblioteka — NN obozu internowanych".

Iš atliekamų veikalų egzempliorių (susirinko po 8-10 pilnų komplektų) buvo dar papildyti Vytauto Didžiojo Universiteto ir Centrinės Valstybinės Bibliotekų lenkų veikalų rinkiniai.

Taigi, istorija pasikartojo...

Bibliotekininkas

J. Karys

Jie pereina istorijon

"... savo įnešėm dalį..."

Lapkričio 23-ji diena Naujosios Lietuvos istorijoje atsistojo greta pačių įžymiausių mūsų praeities datų. Juk šiandien niekas neturi mažiausio pagrindo užginčyti, kad Vasario 16 Aktas tikriausiai būtų pasilikęs balsu tyruose, jei tame Akte išreikšta tautos pretenzija laisvai gyventi nebūtų buvusi paremta bei apginta organizuotąja pajėga.

Ta organizuotoji pajėga buvo mūsų tautinė kariuomenė, oficialiai įsteigta 1918 m. lapkričio 23 dieną. O tos kariuomenės užuomazgą ir gerą pradžią sudarė Savanoriai - Kūrėjai, daug anksčiau pradėję laisvu savo noru rinktis prie ginklo. Tuo būdu jie įgalino silpnutę krašto Vyriausybę: a) sukurti administracinę organizaciją visame krašte; b) imtis reikalingų priemonių grupuoti, didinti ir stiprinti tautines ginkluotąsias pajėgas; c) vykdyti reikalingą prievartą visų tautos rezervų mobilizavimui.

Taigi, Savanorių-Kūrėjų suvaidintas vaidmuo, atstatant Nepriklausomą Lietuvos Valstybę, yra be galo didelis. Ir juo giliau amžinybėn grimsta metai, tuo šviesesnė aureolė gaubia tų vyrų atliktus žygdarbius.

Jų buvo nedaug, vos apie 10 tūkstančių. Tačiau jų skaisti Tėvynės meilė ir grynas savęs atsižadėjimas suteikė jiems šimtų tūkstančių vyrų galios ir jėgų. "Niekai gyvybė, jei Tėvynė vėl būtų pavergta!" — sušuko krvinomis lūpomis priešo kulkos pakirstas jaunutis savanoris. Ir tas šūkis atsiliepė griausmingu aidu kiekvieno kario, kiekvieno ūkininko, darbininko, seno ir jauno krūtinėse. Laisvės kovos buvo laimėtos...

Nežiūrint į tai, kas atsitiko ir kas dar gali atsitikti, visa tai, ką tauta po savo trispalve išgyveno, veltui nenuis. Ir Savanorių-Kūrėjų pralietas kraujas, ir laimingi nepriklausomojo gyvenimo dešimtmečiai, ir garbingos partizanų kovos prieš barbariškiausią okupantą, yra tie nuostabūs daigai, kurie negali supūti. Ateis diena, kada tie daigai vėl išspaus stiebus, vėl džiaugsimės jų žiedais ir vaisiais...

* * *

Kariuomenės šventės dieną Lietuvos miestuose bei miesteliuose išsirikiuodavo iškilmėms kariški daliniai, šauliai, įvairios organizacijos. Garbingiausioje vietoje matydavome nelygias Savanorių-Kūrėjų gretas. Kasmet tos gretos vis pasirodydavo trumpesnės: vienus tų vyrų įveikdavo senatvė, kiti staiga užmerkdavo akis, atsiliepus parsineštoms iš kovų žaizdoms. Ir sunku būdavo atspėti, kodėl vieno kito tų užsigrūdinusių vyrų skruostais nusirisdavo ant ordenais papuoštos krūtinės ašara. Ar džiaugsmas ją išspausdavo, ar gilus liūdesys? Ir viena, ir kita. Kas gi galėdavo labiau džiaugtis laisve, kaip tas, kas už ją aukoja savo kraują? Iš antros pusės, Savanoris-Kūrėjas iškilmingais momentais negalėjo užmiršti savo žuvusių brolių, ypač tų, kurių kapai liko dar neišvaduotoj Vilniujoj. Pagaliau, tuose kapuose ilsisi ne vieno Savanorio-Kūrėjo tėvas, sūnus, ar koks kitas artimasis. Kaip jie būtų džiaugęsi tokiais momentais! Deja, be jų aukų nebūtų buvę nei šios šventės, nei Lietuvos....

* * *

Trys laiko kryželiai nuėjo amžinybėn, pasiimdami su savim Lietuvos laisvės kovų garbingą laikotarpį. Nuostabūs Savanorių-Kūrėjų žygiai spindi iš praeities jau per geltonijančius istorijos lapus. Kur tie tūkstančiai mūsų narsuolių dabar? Dauguma, aišku, nukeliavo pas savo žuvusiuosius ginklo draugus... Likę gyvi išsiblaškė: vieni pasirinko tremties gyvenimą, kitus dabartinis okupantas išgabeno Sibiran; tie jų, kurie dar pajėgūs vartoti ginklą, prisijungė prie partizanų. Namie, prie savo židinio, šiandien nerastumei nei vieno. Baisi tragedija ištiko kelioliką tautų; laisvųjų valstybių tarpe nėra Lietuvos; baigia paskutines dienas ir Lietuvos Kariuomenės pirmieji kariai, tiksliau — jų paskutinės, labai praretėjusios, gretos. Patekę į laisvės šalis tie mūsų tautos milžinai kenčia nepaprastą savo žemės ilgesį. Kartais, kaikur, jie dar mėgina pasirodyti viešai, bet ir jie patys jaučia, kad nei laikas, nei vieta jų pasirodymui netinka. Jų daina sudainuota. Belieka nuostabiai puiki Savanorių-Kūrėjų legenda, su kuria jie pereina istorijon. Ten jiems užtikrinta garbinga vieta. Iš ten jie visais laikais daugiau padarys, negu dabar kur nors iškeldami iš svetimo šilko pasiūdintas vėliavas, toli nuo jų krauju apšlakštytos gimtosios žemės...

* * *

Savanorių - Kūrėjų atlikta misija labai daug reiškia Lietuvos dabarčiai ir ateičiai. Tik įsijauskime! Lietuva, tapusi laisva valstybė, aiškiai išsiskyrė iš imperialistinės Rusijos tautų mišinio, grįžo vėl gyvojon istorijon, stipriai įsirėžė laisvųjų tautų mokslinėn literatūron. Dabar jau nerasi pasaulyje kampelio, kur Lietuvos vardas nebūtų girdėtas; nesutiksi bent kiek apsišvietusio žmogaus, kuris nežinotų kur yra Lietuva ir kad ta nedidutė tauta priklauso aukštai kultūringų tautų šeimai.

Per laisvojo gyvenimo laikotarpį Lietuva įsipilietino laisvųjų valstybių tarpe ir jos iš ten išbraukti niekas neįstengs. Nuo New Yorko, per Atlantą, Europą ir Aziją plauko juodi debesys. Audra bus! Pasaulis rengiasi organizuotis iš naujo. Kas užginčys mūsų tautos teises keltis laisvam gyvenimui? Tad dirbkime, kas kaip galime, kaip išmanome. Vartykime prieš laisvosios žmonijos sąžinę ir akis mūsų tautos skriaudas; aukokime ir aukokimės! O kad nepristigtume energijos, valios ir jėgų, prisiminkime Savanorių-Kūrėjų epą. Tenai mes galime pilnomis rieškučiomis Tėvynės meilės pasisemti.

Lietuvos kariuomenės išformavimo dešimtmečio proga

STASYS RAŠTIKIS.

Labai malonu, kad mūsų nepailstąs "Karys" sugebėjo sudaryti sąlygas viešai pasirodyti skaitančiai lietuvių visuomenei ir šios liūdnos sukakties proga. Nepriklausomoje Tėvynėje per dvidešimt dvejus metus "Karys" buvo vienas populiariausių ir mėgiamiausių lietuvių laikraščių, kurį su malonumu skaitydavo ne tik mūsų kariai ir jų talkininkai šauliai, bet ir visi kiti lietuviai, ypač mūsų jaunimas ir moksleiviai.

Pirmosios bolševikų okupacijos metu Lietuvos okupantai mėgino ir "Karį", kaip ir kitas lietuvių gražiai sutvarkytas sritis, panaudoti sau ir savo propagandai, tačiau iš to nieko neišėjo: "Karys" greitai turėjo išeiti iš rikiuotės. Antrosios, vokiečių, okupacijos metu "Karys" vėl buvo pasirodęs. Naujieji Lietuvos okupantai taip pat, kaip ir pirmieji, bandė įkinkyti "Karį" į savo propagandos aparatą. Labai vykusiai laviruodamas ir sunkiai kovodamas su žiauriomis okupacijos sąlygomis, "Karys" vis dėlto išsilaikė keletą metų, stiprindamas prievarta paimtų į vokiečių tarnybą lietuvių karių dvasią ir lietuvių jaunuolių ištvermę ir patriotizmą. Net sunkiuoju tremties metu Vokietijoje "Karys" nenuleido rankų ir, kol sąlygos leido, guodė lietuvius tremtinius ir šaukte šaukė mus nenustoti vilties, kovoti ir tikėti į Lietuvos prisikėlimą.

Praėjo keleri metai, ir štai vėl matome "Karį" laisvoje Amerikoje, kur surado sau laikiną prieglaudą didžiausia dalis mūsų tremtinių ir karių. Labai stebėdamiesi tokiu mūsų "Kario" atkaklumu ir pasiryžimu, mes turime su ypatingu malonumu pabrėžti, kad tai yra nuopelnas pirmiausia dviejų žmonių — energingo ir gabaus "Kario" redaktoriaus kapitono Simo Urbono ir seniausio nepailstančio "Kario" veterano ir redakcijos nario vyresniojo puskarininkio Stasio Butkaus. Didelė pagarba ir nuoširdus dėkingumas jiems už tai.

Šis "Kario" numeris pasirodo viešumon nepaprasta proga. Jo pasirodymas sutampa su Lietuvos kariuomenės įsikūrimo 32 metų sukaktimi ir su mūsų kariuomenės išformavimo dešimtmečio sukaktimi.

Mes, senesnieji karių atstovai, kurie kūrėm Lietuvos kariuomenę ir aktingai dalyvavome pirmose kovose už Lietuvos nepriklausomybę, didžiuojamės savo kariuomene ir esame labai patenkinti, kad mums teko garbė joje tarnauti ir kautis. Pirmasis karas už Lietuvos nepriklausomybę pareikalavo daug aukų. Apie pora tūkstančių mūsų draugų paguldė savo galvas kautynių laukuose; dar daugiau buvo sužeistų, kurie savo žaizdų randus nešios per visą savo amžių; keli šimtai visai neteko sveikatos ir liko karo invalidais. Kova buvo sunki, bet tikslas buvo pasiektas: Lietuva liko laisva ir nepriklausoma. Tai buvo visos lietuvių tautos per ilgus metus vestos kovos už savo laisvę galutinis laimėjimas. Tauta už tai buvo dėkinga visiems savo vadams, veteranams, rašytojams, aušrininkams, varpininkams, knygnešiams ir kariams. Visų bendros pastangos ir kova susilaukė ir bendro laimėjimo. Prancūzijos garsusis maršalas Foche vieną kartą prie Nežinomojo Kareivio kapo yra pasakęs, kad pergalę esą laimėję ne vien tik tie, kurie yra dekoruoti ordinais ir apgaubti tautos pagarba, bet dar labiau visi tie pilkieji didvyriai, tie nežinomieji, kurie vargo apkasų purve, jautė baimę, kentėjo žaizdų skausmus ir buvo atžymėti įsakymuose kariuomenei, kaip dingę be žinios. Tai yra tikra tiesa: nuopelnas priklauso ne tik vadams, bet visiems be išimties drąsiems kovotojams už savo tautos laisvę.

Pirmajam karui už Lietuvos nepriklausomybę pasibaigus, Lietuvos kariuomenė per visą laiką stovėjo Lietuvos laisvės sargyboje, auklėdama mūsų jaunimą ir skiepydama jam Tėvynės meilės ir pasiaukojimo už tautos reikalus jausmus. Kariuomenės užuovėjoj galėjo tarpti ir bujoti visos tautos taip gražiai pasireiškusi didžiausia pažanga visose laisvo gyvenimo srityse.

Kariuomenė visą laiką rengėsi aukotis už savo tautą pavojaus metu. Todėl lietuviai kariai pergyveno didžiausią tragediją, kada, tokiam pavojui atėjus, buvo sudarytos tokios sąlygos, kad kariuomenė negalėjo aktingai pasipriešinti. Bet būtų labai klaidinga, neteisinga ir skaudu, jei dabar pradėtume už tai kaltinti visą kariuomenę, visus karininkus ir kareivius. Jie nekalti, nes jie tik drausmingai įvykdė tai, ką tuometinė (1940 m. birželio mėn.) Lietuvos politinė ir karinė vadovybė buvo įsakiusi. Jei norime, kritikuokime sprendimų autorius ir atsakingus politikus bei vadus, bet ne tų sprendimų vykdytojus. Kariai ir jaunimas tiek, kiek galėjo ir sąlygos leido, priešinosi, tada jie sukilo prieš bolševikų okupantus 1941 metais, jie aktingai priešinosi vokiečiams okupantams, jie kovoja dabar, jie ruošiasi ateičiai ir kovos ateityje.

Iš visų čia labai trumpai pareikštų minčių norėtųsi padaryti tokias išvadas:

1. Lietuvos kariuomenės vaidmuo nepriklausomybės kovose ir per visą nepriklausomybės laikotarpį lietuvių tautos laisvam ir nepriklausomam gyvenimui, jos saugumui ir visokeriopai pažangai buvo vienas iš pačių svarbiausių, kurio reikšmė negali būti matuojama jokiais piniginiais vienetais.

2. Už 1940 m. birželio mėnesio įvykius kariuomenės negalima kaltinti, nes jie buvo milžiniškų išorinių faktorių ir mūsų tuometinės politinės ir karinės vadovybės, bet ne pačios kariuomenės, sprendimų išdava.

3. Šalia nepriklausomos Lietuvos mokyklos mūsų kariuomenė buvo taip pat milžiniška ir praktiška visos tautos mokykla.

4. Lietuvos kariuomenės įskiepyta dvasia liko mūsų tautoje iki šiol. Jos negalėjo išrauti ir neišraus net didžiausios audros ir nelaimės. Ši dvasia yra gyva ir šiandien ne tik vargstančioje Tėvynėje, bet ir už jos ribų, rytuose ir vakaruose, visur ten, kur dar plaka gyva ir kenčianti lietuvio kario ir nekario širdis.

5. Greit ar negreit, bet vis tiek turės išaušti saulėtas laisvės ir laimės rytas, kada po visą pasaulį išblaškyti lietuviai kariai ir kiti mūsų brolai ir seserys vėl susiburs laisvoje Tėvynėje ir stos į kovą ir į darbą lietuvių tautos laimingai ateičiai kurti. Tada ir mūsų "Karys" ir visi mes, atsiminę buvusias okupacijų ir tremties dienas, minėsime savo tautines šventes, jų tarpe ir lapkričio 23-čiąją dieną, taip, kaip tai dera laisviems piliečiams savo Laisvoje Valstybėje.

6. Lietuvių tautos kovoje už savo Tėvynės išvadavimą, neturėtų būti nustumtas į šalį arba į antraeilę vietą būsimosios Lietuvos kariuomenės reikalas. Galvojant apie tai, kaip būsimajame mūsų valstybiniame gyvenime turėtų būti sutvarkytos atskirų žinybų sritys, reikėtų dar labiau pagalvoti, kaip ateityje turėtų būti sutvarkyta viena iš pagrindinių sričių, kad ir joje nepasitaikytų vieno kito nesklandumo ar neplaningumo, kokių mes savo Tėvynėje vienoje ar kitoje srity vis dėlto esame turėję. Kariuomenės šventės ir jos išformavimo dešimtmečio paminėjimas teikia mums geriausią progą ne tik prisiminti praeitį, pagerbti mūsų karių aukas, bet ir labai rimtai pagalvoti apie ateitį.

1950. XI. 23 d.
Hollywood, California.

TREMTIES JAUNIME! PAMILK KARĮ, KAD TAIP GREITAI NEPASKĘSTUM SVEČIŲJŲ ŠALIŲ GYVENIMO ĮTAKOS JŪROJE...

Lemiamieji metai

8

Plk. K. Grinius

Maskvinio imperializmo išsiplėtimas

Po pasaulį išblaškyti lietuviai praėjusią vasarą minėjo tragingų birželio dienų dešimtąją sukaktį, kai, neatsižvelgdami į jokios žmogaus - tautos teises bei iškilmingai duotus pasižadėjimus, maskviniai satrapai brutaliai pamynė Nepriklausomą Lietuvą ir po šiai dienai prispaudę ją laiko. Šio grobuoniško akto nepateisins jokia kazuistika, jokie tariami "strateginio saugumo" išvedžiojimai, kad ir kiek rusų "patriotai" iš kailio nertųsi tai įrodyti.

Drauge su Latvija, Estija ir Rytine Lenkija, Lietuva buvo pirmąja maskoliško imperializmo auka. Šiandien, į vienuoliktus smurto metus įžengus, Maskva jau laiko pagrobusi bent 12 senos civilizacijos centrų ir, kompensuodami savo už tik išlaisvintą Korejos sostinę (tryliktoji!), grobia jau Lhassa — giliai patriarchalaus Tibeto centrą. Visi ženklai rodo, kad Maskvos imperializmas čia nesustos ir, Rusijos carų tradicijos įkvėptas, eis iki pat liepto galo, kol, pagaliau, praregėjusio pasaulio likučiai neužstos jam kelio, o kaltininkus nepatrauks teismo atsakomybėn. Tikėsime, kad dar nebus vėlu ir kad skaitmuo "13" ir vėl patvirtins savo prietaringą prigimtį.

Aš asmeniškai į prietarus netikiu ir nemanau, kad trylikta sostine Maskvos grobimas pasibaigs. Perdaug jau toli nueita, perdaug buvo apsileista. Visą dešimtmetį darytos klaidos priaugo su nuošimčiu ir kaupu.

Laisvai alsuojąs pasaulis staiga atsidūrė prieš atsivėrusią bedugnę. Net penkeriems metams nepraėjus, šiandien skubama užpildyti dirbtiniai sudarytą tuštumą, tiek japonams, tiek šiapus "kruvinosios uždangos" išlikusiems vokiečiams, siūloma net griebtis ginklo. Vien jau tas faktas parodo įvykusio psichologinio persilaužimo mastelį.

Ar Maskva lauks? Ar dar laisvai alsuojančiai Europai jau neišmušė dvyliktoji valanda? Tik ateitis tą galės parodyti.

Keli lemiamieji momentai

Žiūrint retrospektyviai, per praėjusį dešimtmetį nesunku išskirti kelis lemiamus momentus: visuotiniam kataklizmui 1939 m. rugsėjo 23 duris pravėręs dviejų banditų susitarimas, vieno bandito iš pasalų užpuolimas kito (1941 m. birželio 22), japoniškų banditų iš pasalų užpuolimas Amerikos (Pearl Harbor), demokratijų pergalė ir... pergalės vaisių praradimas. Kad galėtume spręsti šio paskutiniojo ruožto tikrąją "degradaciją", reikia būti tremtiniu, tik neseniai perėjusiu įvairių "screening'ų" procedūrą.

Daugelio banditų jau nėra gyvųjų tarpe. Beliko tik vienas, pats vyriausias ir pats pavojingiausias, nes, iš savo partnerio pasimokęs, milžiniškus plotus užgrobęs, kelio atgal jau nebeturi.

Būdinga kad šiam maskviniam banditui tebepadeda vis tie patys, per paskutinį dešimtmetį nesikeičią adjutantai: Molotov-Skriabin, Dekanosov, Višinsky, Sobolev, Krutikov ir tutti quanti. Nėra tik vieno Ždanovo. Savaime į galvą ateina 1940 m. birželis, kai, budelio darbui atlikti, į Lietuvą buvo atsiųstas satrapelis Dekanosov (iki 1941 m. birželio 22 Maskvos pasiuntinys Berlyne), į Latviją—Višinsky, į Estiją — Ždanov.

Nepoilgo minėsim kitą Lietuvai būdingą dešimtmetį, kai ir vėl birželio mėnesyje, Lietuvoje pasirodė vokiškojo bandito legionai. Toji diena bus minima dviguba prasme, nes, be visais atvejais liūdno vienos okupacijos pakeitimo kita, lietuvių tauta parodė savo pasiryžimą gyventi laisva, nepriklausoma. Atsitiktinai susidariusį momentą išnaudodama, ji sukilo prieš savo spaudėjus. Buvo tai spontaniškas, laisvę mylinčios tautos protestas, vien savo idealų inspiruotas. Veltui būtų prasmės jieškoti kokių siūlų anapus sienos. Neabejoju, kad ateinančio birželio proga, bus tinkamai pagerbti ir už savo Tėvynę ten garbingai žuvę tėvynainiai.

Žvilgterėkime, kokiomis sąlygomis tas naujas istorijoje lapas brendo.

Marso ženklai

Pakankamai šiandien turime įrodymų tvirtinti, kad Lietuva 1939 m. buvo "perleista" sovietams abiejų banditų kaip ir **laisvu susitarimu;** tariant, kad tas klausimas jų tarpe didelių ginčų sukėlęs nebuvo. Vokiečių vertėjo Schmidt'o 1940 m. lapkričio 15 surašytoje pokalbio santraukoje (2-ra Molotovo viešnagės diena Berlyne) skaitome:

"Kai dėl pradinio susitarimo pakeitimo, liečiančio Lietuvą su Liublino vaivadija, Molotovas pastebėjo, kad Sovietų Rusija prieš vokiečių norą to pakeitimo nebūtų reikalavusi. Vienok jis manąs, kad naujas sprendimas atitiko abiejų pusių interesus. Čia Reich'o Užsienio Ministras (v. Ribbentrop) įsikišo sakydamas, kad nors rusai to pakeitimo už būtiną sąlygą ir nestatė, vienok labai stropiai to pageidavo." (Nazi-Soviet Relations, 1939-1941. Valstybės Departamento leidinys. Psl. 236-237.)

Kaip žinome, iš dvidienės 1940 m. lapkričio mėnesyje Molotovo viešnagės Berlyne nieko neišėjo. To nepaisant, išorėje viskas atrodė gražu ir sklandu, o faktinai— Hitlerio galvosenoje persilaužymas buvo jau įvykęs. Rimtai suabejojus dėl Anglijos greito kapituliavimo, o pakankamų priemonių anglų saloms užgrobti neturint, Hitleris sugalvojo likviduoti rusus. Visos 1940 m. rudens žymės tą rodyte rodė. Jau aiškiai matomo fronto sparnams apsaugoti, vos tik rusams užgrobus Besarabiją, vokiečiai aiškiai savo globon perima Rumuniją, ten pasiuntę gausią karinę misiją. Kiek vėliau, pradėjo siuntinėti kariuomenę ir kas kart vis daugiau. Panašių saugumo priemonių buvo griebtasi ir šiauriniame sparne, Suomijos linkui. Komunikacijų pretekstu, Norvegijos linkui, vokiečiai išsilaipdina keliuose Suomijos uostuose. Visa tai savaime aišku, Maskvoje sukėlė tam tikro nerimo. O jo buvo tiek, kad per visą 1940 m. rudenį tos temos kaip ir užnuodijo visą Maskvos-Berlyno santykių kompleksą.

Nepavykusi Molotovo viešnagė Berlyne prie to nerimo dar daugiau prisidėjo. Molotovui grįžus į Maskvą, rusai skubiai griebėsi strateginių pergrupavimų. Dalis vakaruose sutelktos kariuomenės palaipsniui buvo atitraukta giliau į užnugarį ir sugrupuota dviem geografine konfiguracija diktuojamom kryptim (tradicinis rusų susigrupavimas!): viena grupė Smolensko vartų linkui, kita — Ukrainoje. Rezervinė masė sustatyta per vidurį, įgalinant veikti tiek viena, tiek antra kryptimi. Pavasariui artėjant, buvo suintensyvinta ir mobilizacija.

Šiaip ar taip, Maskva buvo sutikusi vokiečius su impozantiška 119 divizijų mase ir bent 5000 lėktuvų (nors, kokybiniai žiūrint, ir menkesnės vertės). Dar kitos 67 divizijos buvo sustatytos dalimi giliame rezerve, dalimi laikomos antraeilėms kryptims saugoti (Suomija, Kaukazas, Centrinė Azija ir t.t.). Vadinasi, tvirtinimas, kad birželio įvykiai rusus buvo užklupę netikėtai, liečia labiau taktinį dalykų aspektą. Strateginiai kalbant, **rusai priešą atremti buvo pasirengę.**

"Barbarossa"

Vos spėjus Molotovui grįžti į Maskvą, ir mėnesiui nepraėjus, Hitleris išleidžia garsiąją "Barbarossa" (kodas - slapyvardis) direktyvą Nr. 21. Direktyva datuota 1940 m. XII. 18. Tokiai direktyvai paruošti, vokiečių štabas turėjo dirbti išsijuosęs ilgesnį laiką. Neabejotina, kad tuo metu, kai Molotovas viešėjo Berlyne, štabas jau ruošė konkrečius planus rusams pulti. Tiesa, direktyvoje dar nebuvo nustatytas tikslus puolimo laikas. Tai atėjo vėliau, į 1941 m. pavasarį. Taip pat yra aišku, kad rengiamieji būsimai operacijai veiksmai buvo pradėti dar rudenyje, kai Hitleris pasišoko sau laiduoti Rumuniją (spalis).

Nuo šio momento viskas ėjo galvotrūkčiais: Vasario gale vokiečiai gražiuoju įžengia į Bulgariją. Vasario-kovo pradžioje Berlyne apsilanko japonų Užsienio Reikalų Ministras Matsuoka. Šios viešnagės protokolus skaitant, ir diplomatinio "žargono" rūką išblaškius, aiškiai matosi, kad vokiečių sprendimas smogti į rytus — jau sudarytas nepakeičiamai. **Priešingai nusistovėjusiai nuomonei, japonų kariškos pagalbos kare su rusais vokiečiai ne tik kad nesitikėjo, bet jos ir nenorėjo.** Tiek jie buvo tikri savo greitą pergale.

Balandžio mėn. vokiečiai pradeda operacijas Balkanuose (Jugoslavijoje ir Graikijoje). Tuo pačiu metu vokiečių-rusų pasienyje, ir Maskvos protestų nepaisant, dažnėja vokiečių žvalgomųjų lėktuvų skraidymai į Rusijos gilumą (dažnai iki kelių šimtų kilometrų). Visuose Rytprūsiuose, Lenkijoj ir Rumunijoj vykdomi milžiniški kariuomenės susitelkimai. Apie karo neišvengiamumą kalba visas pasaulis.

Alea iacta est!

Panagrinėkime trumpai pačią direktyvą:

"Sovietų Rusija turi būti sutriuškinta **žaibo smūgiu,"** pradedama direktyvoje (dargi nelaukiant pergalės prieš Angliją).

"Nenutraukiant visiškai akcijos prieš Angliją ir galimai saugiau laiduojant karo pramonės centrus nuo galimų oro smūgių (taip pat ir rytinės Vokietijos sritis), **oro laivyno masė** padės kariuomenei **užbaigti** žaibo operacijas sausumoje.

Laivynas ir toliau tęs operacijas prieš Angliją. Įsakymai, pradėti kariuomenės telkinius, bus duoti bent 8 savaites prieš pradedant operacijas. Daugiau laiko reikalauja pasirengimai turi būti pradėti neatidėliojant (jei dar neatlikti!) ir baigti **1941 m. gegužės 15 d.** Visa turi būti vykdoma taip, kad neišši-fravus mūsų sumanymo pulti. Aukštesniųjų vadų parengiamieji veiksmai turi būti pagrįsti šiais dėsniais:

I. Pagrindinis tikslas:

Vakarų Rusijoje esančios jėgos turi būti sunaikintos drąsiais veiksmais, jas skaldant giliais šarvuočių smūgiais; kovingų priešo vienetų pasitraukimas į Rusijos glumą turi būti užgintas. Antru ruožtu kariuomenė turi greitai išeiti į tokią ribą, iš kurios rusų aviacija būtų bejėgė puldinėti Reicho plotus.

Galutinis tikslas:

Išeiti į bendrą Archangelsk-upės Volga ribą, kur ir apsistoti ginamoje santvarkoje prieš Aziatinę Rusiją. Į šią ribą išėjus, ir reikalui esant, paskutinė rusų pramonės sritis Uralė galės būti sunaikinta oro laivyno.

Operacijų metu rusų Baltijos laivynas greitai neteks savo bazių ir tuo būdu savaime bus neutralizuotas.

Rusų aviacijos intervencijai kelias turi būti užkirstas nuo pat operacijų pradžios, mūsų masiniais smūgiais ore.

II. Spėjami sąjungininkai ir jų uždaviniai (ištraukos): Rumunai ir suomiai. **Suomiai:** saugos vokiečių šiaurinės grupės pergrupavimus (XXI grupės dalis partraukta iš Norvegijos) ir veiks kartu su ja. Be to, suomiams pavedama likviduoti Haengo (po pirmojo karo rusų užimta bazė, čia pat Helsinkio pašonėje. Autor.)

III. Operaciniai nurodymai:

A. Kariuomenė:

Pagrindinis smūgis bus nukreiptas į šiaurę nuo Pinsko balų. Veikiant nuo Varšuvos ir į šiaurę nuo jos, ten puls dvi armijų grupės. Pietinei grupei pavedama sunaikinti Baltgudijoje esamas priešo jėgas. Ši grupė, be to, turi būti **pasiruo-**

KARIUI — tremtiniui

Sveikinu karių sumanymą išleisti "Kario" leidinį tremtyje. Tai gražus pavyzdys ir įrodymas, kad mums visiems brangus Nepriklausomos Lietuvos laikotarpis. Kol buvome laisvi, visa Lietuva dalyvavo savo gynėjų šventėje, o šiandien, išblaškyti ir atskirti nuo savųjų, nors mintyse ir maldoje už žuvusius bei kovojančius susijungsime.

Lietuvos kariuomenė buvo negausi ir negalėjo būti taip ginkluota, kaip didžiųjų valstybių armijos, bet už tai jos dvasia buvo sveika — dalis bendro Lietuvos kūno. Kiekvienas Lietuvos jaunuolis, jei tik jo sveikata leido, noriai ėjo kariuomenėn, atlikti garbingą pareigą ir grįždavo subrendusiu sąmoningu piliečiu. Grįžęs jis visuomet didžiavosi karine tarnyba ir palaikydavo ryšius su savo karišku daliniu.

Lietuvos karininkija nebuvo kokia tai atskira išdidi kasta, bet tai buvo tų pačių ūkininkų sūnūs, vyresni broliai ir mokytojai, pašaukti karinę prievolę atlikti.

Kariuomenė, kaip ir visa Lietuva, buvo įveikta ne atviram mūšyje, bet per didžiulio plėšraus kaimyno niekšišką apgaulę. Net ir apsuptus neišdrįso okupantai iššaukti kovon, o vylingai iškviesdavo atskirus karininkus į štabus ir ten suiminėdavo.

Caro laikais, stojant į karo mokyklą, reikėjo vos keturių gimnazijos klasių mokslo. Nepriklausomybės laikais Lietuvos kultūrinis lygis žymiai pakilo, ir kandidatais į karo mokyklą buvo priimami vyrai tik baigę pilną gimnazijos kursą ir dar išlaikę konkursinius egzaminus. Okupantai ir vėl numušė tuos reikalavimus.

Šiandieną mūsų kariai išblaškyti po visus penkius kontinentus. Korėjoje vyksta karas. Australija, N. Zelandija, Kanada ir daug kitų šalių pašaukė savanorius į specialias dalis, siunčiamas ar jau išsiųstas į Korėją. Nenustebsime, jei atvykę ten įvairių šalių ir uniformų kariai suras daug savo tautiečių ir susikalbės lietuviškai. 1950 metai reikšmingi visam pasauliui: Jungtinių Tautų parlamentas užbaigė vaikystės amžių, sustiprėjo ir sustabdė agresiją Korėjoje. Tas duoda realių vilčių ir mūsų tautai — iš visų kontinentų žygiuoti prie Gedimino kalno ir pasimatyti žilagalviame Vilniuje. Rikiuok!

JONAS BUDRYS

Lietuvos Gen. Konsulas New Yorke.

PABALTIEČIŲ LEGIONIERIŲ REIKALU

DP Komisija praneša tebegaunanti daug paklausimų ryšium su jos nutarimu įtraukti į DP programą buvusius Baltijos legijonų narius. Komisija pakartoja, kad š. m. rugsėjo 1 d. priimtas sekantis nutarimas:

"The Baltic Waffen SS Units (Baltic Legions) are to be considered as separate and distinct in purpose, ideology, activities and qualifications for membership from the German SS and, therefore, the Commission holds them not to be a movement hostile to the Government of the United States under section 13 of the Displaced Persons Act as amended."

"Baltiečių Waffen SS Daliniai (Baltiečių legijonai) skaitytini savo tikslais, ideologija, veikla ir narių kvalifikacijomis buvę atskiri ir skirtingi nuo vokiškųjų SS dalinių, todėl Komisija jų nelaiko buvus Jungtinių Valstybių Vyriausybės priešais DP. Įstatymo 13-jo straipsnio, kaip pakeistas, prasme. (LAIC)

"Darbininkas" 1950-X-24.

9

GEN. MacARTHUR — JAV PROKONSULIS PACIFIKE

*

Spalio 17 d. NYT tilpo žinutė, kad D. Britanijos konservatorių parlamento atstovas David Eccles, kalbėdamas Amerikiečių Prekybos Rūmuose Londone, pareiškęs, jog tinkamiausias atsakymas į Sovietų iššaukiamąją jėgą yra "amerikiečių imperijos kūrimas prieš rusiškąją."

Mr. Eccles, lygindamas amerikiečių ir romėnų valdymosi sistemas, nurodęs, kad JAV jau sukūrusi "imperinę mašiną" ir kad kai kurie amerikiečiai, įskaitant ir gen. MacArthurą, ir lyg būtų "Romos prokonsulių atgimimas."

Tai tėra trumputė užuomina, ir šiame straipsnyje šios politinės problemos neliesiu. Tepasitenkinsime keliais gen. MacArthuro biografiniais, šeimos ir būdo bruožais, kurie nors paviršutiniškai supažindintų mūsų skaitytojus su žmogumi, kuris pasaulio spaudoje yra iškilęs į aukštybes.

Jaunystė ir kariška karjera

MacArthuras yra gimęs 1880 m. sausio 26 d. Little Rock, Ark., kapitono Arthur MacArthur šeimoje.

Jo tėvas, būdamas 17 m., vykstant pilietiniam karui, buvo mobilizuotas ir taip pradėjo karišką karjerą. Lygiai kaip ir sūnus, jis yra buvęs kelis kartus sužeistas. Senasis MacArthuras po Ispanijos-Amerikos karo buvo paskutiniuoju karišku gubernatoriumi Pilipinuose. Jo pastangomis ten įvesta "habeas corpus" įstatymas.

1903 m. birželio 11 d. MacArthu baigė garsiąją West Point karo mokyklą ir pradėjo aktyvią tarnybą viename inžinerijos dalinyje. 1905 m., būdamas savo tėvo padėjėju, kuris kaip prezidento Teodoro Roosevelto stebėtojas dalyvavo rusų-japonų kare, jaunasis MacArthuras pirmą kartą mokėsi pažinti japonus.

1911 m. jis pakeltas į kapitono, o 1915 m. į majoro laipsnį, ir paskirtas į Vyr. Štabą.

Pirmojo Pasaulinio karo metu jis pakilo ligi brigados generolo laipsnio ir vadovavo "Laumės Juostos" brigadai, kurią pats padėjo sukurti. Jis buvo du kartu sužeistas ir yra gavęs visus karinius pasižymėjimo žymenis.

Po karo paliaubų Bonn mieste (dabartinėje V. Vokietijos sostinėje) jis susipažino su karine okupacija ir administracija. Grįžęs į Ameriką, 1919-22 m. jis dirbo Vyr. Štabe ir yra buvęs West Point karo mokyklos viršininku. 1925 m. MacArthuras pakeltas gen. majoro laipsnin ir 1930 m. paskirtas Vyr. Štabo v-ku, tuo pasiekdamas aukščiausią karinės karjeros vietą. 1935 m., po inspekcinės kelionės po visas JAV įgulas pasaulyje, būdamas 55 m. amžiaus ir jausdamas sau nepalankius vėjus Vašingtone, jis buvo pakviestas savo draugo Manuel Quezon, tuometinio Pilipinų prezidento, atvykti į kraštą kariniu patarėju. 1937 m. gruodžio 31 d. jis išstojo iš JAV aktyvios armijos tarnybos ir per ketverius metus pasišventė Pilipinų studijai, ten rengdamas kariuomenę, turėjusią atremti japonų puolimą.

Antrojo pasaulinio karo didvyris

Tačiau gen. MacArthuras, kaip ir visi Japonijos žinovai, nedavertino Tekančiosios Saulės imperijos kariškos jėgos ir po pirmųjų smūgių Pilipinuose jo rengtos armijos buvo nugalėtos. Jis su artimiausių asmenų būreliu 1942 m. vasario mėn., T. D. Roosevelto įsakymu, povandeniniu laivu turėjo palikti Corregidor tvirtovę Bataan sąsiauryje ir bėgti į Australiją.

Nuo salos ant salos, per visą Pacifiką irdamosios, MacArthuro armijos sutriuškino japonų karišką mašiną, ir jis pats 1945 m. rugpiūčio 30 d., ramiai snaudamas lėktuve, artėjo prie Japonijos krantų. Jis skrido tuo pačiu Bataan lėktuvu, kad rugsėjo 2 d. ant kovos laivo Missouri priimtų Japonijos kapituliaciją. Po 5-rių metų tuo paču laivu jis jau kelis kartus lankėsi Korejos kautynių lauke.

Tikrasis Japonijos valdovas

Savo vyr. būstinėje jis neturi antrojo, kuris jį pavaduotų. Jis dabar yra:

1. Vyr. Sąjungininkų karinių jėgų vadas,
2. JAV Tol. Rytų karinių pajėgų v-kas (tai apima ne tik Japonijos įgulas, bet Okinavos, Ryukyu, Pilipinuose, Marianų ir Guam salose esančias karines jėgas),
3. JAV Armijos Tol. Rytų vadovaująs generolas. Jis yra atsakingas tik prieš keturis bosus: Prieš Trumaną, gen. Collins (Vyr. Štabo v-kas), gen. Bradley (Jungtinio Štabo v-kas) ir gen. G. C. Marshall (gynybos ministras).
4. Nuo 1950 m. liepos 8 d. jis yra JT karinių jėgų vadas Korejoje.
5. Jis nėra valstybės galva Japonijoje, bet vykdo eilę imperatoriaus funkcijų. Faktinai, gen. MacArthuras yra tikrasis 83.-000.000 japonų valdovas ir tokiu liks, ligi nebus pasirašyta taikos sutartis su Japonija. Veikdamas per Japonijos vyriausybę, jis gali: paleisti politines partijas, pakeisti vyriausybę, paleisti parlamentą ir paskirti naujus rinkimus, ir, jeigu reikalinga, valdyti potvarkiais ir įsakymais. Visi sutinka, kad nei vienas amerikietis niekada nėra turėjęs tiek jėgos vienose rankose, kiek jos šiandien yra sukaupta gen. MacArthuro asmenyje.

Apie šeimyninį gyvenimą

Pirmą kartą jis vedė 1922 m., žinomo Filadelfijos milijonieriaus Edward T. Stotesbury podukrą Louise Cromwell Brooks, su kuria susipažino būdamas West Point v-ku. Nebūdamas iš turčių šeimos, jis pateko į multimilijonierių bendruomenę, kurios nemėgo. 1929 m. Reno skyrybų centre, jo pirmoji žmona buvo ištuokta. Po to ji dar du kartu ištekėjo. Jo dabartinė gyvenimo draugė, antroji žmona, Jean Marie Faircloth yra iš turtingos šeimos. Jis susipažino su ja 1936 m. Maniloje, kada ji keliavo apie pasaulį, ir vedė 1937 m. N. Yorke City Hall. Po vedybų jie grįžo į Manilą, ir nuo to laiko jo kojos nėra palietusios Amerikos žemę. Jie turi vieną sūnų Arthurą, gimusį Maniloje.

Būdo bruožai

Nepaprasta drąsa, kuri ypač gerbiama Oriente, yra pagrindinė jo charakterio ypatybė. Kaip ir visi didieji žmonės, jis pasižymi nepaprastu santūrumu, nevartoja alkoholinių gėrimų, bet rūko... savo pypkę. Artimieji jį gretina su Napoleonu. Jis turi puikią atmintį, leidžiančią jam išsiskirti iš mirtingųjų tarpo.

Br. Aušrotas

šusi išskirti galimai stipresnius paslankius vienetus, kad eventualiai padėtų šiaurinei grupei likviduoti Pabaltyje esamą priešą. **Ir tik šį uždavinį atlikus, bus ieškoma būdų Maskvai užimti** (antru ruožtu).

Galutinis tikslas šiaurinei grupei: (veikiant iš Rytprūsių) užimti Leningradą ir Kronštatą.

Tiktai staigus rusų pakrikimas galėtų pateisinti abiejų tikslų siekimą vienu laiku (suprask, Leningrado ir Maskvos).

XXI grupė visais atvejais saugos Norvegiją ir, drauge su suomiais, reikalingom jėgom atkirs Murmansko geležinkelį.

Suomiai: (pagrindinės jėgos) Veikiant darniai su vokiečių kariuomenės šiauriniu sparnu, puls vakariniu Ladogos ežero šonu (eventualiai abiem šonais). **Į pietus nuo Pinsko balų:** viena armijų grupė. Puolant iš Liublino apylinkės, pagrindinį smūgį nukreips bendra Kievo linkme ir su šarvuočių daliniais giliai įsiskverbs į rusų santvarką Ukrainoje, blokš pakrikusį priešą išilgai Dniepro upės.

Rumunai: veikiant darniai su pietiniu vokiečių sparnu, padės vokiečių grupei Ukrainoje.

B. Oro laivynas:

Užkirsti kelią rusų aviacijai pasireikšti (1) ir paremti kariuomenę jos pagrindinių smūgių kryptimis (2), **pirmon eilėn** Centrinę armijų grupę ir kairįjį sparną Ukrainos grupės.

Kol nebus pasiekti čia minėti pagrindiniai tikslai, oro laivynas susilaikys nuo rusų pramonės daužymo.

C. Laivynas (be didesnės reikšmės. Autor.).

IV. Seka nurodymai rengiamųjų veiksmų paslapčiai išlaikyti ir kiti vykdymo ruožtai."

Šią direktyvą skaitant, ir nespecialistui aišku, kad visas Hitlerio sumanymas buvo pagrįstas **beribiu optimizmu ir viltimi į greitą rusų visų frontų pakrikimą.**

Sklandžios kariškos redakcijos nepaisant, pagrindinėje kryptyje (į šiaurę nuo Pinsko balų) vokiečių jėgos metamos **2 išcentrinėm kryptim:** Maskva ir Leningradas. Be to, Centrinė grupė (von Bock'o) įpareiguojama ir tai nuo pat operacijų pradžios, stiprias jėgas rezervuoti Pabaltijo grupei eventualiai padėti. Ir vėl Hitleris blaškosi tarp Maskvos ir Leningrado, ir vėl savo jėgas skaldo dviem kryptim. Išdavoje, pagrindinio smūgio svoris nubluko, reikalingos persvaros nesusidarė nei čia, nei ten. Nei Leningrado, nei Maskvos užimti nepavyko.

Žinoma, lengva kalbėti **post mortem,** kai pati istorija idėjos klaidingumą yra prirodžiusi. Pasiteisinimui turiu pasakyti, kad lygiai tokių pat išvadų buvau priėjęs jau 1941 m. rudenyje, dargi ir dokumentų tam įrodyti tuo laiku neturėdamas. Apie savo tuometinius įspūdžius Amerikos lietuvių spaudoje buvau keliais atvejais rašęs.

Ir kokios kitos išvados žmogus gali prieiti, kai matai dvi didžiules kariuomenės mases, veikiančias skirtingomis kryptimis? Kariško istoriko akimis žiūrint, gauni įspūdžio, kad ši lemiamoji direktyva labiau turi **diplomatinio dokumento nei klasiško karvedžio įsakymo prieskonį.** Visa to priežasčių reikia ieškoti anuometinėje Hitlerio ir jo pakalikų psichikoje. Psichoanalizo mėgėjams tikrai vertėtų atkreipti daugiau dėmesio į šį dokumentėlį.

— —

Mažiau esminių pakeitimų neskaitant (tas pirmiausia liečia jėgų suskirstyme kai kuriuos pakeitimus), III Reicho kariškoji mašina šios direktyvos nurodyta santvarka savo lemiamąjį žygį į rytus ir pradėjo. Lietuviai savo akimis matė bežygiuojančius dalinius Ritter von Leeb grupės, dalimi von Bock'o kairįjį sparną.

Galutinajame sustatyme, Hitlerio puolamoji santvarka birželio mėnesyje atrodė sekančiai:

Suomiai: 12 pėst. divizijų.

Vokiečių grupė Pabaltyje: (Ritter von Leeb)
23 pėst. divizijos
3 šarvuotos divizijos
3 motorizuotos divizijos.

Viso.: 29 divizijos.

Vokiečių grupė Baltgudijoje: (von Bock)
35 pėst. divizijos
9 šarvuotos divizijos
6 motorizuotos divizijos

Viso: 50 divizijų

Vokiečių grupė Ukrainoje: (von Rundstedt)
33 pėst. divizijos
5 šarvuotos dvizijos
3 motorizuotos divizijos

Viso: 41 divizija

Bendras vokiečių rezervas: 26 divizijų vertės, neskaitant stambios priedangos vakaruose (į 40 divizijų).

Rumunai: 17 divizijų, kurių 11 buvo sustatyta ginamoje santvarkoje Prut upės riboje; kitos 6 puolė kartu su v. Rundstedt grupe.

Oro jėgos: iki 3000 lėktuvų.

Tuo būdu, pati puolamoji masė (kartu su suomiais ir 6 rumunų divizijomis) sudarė 164 įvairaus tipo divizijas, o gilų vokiečių rezervą ir 11 rumunų divizijų dar priskaičius, gausime milžinišką 175 divizijų masę. Toji masė susitiko su kiekiniai nemažesne rusų divizijų mase.

— —

Sekančiame straipsnyje panagrinėsime, kaip užsimezgė kontaktas tarp rusų ir anglų (su Churchilliu), kur netikėtų sąjungininkų pokalbiuose Lietuvos vardas kas kart dažniau pradėjo būti minimas.

LIETUVOS MIŠKŲ BROLIAI — MŪSŲ PARTIZANAI

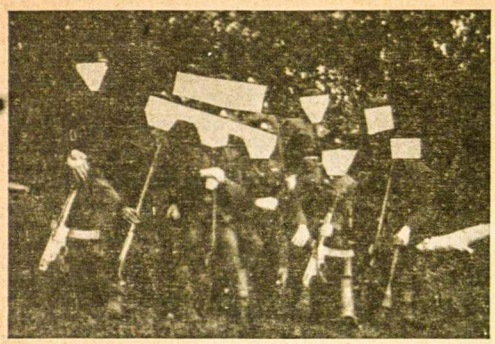

Mūsų partizanų N. dalinys.

Nužudyto partizano išniekintas lavonas miestelio prekyvietėje...

Partizanų pobūvis gimtųjų miškų prieglobstyje

Laisvųjų Armija

Prieš metus JAV senatas priėmė įstatymą, leidžiantį 2,500 svetimšalių stoti į JAV kariuomenę. Massachusetts senatoriaus Henry Cabot Lodge, Jr. pasiūlytame projekte buvo numatyta 25.000 svetimšalių, tačiau Kongresas tą skaičių sumažino iki 2.500.

Senatorius Lodge š. m. rugsėjo 14 d. dar kartą pasiūlė tą skaičių pakelti iki 25.000 ir, be to, jis pareiškė, kad būtų reikalinga sudaryti "Savanorių Laisvės Korpą" iš 250.000 svetimšalių, kurie sutiktų savo noru atlikti 2 metų tarnybą užjūriuose.

"Life" žurnalo nuomone (spalių 2 d. vedamajame), ideja, imti svetimšalius į JAV kariuomenę, yra ne tik sveikintina, bet būtina. Tik ji turėtų būti išplėsta ta prasme, kad šie pradiniai bandymai, panaudoti svetimšalius savanorius, išsiplėstų į rimtą planą — suorganizuoti savanorių armiją kovai su komunizmu iš visų pavergtųjų Europos tautų: lenkų, vokiečių, čekų, slovakų, lietuvių, vengrų, rumunų, bulgarų. Mat, norint apginti Prancūziją ir Vokietiją, Europos gynyba negali apsistoti ant kokios nors įsivaizduojamos linijos, kaž kur išilgai Elbės. Reikia eliminuoti nuomonę apie statišką gynybą. Tūkstančiai jaunų vyrų iš kraštų anapus "geležinės uždangos" nori išgelbėti savo tėvynes iš baisios tironijos. Tačiau dar nė vienas oficialus Vakarų Gynybos planas nėra numatęs panaudoti laisvę mylinčius lenkus, čekus, lietuvius, ar vengrus.

Senatorius Lodge plane siūloma sudaryti iš Rytų Europos bėglių tokią armiją, kurios egzistencija būtų realus "Voice of America", kalbantis aiškia kalba į pavergtas lenkų, vengrų, čekų ir kt. tautas. Bėglių tarpe yra daug karių, kurie aršiai neapkenčia Stalino, jie gerai pažįsta sovietų okupacinius baisumus, ir jie kovotų iki mirties prieš Staliną. Tai yra patys tikrieji žmonės, kurie, valandai atėjus, galėtų atsiimti savo tėviškes, nustumdami Staliną iki tikrųjų Rusijos sienų.

"Savanorių armija, sudaryta iš išvietintų rytų ir centro Europos vyrų, būtų nepaprastai efektinga įgyvendinti Lenkijos, Čekoslovakijos ir Bulgarijos atsimetimą nuo Rusijos. Tokia armija, laiku suorganizuota, savų karininkų vedama, įžygiuotų į savo kraštus, džiaugsmingai sutinkama pavergtų tautiečių, kurie, aišku, nenorėtų kovoti už komunizmą. Joks lenkų, rumunų ar kito satelito kariuomenės dalinys, vadovaujamas rusų karininkų, negalėtų atsispirti tokiai armijai, turinčiai savo širdyse tikrąjį įsitikinimą."

Senatoriaus Lodge ideja pritaikoma ir Azijai. Tik laisvų kiniečių armijos gali išvaduoti Kiniją.

"Laisvųjų armijos" vadovybė būtų JAV arba UN rankose.

Ši "Life" reklamuojama "išvadavimo armijos" ideja mums lietuviams yra ypač svarbi. Nedaug vilties mes turime atgauti laisvę savo Tėvynei taikiu būdu. Tautiniai lietuvių daliniai amerikiečių kariuomenėje būtų mums didžiausia garantija, kad Lietuva bus laisva.

Štai jau 10 metų mes kovojame už savo kraštą, bet artėja paskutinė šios kovos fazė —ginkluotas žygis.

Z-A-R

Teisingi JAV senatorių balsai

Totalinė mobilizacija

Senatorius Styles Bridges iš New Hampshire š. m. liepos 18 d. pasakė Senate drąsią ir istoriškai reikšmingą kalbą, pavadintą "A Program for America" (žiūr. "Life", August 14, 1950). Svarbiausieji tos programos punktai reikalauja: skubiu keliu vykdyti JAV karinį pasirengimą; skubiai mobilizuoti industriją karinei gamybai; organizuoti civilinę krašto gyventojų apsaugą, ypač nuo atominės bombos; turėti parengtą įstatymą, kuris numatytų mobilizuoti visą 100% krašto žmonių ir išteklių per kelias valandas, jei būtų reikalas; išleisti įstatymą, nukreiptą prieš krašto išdavikus - komunistus; pagerinti ir išplėsti intelligence veikimą; visur mobilizuoti anti-komunistus; panaudoti kovai prieš komunizmą Kinijos Respublikos armiją ir **Europos gyventojus be tėvynės;** JAV turi sustabdyti visą prekybą su Sovietų Sąjunga ir jos satelitais ir su JAV sąjungininkais tomis prekėmis, kurios turi tiesioginę ar netiesioginę karinę reikšmę; įspėti JAV sąjungininkus, kad JAV neteiks pagalbos tiems kraštams, kurie ir toliau toleruos pas save penktąją kolioną.

Jau nemažai tos programos punktų yra įvykdyta, o kiti vykdomi.

Tautiniai Europos pabėgėlių daliniai

Kitas Senatorius Henry Cabot Lodge, Jr. iš Massachusetts išryškina tą Senatoriaus S. Bridges programos punktą, kuriame kalbama apie Europos gyventojų be tėvynės panaudojimą kovai prieš komunizmą. Jis š. m. rugsėjo 14 d. atnaujino savo anksčiau dėtas pastangas tuo reikalu, (žiūr. "Life", October 2, 1950). Jo planas numato suorganizuoti po JAV vėliava Savanorių Armiją iš Rytų Europos pavergtų kraštų pabėgėlių. Tokia armija būtų sudaroma savanoriškumo principu, aišku, iš tautinių dalinių, nes minėto žurnalo vedamajam sakoma, kad tokios armijos dalinių vadais būtų jų pačių buv. armijų karininkai ir puskarininkiai. Manoma, kad tokios armijos reikšmė būtų milžiniška propagandiniu, politiniu ir kovos vertės atžvilgiais. Atėjus laikui, evantualiai tokios armijos dalinius, panaudojus jų pavergtųjų tėvynių vadavimo tikslui, būtų tikra, kad komunizmo pavergtos tautos sveikintų savo brolius išlaisvintojus ir prieš juos nekovotų.

Šis Senatoriaus H. C. Lodge, Jr. keliamas Senate klausimas yra įdomus ir vertas iš mūsų pusės rimto dėmesio bei tinkamo pasirengimo ir veikimo, kad tas jo sumanymas būtų įvykdytas.

JAV armijos pulkininkas inspektuoja lietuvių dalinį

LIETUVIO KARIO LAIŠKAS IŠ JAPONIJOS

Petys į petį su JAV ir P. Korejos vyrais. — "Lėkte lėkčiau į frontą".... "Šiaip—viskas tvarkoj..."

Žūtbūtinėje pasaulio kovoje prieš komunizmą, po žydrąja Jungtinių Tautų ir žvaigždėtąja JAV vėliavomis, šiandien dalyvauja nemaža ir lietuvių vyrų. Tai senieji šios šalies ateiviai, o taip pat ir naujai JAV armijon stoją bei pašauktieji lietuviai tremtiniai.

Baisusis epochinis visų dar laisvųjų pasaulio tautų hamletinis

Lietuvis serž. V. Z. Korejos fronto užnugaryje — Japonijoj, su amerikiečių ir pietų korejiečių ginklo draugais (stovi be šalmo).

šūkis — **būti ar nebūti** — šiandien neįkainuojama ginklo ir kraujo draugyste surišta tūkstančius ir milijonus įvairių rasių, religijų bei tautybių karo vyrų.

Netenka čia aiškinti, kokios milžiniškos reikšmės turėtų lietuviški daliniai mūsų tėvynės išlaisvinimo ir nepriklausomybės atstatymo pastangose. Tikėtis, kad be mūsų pačių naujų kraujo aukų bus mums grąžinta nepriklausomybė — būtų perdaug naivu. Tautinių dalinių kūrimo reikalas yra svarbus visai mūsų tautai ir, gal būt, lemiamas jos ateičiai. Todėl mūsų tautos reikalus atstovaują organai turi dėti pastangas, kad Senatoriaus H. C. Lodge sumanymas taptų realybe. Būkime tikri, kad, jei ta kryptimi mes nieko neveiksime, arba mažai veiksime, jokių savo dalinių neturėsime. Senatoriai iškėlė mūsų gyvybinį klausimą. Spauda tai paskelbė. Iš suinteresuotų lauks reagavimo. Jei mes į tai neatsiliepsime, būsime laikomi kaip mirusi tauta. Amerikos Lietuvių Sąjunga "Ramovė" daro pastangas, kad keliamas klausimas būtų mūsų tautą atstovaujančių organų rimtai apsvarstytas; kad būtų įšplėstas atitinkamas mūsų veikimas tautinių dalinių kūrimo reikalu.

A. R.

Štai trumpas mūsų tautiečio, seržanto Algio Z., laiškelis iš pilkos kareiviškosios kasdienybės tolimojoj Japonijoj, Korejos fronto užnugarėje. Jis rašo savo kolegai V. Brooklyne:

"Mielas Juozai,

Gavau Tavo laišką. Labai dėkui. Kaip matai, aš dar vis saugioj vietoje... Dirbu labai sunkiai — apmokau korejiečius. Aš manau gali įsivaizduoti, koks tai yra darbas, nesuprantant vienas kito kalbos... Jei galėčiau— lėkte lėkčiau į frontą...

Šiaip viskas tvarkoje. Japonija man patinka. Tik gaila, kad nėra laisvo laiko pasišvaistyti. Dėja, ir pinigų mums čia daug neduoda...

Gyvename palapinėse, nors ruduo jau įpusėjo (1950 m. spalio 23 d. RED.)... Linkėjimų visiems! Lik sveikas ir "drūtas"!

Tavo ALGIS."

Ištvermės, brangus ginklo broli! Lai Dievas ir kario laimė tau padeda šiame kryžiaus žygyje prieš raudonąją šėtono karaliją. Mes su tavim!

A. G.

Juozas Mikštas

Žuvusiems ginklo draugams

Jie ir vėl pas mane susirinko.
Rūsčios šypsenos plieno veidų
Ryžto spandulius žeria aplinkui—
Ko gi man taip nyku, ko graudu?...

Juk jų žvilgsniai, jų žodžiai nuoširdūs
Švelniai prašo pabūti su jais.
Praeities kovų aidą išgirdus,
Eiti mindžiotais karo keliais.

Kur mirties kulkos juos pasitiko,
Kur supilta kapų daug naujų,
Kur jų vieniši bunkeriai liko,
Kur laukai nušlakstyti krauju.

Ir žengiu aš su jais, ir klajoju.
O jie rodo man savo kapus.
Šalta žemė jų kūnus užklojo,
Bet jų kraujas pabus, dar pabus!

Jis tik miega budriai ir sapnuoja
Krašto laisvės trimitų aidus,
Ir karžygių pulkus pražygiuojant
Pro Aušros stebuklingus Vartus.

Laisvės varpo jam tolimi dūžiai
Neša gandą laimėtos kovos:—
Nebegrįš baisios audros praūžę
Šventon žemėn laisvos Lietuvos.

Australija.

11

Vladas Būtėnas

ŽYGIS

Mes esame kariai mažos tėvynės,
Iš žemės veržias į širdis jėga.
Akiratyje žalios žalios plynios
Į horizontus nubėgą.

Mes esame kariai mažos tėvynės,
O šitos žalios plynios mūs!
Virš jų saulutė rūpestingai rymo
Ir žvelgia protėvių akims į mus.

Ar jūs parodysite valandoj juodojoj
Plieninę galią jau užgesusių kartų?
Vaikai arimų, saule nužertų!
Vaikai arimų saule nužertų!

Mes esame kariai mažos tėvynės,
Širdys' žilųjų protėvių ugnis.
Priglauskit atilsiui o, žalios plynios!
...Ir partizanų kyla jau vilnis...

JAV VĖLIAVOS TARNYBOJE

Fizinėms II-jo Pasaulinio karo ugnims užgesus, į vakarinės Vokietijos zonas likimo atblokšti Lietuvos vyrai, visokių "skryningų" persekiojami, retkarčiais ir apžlibusių saviškių pakaltinami, vis dėlto buvo įvertinti okupacinės JAV armijos vadovybės ir neilgai trukus pradėjo telktis po baltažvaigžde Amerikos vėliava. Dar ir šiandien Vokietijos kareivinių aikštėse žygiuoja keliolika mūsų veteranų kuopų, kaip tautiniai pagalbiniai JAV armijoje daliniai.

— —

Šių dalinių organizavimas amerikiečių zonoje prasidėjo 1946 m. vėlų rudenį, o 1948 m. vasarą panašūs daliniai buvo pradėti organizuoti ir britų zonoje.

Mūsų vadovaujančių organų įtaka į šių dalinių formavimą, žinoma, liko be efekto, tačiau bendram reikalui buvo daroma visa, kas įmanoma. Buvo suorganizuotas Apsaugos Sektorius, kurio pradžia laikoma 1945 m. birželio 1 d., kada gen. Plechavičius mūsų vadovaujančių organų buvo paskirtas Kar. Sektoriaus vadu. Sektoriaus Štabas darbą pradėjo 1945 m. spalio 1 d. Iki 1946 m. pabaigos Sektoriaus darbas buvo daugiausia nukreiptas į mūsų vyrų išlaisvinimą iš vakariečių belaisvės. Didžiąja dalimi šį darbą atliko pats gen. Plechavičius. Jo pastangomis buvo išlaisvinta daug mūsiškių vyrų.

Vėliau, susidarius palankesnėms sąlygoms, Sektoriaus darbo sritis ir organizacija labiau išryškėjo. 1948 m. birželio 15 d. VLIKo patvirtintu Apsaugos sektoriaus statutu galutinai nustatyta Sektoriaus organizacija ir uždaviniai. Darbo sritis nesiribojo vien tautiniais daliniais, bet taip pat ir mūsų tremtinių Stovyklų bendruomenės apsauga bei evakuacija galimo karo pavojaus atveju.

Po 1948 m. rugpiūčio 20 d. Apsaugos Sektoriui buvo atsiųstas jau patvirtintas Tautinių Dalinių statutas, kuris tų pat metų rugpiūčio 27 d. buvo išsiuntinėtas dalinių vadams ir ryšio karininkams vadovautis. Šio statuto 2 str. buvo pasakyta, kad "Taut. dalinių komplektavimas ir priežiūra yra Aps. Sektoriaus žinioje. Taut. Dalinių priežiūros sąvokoje reikia suprasti visus reikalus, kurie rišasi su LTB gyvenimu ir lietuvių tautos laisvės siekimais. **Čia jeina vien tik tautinio solidarumo, susidrausminimo ir gero lietuvių vardo išlaikymo reikalai, o taip pat švietimo, kultūros bei propagandos klausimai. Jokių klausimų, kurie rišasi su Tautinių Dalinių tarnyba, Apsaugos Sektorius nesprendžia. Tai yra grynai okupacinių armijų karinis reikalas.** Gi visos šios organizacinės priemonės iš LTB pusės — yra tik lietuvių tremtinių pastangos ir bendra talka, kad mūsų T. D. kuo **garbingiau, racionaliau padėtų JAV okupacinėms jėgos Europoje.**

Šiandien tenka konstatuoti, kad šie mūsų lietuvių tautai turi gana svarbios, teigiamos reikšmės. Žmonių verbavimas, komplektavimas, tinkamas vadų parinkimas, kultūriniai ir bendruomeniški dalinių reikalai — yra sritys, kur mūsieji organai galėjo ir gali pasireikšti.

Būdinga sargybų - darbo dalinių žymė yra ta, kad jie yra amerikiečių ar britų kariuomenių **pagelbiniai vienetai,** sudaryti individualiu savanoriškumo principu. Mes juos vadiname tautiniais daliniais dėl to, kad juos sudaro mūsų tautos sūnūs, kad jiems vadovauja savi patyrę karininkai, kad jie yra įpareigoti, savo uždavinius vykdydami, garbingai atstovauti lietuvių tautą ir ištikimai pildyti visas jiems pavestas alijantų karinės vadovybės pareigas.

Glaudesniam kontaktui su mūsų vyrais palaikyti, buvo organizuotas dalinių lankymas. Sargybų ir darbo kuopų Sekcijos vadovas ir kiti Sekcijos pareigūnai jau 1947 m. pradžioje pradėjo lankytis Mokymo Centre. Jie taip pat nuvykdavo dalyvauti ir į kuopų mokymo pabaigtuvių iškilmes, kurių metu būdavo kuopoms įteikiamos mūsų tremtinių stovyklų paaukotos vėliavos, o kuopos specialiais aktais būdavo pavadinamos tautiniais lietuvių karžygių vardais. Tokių iškilmių progomis mūsų atstovai asmeniškai susitikdavo su aukštesniaisiais JAV armijos vadais ir patirdavo jų nuomonę apie mūsų dalinius. Reikia pasakyti, kad jų atsiliepimai būdavo puikūs. Už šią gražią rekomendaciją — garbė mūsų vyrams, garbė jų dalinių vadams — lietuviams karininkams.

Per eilę metų buvo suorganizuota visa eilė Tautinių Dalinių Vadų ir Ryšio Karininkų suvažiavimų. 1948 m. liepos 19-20 d.d. Kaefertalyje įvyko visų trijų Pabaltijo tautų (lietuvių, latvių, estų) Ryšio Karininkų ir Dalinių vadų suvažiavimas.

Lapkričio 23-sios minėjimas pas mūsų kuopų vyrus Vokietijoje: kalba J. E. vysk. V. Brizgys. Šalia—minėjimo prezidiumas ir garbės sargyba prie kuopos vėliavos.

Žuvusiojo tarnybos pareigas einant kuopos vyro paskutinis atsisveikinimas Vokietijos žemėje

Lietuvių ir amerikiečių karininkai prie bendro alučio

Jau nekalbant apie Dalinių vyrų žymią ekonominę pagalbą savo šeimų bei artimųjų DP stovyklose pusbadžiai gyvenantiems nariams, mūsų kuopų vyrai yra suaukoję ne vieną tūkstantį markių mūsų vadovaujančių veiksnių dispozicijon, Lietuvos išlaisvinimo kovai tęsti. Nė kiek neabejojama, kad jie ir dabar laisvu noru ir pakilusia nuotaika, nors kukliai parėms ir Jungtinėse Amerikos Valstybėse atgijusį mūsiškį senąjį, visame pasaulyje išblaškytų, Tėvynėje ir Sibire kenčiančių ir žūstančių visų lietuvių karių karį — "KARĮ".

A. G.

12

MAJORĄ TOMKŲ PRISIMINUS

žymus visuomenininkas ir patriotinės spaudos darbininkas — pirmoji bolševikinio teroro auka 1940 m.

Šiuo metu jau, gal būt, nedaug kam kultūringam pasaulyje tėra nežinoma, kad kiekvienas doras, šviesus, patriotinio nusistatymo žmogus, o dargi gabus kultūrininkas ar buvęs karininkas, yra gaivališkai nekenčiamas kiekvienoje komunistinėje santvarkoje. Toks yra laikomas "liaudies priešu", todėl ir užplanuojamas sunaikinti ar bent deportuoti iš gimtojo krašto į Sibiro platybes lėtai mirčiai. Tokiu skaudžiu pavyzdžiu mums yra ir Lietuvos kariuomenės ats. majoras Juozas Tomkus, kuris buvo pati pirmoji raudonojo teroro auka 1940 m., raudonajai armijai ir komunistinei santvarkai užplūdus, palyginti, gražiai klestėjusį Nepriklausomos Lietuvos gyvenimą.

Štai suglaustas šio Lietuvai nepamirštamo vyro karinės tarnybos kelias.

Gimęs Raseinių mieste 1896 m. kovo 25 d., Juozas Tomkus savo karinę tarnybą pradėjo dar Rusijos caro kariuomenėje. Pirmojo Pasaulinio Karo metu, 1915 m. gegužės 21 d., jis baigė Vilniaus Karo Mokyklą, kuri dėl fronto padėties buvo evakuota į Poltavą. Pirmajam karininko laipsnyje buvo išsiųstas į 107 pėst. atsargos pulką, o po pusmečio sėkmingos tarnybos pulke, buvo išsiųstas į Peterhofą, aukštojon sunk. kulkosvaidžių mokyklon. Ją baigęs, buvo pakeltas į poručiko laipsnį ir išvyko į Rumunijos frontą, kuriame dalyvavo apie vienerius metus.Čia 1917 m. Juozą užklupo rusų revoliucija. Subyrėjus frontui, jis atsirado Vitebske, kur pradėjo kurtis pirmieji lietuvių karių batalionai. Vėliau J. Tomkus Orienburge stojo į Dutovo kariuomenę, kuri aktyviai kovojo prieš bolševikus. Čia jam išbuvus apie pusmetį, rusų revoliucinės jėgos išblaškė Dutovo kariuomenės dalis, o J. Tomkus patraukė į Sibirą, į Novo Nikolajevską, kur buvo kiek lietuvių karių. Kurį laiką ten išbuvo drauge su čekais ir lenkais, o vėliau pradėjo kurtis atskiras Sibiro lietuvių batalionas. 1919 m. lapkr.-grd. mėn. batalionas sužvėrėjusių bolševikų buvo žiauriai likviduotas, J. Tomkus čia pakliuvo bolševikų nelaisvėn, Krasnojarsko kalėjiman. Kiek vėliau jis buvo išvežtas į baisųjį Irkutsko kalėjimą. Viso kalėjime išbuvo 9 mėn. Pagaliau vieno raudonojo tardytojo latvio dėka iš kalėjimo buvo paleistas ir sugrįžo į Krasnojarską. Čia, likvidavęs savo dokumentus, pateko į darbus kažkurioje piliečių maitinimo ir aprūpinimo įstaigoje. Negalėdamas iš čia pasprukti, rizikavo parašyti laišką Maskvon, lietuvių atstovybei, prašydamas pagalbos. Jo laiškas atstovybę pasiekė. J. T. netrukus gavo atsakymą, kad pagalba bus suteikta. Ir iš tikrųjų., Neilgai trukus, vieno lietuvio, aukšto valdininko sovietinėje įstaigoje Maskvoje, J. Tomkus buvo išreikalautas, kaip būtinai reikalingas darbininkas centre — Maskvoje... Čia atvykęs, J. Tomkus dar kartą sunaikino visus savo ankstesnius dokumentus ir laimingai atsirado Lietuvos atstovybėje, kur buvo paskirtas antruoju sekretoriumi prie akredituoto ministerio Baltrušaičio. Tose pareigose išbuvo beveik pusmetį. Po to, kaip diplomatinis kurjeris, atvyko Lietuvon, tuo būdu galutinai apleisdamas tautų kalėjimą — sovietinę Rusiją.

1921 m. gegužės 21 d. Juozas Tomkus, po visų savo žygių ir patirtų kančių, stojo Lietuvos kariuomenėn. Čia buvo paskirtas į 12 pėst. pulką, 1922 m. lapkričio mėn. buvo perkeltas tolimesnei tarnybai į Vyr. Kariuomenės Štabą, kuriame ėjo įvairias pareigas. 1923 m. dalyvavo Klaipėdos krašto atvadavime. Vėliau ėjo karinio cenzoriaus, žvalgybos skyriaus viršininko, o 1926 m. nuo vasario 4 d. iki birželio 29 d. redagavo "Karį". Iš redaktoriaus pareigų buvo paskirtas Karo Mokslo Skyriaus viršininku. Iš šių pareigų 1926 m. rugpiūčio 31 d. išėjo atsargon majoro laipsnyje, o tais pat metais baigė V. D. Universiteto Teisių fakultetą.

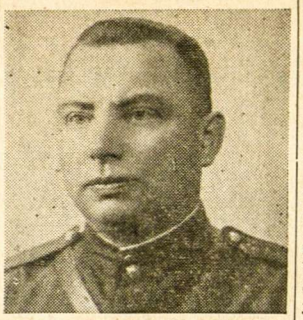

Paskutiniais Nepriklausomos Lietuvos gyvenimo metais, prieš bolševikų invaziją, velionis ypač buvo perkrautas darbu: referentas Valstybės Taryboje ir Pilietybės Komisijos Pirmininkas Vilniuje. Sunkiam, atsakingam valstybiniam darbui ir nuolatinėms kelionėms J. Tomkus aukojo visą savo sielą, savo sveikatą.

Puikiai nujausdamas visas politines aplinkybes ir gerai pažindamas bolševikinį režimą, J. Tomkus nujautė Lietuvos ir savo nelaimę. 1940 m. birželio 15 d. raudoniesiems užplūdus kraštą, velionis buvo didžiai neramus ir sielojosi dėl savo brangios šeimos likimo, būdamas tvirtai apsisprendęs niekur nesitraukti, o jeigu reikės — ir žūti savo žemėje. Kai jo žmona, tik keliolika valandų prieš suėmimą, buvo pasiūliusi vyrui bėgti į užsienį, J. Tomkus jai atsakė: "Aš liksiu ištikimas savo tėvynei ir savo šeimai. Niekur iš Lietuvos nesitrauksiu..." Tuo būdu jo asmenybė buvo ryškiu pavyzdžiu tėvynei pasilikusiems mūsų partizanams, kurie ir ligi šios dienos herojiškai kovoja ir žūsta Lietuvos miškuose ir laukuose...

Majorą Tomkų suimti atėjo net 8 enkavedistai naktį. Tai buvo 1940 m. liepos mėn. iš 10 į 11 d. Net keletą valandų raudonieji žmogžudžiai krėtė visą Tomkų butą, ieškodami "inkriminuojančios medžiagos." Pagaliau iš savo jaukaus šeimos židinio enkavedistų išvedamas Juozas gerai žinojo, kad čia niekuomet daugiau negrįš. Tuo tarpu nekaltų žmonių grobikai dar mėginę aiškinti, kad

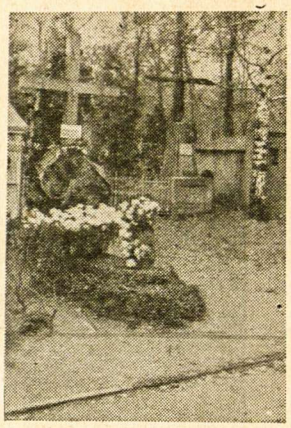

Mjr. Tomkaus kapas Kauno kapinėse, šalia mūsų lakūnų kapų

ji išsiveda tik kelioms dienoms.... "Neverk, nerodyk ašarų priešams", — pasakė majoras, paskutinį kartą atsisveikindamas vaikus ir raudančią žmoną...

Majoras J. Tomkus, pirmoji to meto bolševikinio teroro auka, žuvo Kauno k a l ė j i m e, 139 kameroje, 1940 m. liepos 13 d. apie 12-13 val. Jo galvoje buvo rasta didelio sutrenkimo ir smūgių žymės, buvo išlaužyti rankų pirštai, o dešinėje kaklo pusėje buvo gili peilio smūgio žaizda...

Pagaliau paslapties, kuri ir šiandien telieka paslaptimi, dėka J. Tomkaus kūnas buvo išvogtas ir išsaugotas ištisus vienerius metus. Sovietų - vokiečių karo pasėkoje, raudoniesiems išbėgus iš Lietuvos, 1941 m. spalio 6 d. J. Tomkaus kūnas buvo iškilmingai pašarvotas lietuvių tautos šventovėje — Karo Muziejuje. Jo didingų laidotuvių apeigose dalyvavo tūkstančiai kauniečių.

Taip baigė šios žemės kelionę šis taurusis lietuvis, gabus karys ir nepamirštamas kultūrininkas-visuomenininkas. Per visą jo, kaip kario ir lietuvio, gyvenimą eina tarsi raudona gija — ginklo ir kultūrinė kova prieš bolševizmą. Išėjęs iš kariuomenės į atsargą, velionis ypač šią kovą skelbė savo paskaitomis susirinkimuose, valstybės radiofone, o plunksna— spaudoje. Be galo daug šioje srityje jis yra nuveikęs ir Lietuvos Šaulių Sąjungos kultūrinio darbo bare.

Ilsėkis ramybėje, mielas majore, gimtoje savo tėvų žemėje, kurios mes, tremtiniai, netekome! Tavo skaidrus pavyzdys ir kario dvasia mus tvirtai įpareigoja taip pat nenuilstamai kovoti plunksna ir ginklu, kad šventoji Lietuvos žemė ir tavo kapas kuo greičiau būtų išlaisvintas ilgiems amžiams...

Ramiai!

Ginklu gerbk!

J. M. K.

Balys Auginas

Negęstanti žvakelė

Mano MOTINAI — VĖLINIŲ NAKTĮ

Tai lapkričio lietus lapus krapylu šlakštė—
Kaip kunigas parkritusius kovoj karius.
Ruduo grubiam glėby apglėbęs nešė naktį
Ir mindė jauną žiedą ir kerus — —

Kapuos akla senutė degė vaško žvakę,
Ir drebančia ranka ieškojo mylimo sūnaus —
Prieš veidą jos sūnaus suspindo melsvos akys —
Lyg būtų ji pažadinus iš poilsio ramaus —

Ir žengdamas ruduo iš nuostabos sustojo,
Išsprudo jam iš rankų verkianti naktis—:
Tviskėjo saulė ties senutės kojom—
Sūnus šypsojos, lyg mėnulio pilnatis—

Ir rudabarzdis milžinas ruduo pravirko—
Nematė niekad meilės taip stiprios.
Akla senutė, praregėjusi prieš mirtį,
Užmigo sau kietai ant žemės šios purios —

Užgesus žvakė nebeskleidžia spindulių —
Ruduo ant kapo deda jai pavasario gėlių — — —

PULKININKĄ DR. J. ŪSĄ AMŽINYBĖN PALYDĖJUS

Skaudi žinia prieš dvejetą mėnesių netikėtai sukrėtė Amerikos žemyne prisigiaudusius lietuvius tremtinius, o ypač Nepriklausomybės kovų savanorius, medicinos mokslų darbuotojus, visuomenininkus idealistus ir buvusius karius. Vėl vienas taurųjų "persodintųjų medžių", Lietuvos kariuomenės pulkininkas daktaras Juozas Ūsas, taip netikėtai iškeliavo neatšaukiamon amžinybėn. Mirė jis š. m. rugsėjo 23 d. Owensboro, Ky., taigi lygiai prieš dvejetą mėnesių, nesulaukęs šios mūsų tradicinės Lapkričio 23-sios, tos visų mūsų savanorių, karių, partizanų ir narsiųjų Vyčio Kryžiaus nešiotojų prisiminimo bei pagerbimo dienos.

Laiko ir išsamesnės medžiagos stoka neleidžia nuodugniau apžvelgti šio šviesaus vyresniosios kartos lietuvio, kario-savanorio ir medicinos daktaro gyvenimą ir darbą Lietuvai ir jos žmonių šviesesnei ateičiai. Tiktai velionies amžininkų bei bendraminčių paskutinio atsisveikinimo žodžiai, tilpę Amerikos lietuvių spaudoje, mums bent kiek nušviečia šio vyro gyvenimo kelią, jo didžiuosius rūpesčius, idealus.

Dr. J. Ūsas gimė 1890 m. spalio 31 d. Vilniuje. Čia baigęs gimnaziją, 1913-14 mokslo metais įstojo Maskvos universitetan, medicinos fakultetan. Pirmojo Pasaulinio karo metu, kaip gydytojas, dalyvavo fronte, ir buvo apdovanotas pasižymėjimo ženklais už savo, kaip karinio gydytojo, rūpestingai eitas pareigas.

1918 m. pabaigoje, Rusijoje įsigalėjus bolševizmui, J. Ūsas grįžta į savo gimtąjį Vilnių ir stoja savanoriu į besikuriančią Lietuvos kariuomenę. Čia dalyvauja Nepriklausomybės kovose dėl Lietuvos laisvės ir už nuopelnus apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordenu.

1922 m. išlaiko valstybinius egzaminus gydytojo laipsniui gauti. Tobulinasi medicinoj ir tampa ausų, nosies, gerklės ligų specialistu. Pulkininko laipsnyje išėjęs atsargon, dr. Ūsas savo gyvenimą ir įgytąjį mokslą pašvenčia Ligonių Kasų bei socialinio draudimo darbuotei, pereidamas į Kauno ligonių kasą gydytoju kontroliuotoju ir uoliai bendradarbiaudamas ligonių kasų leidžiamoj periodinėj spaudoj. Jis — nepalaužiamas kovotojas dėl Lietuvos žmonių gerovės, jų sveikatingumo. Jis be perstogės sielojasi Ligonių Kasos gydymo kabinetų, ligoninių ir sanatorijų įrengimu. Dr. J. Ūso rūpesčiu pačioje Ligonių Kasoje buvo įsteigti kaikurie gydymo kabinetai, o vėliau buvo imtasi realizuoti sumanymą — statyti Birštone didžiulę sanatoriją, Ligonių Kasos nariams gydyti.

Po ilgų pastangų ir atkaklaus, nepaliaujamo Vidaus Reikalų Ministerijos įtikinėjimą, darbas buvo pradėtas. Tuo būdu Dr. Ūso ir Ligonių Kasos vadovybės pastangomis Birštone išaugo didžiuliai, gražūs, gerai įrengti sanatorijos rūmai. Čia darbo žmonės rado nemokamą poilsį, gydymą ir rūpestingą ligonių priežiūrą. Birštono sanatorija — geriausias plk. Dr. J. Ūso darbų apvainikavimas, tai tikras paminklas šviesiajai velionies asmenybei pagerbti.

Didžiai mylėdamas savo gimtąjį Vilnių, 1939 m. vos tik mūsų kariuomenei įžygiavus senojon Lietuvos sostinėn, Dr. Ūsas tučtuojau persikėlė čia gyventi. Jis dirbo prie Vilniaus Ligonių Kasos ligi bolševikinės okupacijos 1940 m. Šios okupacijos metu dirbo Vilniaus Savivaldybės medicinos skyriaus vedėju, daug padėdamas lietuviams ir savo nuostabiai taktišku būdu mokėdamas ramdyti tarp lietuvių ir lenkų kylančius nesutarimus bei tautines aistras.

Vokiečių okupacijos metu J. Ūsas dirbo prie Lukiškių kalėjimo. Čia jis parodė daug humaniškumo, kiek galėdamas švelnino kalinių padėtį, o ne vieną sugebėjo ir išgelbėti, ypač stengdamasis padėti vokiečių naikinamiems kitų tautybių žmonėms.

1944 m. sovietų divizijoms vėl artėjant prie Vilniaus, J. Ūsas su šeima pasitraukė Vokietijon, skaudžiai išgyvendamas mielojo Vilniaus ir tėvynės netekimą. Pradžioje atsidūrė Austrijoj (Vienoj), o vėliau Thueringijoj (Eisenach). Čia dirbo kaip ausų-gerklės specialistas.

1945 m. balandžio mėn. amerikiečiams užėmus šias sritis, tūkstančiai užsieniečių išsilaisvino iš nacinės Vokietijos darbo prievolės. Tačiau netrukus lietuviams tremtiniams vėl teko trauktis nuo raudonųjų skėrių, kada vakariniai sąjunginiinkai Thueringiją užleido Sovietų Sąjungai.

Dideliu vargu Dr. Ūsas su šeima pasiekė Wuerzburgą. 1945 m. birželio mėn. persikėlė į vargingiausią amerikiečių zonoje Seligenstadto stovyklą, o vėliau į Schweinfurtą, iš kurio emigravo į JAV.

Būdamas tremtinių stovyklose ir dirbdamas vadovaujančiuose medicinos postuose, Dr. Ūsas daug kartų yra parodęs nepaprasto pareigingumo bei rūpestingumo. Kiek jis buvo malonus, taktiškas, populiarus įvairių tautybių tremtinių tarpe, tiek buvo kietas, nepalenkiamas, savo žiniomis bei patyrimu viršinąs dažnai menkokus UNRRos bei IRO medicinos "aficierius"... Kaip karo gydytojas, Dr. J. Ūsas tremtyje priklausė karo gydytojų organizacijai Fraternitas Lituanica.

Pagaliau su malonumu reikia pabrėžti, kad malonusis plk. Dr. J. Ūsas buvo taip pat nuolatinis laukiamas Schweinfurte leidžia-

„PAX SOVIETICA"

Vos vienerius metus (1940-1941) siautėjusi Lietuvoje raudonoji, kalėjimais, deportacijomis, koncentracijos stovyklomis ir visokeriopu teroru paremta, komunistinio imperializmo sistema ne didelei mūsų tautai paliko baisingus sužvėrėjusio žmogaus nusikaltimų "paminklus" visiems laikams. **Masinės visokio amžiaus bei lyties žmonių skerdynės: Praveniškėse, Telšiuose-Rainių miške, Panevėžyje** ir kiek mažesnio masto žmonių žudymas kitose Lietuvos vietose, pirmomis sovietų - vokiečių karo (1941) dienomis, jau nekalbant apie 10.000-12.000 lenkų karininkų tragediją Katyno miške, pačioje Sovietų Rusijos teritorijoje — ryškiai įrodo neturintį sau pavyzdžio nežmoniškumą ir visišką sulaukinėjusio žmogaus dvasios bankrotą, po savęs paliekant tokius bolševikinių "žygdarbių" paminklus.

Masiniai nužudytųjų lietuvių lavonų eilės ir atskirai nukankintųjų kūnai 1941 m. Lietuvoje — nesugriaunami komunistinės sistemos "paminklai" visiems amžiams . . .

Šiaurinės Korejos komunistų nužudytieji civiliniai gyventojai prie Taejon, kur buvo rasta didžiuliuose grioviuose apie 600 nelaimingųjų. Ten pat buvo atrasta ir 35 nukankintų amerikiečių karių lavonai....

Pasibaigus II-jam Pasauliniam Karui, Lietuva, drauge su eile kitų Europos tautų, vėl pateko sovietinės tironijos vergijon. Laisvame pasaulyje išsisklaidę lietuviai visokiais būdais skelbė apie visas tas žiaurybes ir komunistinio režimo nusikaltimus. Tačiau tada daugeliui kitataučių visa tai galėjo atrodyti stačiai neįtikėtina, daugiau ar mažiau iš piršto laužiama priešsovietinė propaganda. Juo labiau, kad tuo metu buvo keliami aikštėn hitlerinės Vokietijos vyriausybės įvykdytieji žmonių ir tautų naikinimo nusikaltimai, o komunistinės Rusijos imperijos nė kiek nemažesni nusikaltėliai, drauge su vakarų demokratijomis dar tebesėdėjo už kaltintojų stalo....

JAV, sąžiningai laikydamosios 4-rių didžiųjų susitarimo, anuo metu (pvz. okupuotoje Vokietijoje) ir iš tremtinių spaudos reikalavo vengti visa, kas daugiau ar mažiau galėtų pakenkti keturių didžiųjų nugalėtojų sklandžiam bendradarbiavimui. Kad ir apie tokį **slaptąjį Stalino susitarimą su Hitleriu** 1939 m. rugpiūčio mėn. (po kurio sekė Vokietijos armijų žygis Lenkijon, jos pasidalijimas su sovietais, o pastarieji dar okupavo visas tris neutralias nepriklausomas Pabaltijo valstybes), vakarinių sąjungininkų tebuvo oficialiai paskelbta tik 1947 m. ir leista apie tai laisvai rašyti ir tremtinių spaudoje Vokietijoje.

KOMUNISTINĖS IMPERIJOS "PAMINKLAI"

Tačiau, nežiūrint visų anuometinių JAV pastangų ir atitinkamo pasitikėjimo Stalino Rusijos vyriausybe, stengiantis sukurti pasaulinę taiką, sovietiniai imperialistai slapčia ir vis brutaliau spendė pragaištingus spąstus savo vakarykštiems sąjungininkams ir išgelbėtojams nuo Hitlerio pergalės.

Pagaliau 1948 m. sovietai Europoje suplanavo teroristinio pobūdžio garsiąją Berlyno blokadą, tikėdamiesi šiuo būdu Berlyno vakarinėse zonose iššaukti badą ir tuo pačiu išstumti JAV ir kt. sąjungininkų okupacines jėgas bei demokratinę santvarką iš Berlyno, o vėliau ir iš visos Vakarų Vokietijos. **Tiktai genialus JAV armijos sugebėjimas, jos milžiniškos materialinės gėrybės ir imponuoją transportai "oro tiltu" — nugalėjo šėtoniškas Stalino užmačias** ir išlaikė Berlyną iki raudonųjų kapituliacijos.

Be abejo, visa tai kainavo milžiniškas sumas pinigo, o ir "oro tilto" karių gyvybių. Ir mes, lietuvai, šiame JAV žygyje pajuntame pasididžiavimo dalelę: mūsų kuopų vyrai JAV armijos tarnyboje, petys petin su kitų tautybių ginklo draugais taip pat dienomis ir naktimis krovė į lėktuvus milžinus maistą, anglis ir kt. medžiagas, sovietų blokuojamo Berlyno gyventojams aprūpinti. O DP stovyklose pusbadžiai gyveną tremtiniai savanoriškai skyrė savo menkų trupinių dalelę, kad padėtų raudonojo potvynio apsiaustėms milijonams žmonių.

Taigi, dabar, gal būt, jau daug kam pasaulyje bus lengviau suprasti, **kodėl sovietiniai ruporai be perstogės visus tremtinius didžiaisiais karo nusikaltėliais, fašistais apšaukdavo,** o kuopų vyrus — stačiai "juodaisiais šunimis" vadindavo... Tuo tarpu niekingi Maskvos kūjo ir pjautuvo ginklanešiai Amerikoje per savo spaudą ir mitinguose piestu stojosi prieš tremtinių įsileidimą šion šalin, vadindami juos žodis žodin tais pačiais kompartijos instrukcijose mus vadinamais vardais. O tuo tarpu **jie patys organizuotai rausėsi po savo valstybės, demokratinės Amerikos, pamatais, kad ir šią šalį, patogiai "taikos" valandai išmušus, atiduotų Sovietinių Pasaulio Respublikų Sąjungai padidinti...** Jie savo komunistinę "matušką" Rusiją dar ir dabar tebedievina, kaip pienu ir medumi tekantį visokio progreso kraštą. Jie vieni **"tiesą"** terašo, **"laisvę"** teneša, tikrosios demokratijos **"vilnimis"** tebanguoja... Tik pasakykit, būdavo, tokiems, kad ir apie bolševikų žudynes Lietuvoje, ar apie tai, kad **Stalino-Hitlerio susitarimo dėka nacinė Vokietija surizikavo karu prieš Lenkiją ir Vakarus, kad dėl tos sutarties pasaulis paskendo ašarų, kraujo ir visiškos tautų sumaišties bei išblaškymo okeane,** tuojau būsi apšauktas pačiu didžiausiu fašistu, karo kėlėju ir visos Amerikos priešu. Girdi, tiktai Rusijos siūloma taika esanti tikroji taika.

Bet . . . — —

Netaip jau ilgai mums reikėjo laukti. Po visos eilės įvairiausių tikrosios taikos kūrimo trukdymų bei brutalių provokacijų daugelyje pasaulio taškų, o ypač II-jo Pasaulinio Karo sulę jo lig šiol parodyta galybe.

Ach, ir vėl **kągi paliko po savęs, desperatiškai traukdamiesi, "sovietinės taikos" apaštalai? Ogi šimtus surištomis ant nugaros rankomis į pakaušį sušaudytų amerikiečių belaisvių ir dešimtis tūkstančių išžudytų civilinių gyventojų...** Nauji komunistinio imperializmo paminklai pakilo į dangų kankinių mirtimi žuvusiųjų kareivių ir civilinių žmonių griaučių rankomis, šaukdami — baisingo keršto jų komunistiniams žudikams... Kaip 1941 m., visa Lietuva, taip šiandien nelaimingosios amerikiečių motinos ir artimieji drauge su visa Koreja, gailiai rauda prie tų kankinių ir mūšiuose žuvusiųjų kareivių milžiniško kapo... **O kas gi to karo, tų visų žudynių ir nuostolių vyriausias kaltininkas?!** Ką šiandien pasakysi tu, "komunistinę griautoje Europoje, štai, **1950 m. birželio 25 d. garsioji "sovietinė taika" pražydėjo kruvinaisiais pilnaviduriais žiedais...** Per eilę metų suplanuotam ir parengtam agresijos žygiui komunistinės Š. Korejos divizijos, gausiai remiamos sovietinių tankų, nelauktai užpuolė Pietinės Korejos Respubliką. Silpnai ginkluotos pietiečių jėgos pasibaisėtinu greičiu buvo bloškiamos tolyn į pietus. Paskubomis siunčiami pirmieji JAV karių pastiprinimai sunkiausiomis sąlygomis tegalėjo vesti gan nuostolingas stabdomąsias kautynes, kad tik nebūtų nustota kontakto su puolančiomis raudonųjų jėgomis. Pagaliau UN gynybos mašina išsijudino. Po keleto didesnių mūšių demokratijų jėgos sustojo tvirtai gynybai Naktong upės, Tegu, Pohang linijoje. Ir štai, susikaupęs MacArthuro genijus raudoniesiems surengė tokią pirtį, kad jų šimtatūkstantinė armija sutirpo UN ginklų ugnyje ar atsidūrė belaisvių stovyklose. O patys didžiausieji šio karo nusikaltėliai bailiai paspruko per Yalu upę Mandžūrijon, ieškodami savo "didžiojo mokytojo" prieglobsties ir taip pat didžiai nusivytaiką" garbinąs pasaulio žmogau?! Pagaliau ir tu, ligi šiol klydęs Amerikos lietuvi-progresyvi! O galiausiai — tu, niekingas, jokio pasigailėjimo nevertas "neviernusis" Maskvos komunizmo ginklaneši?!.. **Juk tu netikėjai Praveniškėmis, Telšiais, Panevėžiu! Tai gal netiki ir Korejos žudynių faktais? O gal ir čia priešsovietinė DP propaganda?!** Žinoma, tavo "dievas" verčia tave netikėti ir ieškoti kitų kaltininkų.

Didžiojoj JAV spaudoje skaitome, kaip rusų žurnalas "Krokodil" vaizduoja "tikruosius karo kaltininkus." Jų tarpe matome ir JAV armijos didįjį generolą MacArthurą, kurio laukiąs pasaulinės komunistinės imperijos teismas... Žinoma, jeigu demokratinės vakarų galybės ir toliau mėgintų tikėti "pax sovietica", tai, be abejo, po kurio laiko pasaulis išvystų tokius žmonių kaukuolių ir lavonų paminklus, kurie siektų debesis...

Tad štai kodėl lietuvis tremtinis netyli ir negali tylėti! Jeigu mes tylėsime — pradės šaukti akmenys!... **Algimantas Giedrius**

---

mo savaitraščio "Tėviškės Garso" bendradarbis, daug prisidėjęs šiam laikraščiui tobulinti, kuriam anuomet man buvo likimo lemta vadovauti. Tremtinių sveikatingumas, medicinos darbuotojų gyvenimo aktualijos, lietuvių-lenkų santykių praeityje ir ateityje problemos — buvo mėgiamiausios velionies, daktaro Juozo, temos jo mikliai plunksnai. Kadangi jis nuolatos šypsodamasis ir tyliai niūniuodamas, ėjo per gyvenimą, — parašydavo ir gyvenimiškų feljetonėlių. Jų vieną "Di-di-ti" perspausdiname iš "Tėviškės Garso" ir šiame 'Kario" numeryje, tradiciniame Kuprinės pabirų skyriuje. Dr. Ūsas po savo rašiniais 'T. G." dažniausiai pasirašinėdavo Strėvos slapyvardžiu.

Kalbant apie anuos įtempto darbo metus, sunkiausiomis tremties spaudos darbo sąlygomis, jie vis dėlto dabar man prisimenami su didžiausiu malonumu. Neapsiriksiu pasakęs, kad tiek man, tiek mieliesiems artimiausiems redakcijos štabo nariams, kolegoms — J. Pr. Palukaičiui, M. Bavarskui ir J. Šlajui — redakcinio darbo aplinkuma, "Tėviškės Garso" draugų prasme, neįsivaizduojama be mielojo Dr. Ūso, dažnai pasėdėdavo mažame redakcijos kambarėlyje arba redaktoriaus virtuvėje, palinkusio prie kvepiančio kavos puodelio ir ramiai, užburiančiai bedėstančio savo išgyvenimus, mintis, idėjas...

Deja, jo gyvenimo siūlas nutrūko šioje mus priglobusioje galingiausioj pasaulio šalyje, Dėdės Samo žemėje. Kol dar buvo sveikesnis, ir čia Dr. Ūsas nemetė plunksnos, savo pamėgtomis temomis bendradarbiaudamas "Naujienose", "Keleivyje" ir kt. Amerikos lietuvių laikraščiuose. Nė kiek neabejojama, kad, gyvas būdamas, pulkininkas ir dabar būtų nuolatinis mielas čia atgimusio "Kario" bendradarbis. Tačiau jo gyvenimo knygoje buvo jau taip įrašyta, kad jis nesulaukė šios Lapkričio 23-sios, visų laikų Lietuvos kairų, Vyčio Kryžiaus kavalierių ir kitų ginkluotų lietuvių prisiminimo bei visų žuvusiųjų pagerbimo dienos. Tačiau mūsų sielos ir toliau palieka drauge su šviesiu velionies pulkininko daktaro J. Ūso atminimu. Jo energija, darbai ir žygiai įsakmiai skatina mus didžiosios dabarties ir ateities kovoms dėl laisvės.

Pulkininke daktare Juozai, lai bus Tau nesunki šios šalies žemė; šio krašto, kuris dabar sudeda didžiausias kraujo ir ginklo aukas viso pasaulio laisvei ir demokratijai ginti. Mes tvirtai tikime, kad jau nebe už kalnų diena, kad pergalingai grįšime išlaisvinti savo tėvynę Lietuvą, ir mūsų visų mieląjį Vilnių, kuriame Tu išvydai šio gyvenimo šviesą.

Kpt. Simas Urbonas

Vyčio Kryžiaus Kavalieriui Pulkininkui Daktarui

JUOZUI ŪSUI

mirus, jo gyvenimo draugei ir visiems artimiesiems reiškiame nuoširdžiausią užuojautą.

"Kario" Redakcija

14

KLAUSYKITĖS, KŪDIKĖLIAI

Gyvena jis dabar su savo šeima viename nedideliame Ilgosios Salos, N. Y., miestelyje ir dirba pas vietos amerikinius "kontraktorius" - daržininkus.

— Užeikite kada, redaktoriau. Pasikalbėsime. Esu Ansas Kėkštas iš Klaipėdos. Dėl lietuviškos kalbos ir šito krašto kariavau nuo kūdikėlio metų. Parodysiu ir Mažosios Lietuvos laikraštį "Keleivį", kurį neseniai iš Simonaičio gavau.

Kai vieną vakarą aš, tik ką grįžęs irgi iš panašaus daržininkystės - gėlininkystės darbo, kaip ir minimas lietuvininkas Kėkštas, užėjau pas juos, Ansą radau besėdintį prie stalo ir beskaitantį aną imponuojančią Petro Jurgėlos knygą — "Darius ir Girėnas."

— Labai malonu, kaptonė, kad užėjote. Prašau sėstis, — sutiko jis mane pasikeldamas. Ilgai netrukus, šio malonaus, atviros širdies "žmogelio", kaip kad jis save vadina, kovingas gyvenimas dėl lietuvybės pradėjo gaivališkai sruventi mano vaizduotėje.

Ansas Kėkštas gimė 19 m. Pauplių kaime, Klaipėdos apskrityje. 1905 m. jis pradėjo lankyti Kunkių pradžios mokyklą. Mokytojas buvo vokietis, atsiųstas iš gilumos Vokietijos, nemokąs nė žodžio lietuviškai. Jo tikslas, aišku, buvo tarp tikrų lietuvių vaikų diegti senąją vokiškumo dvasią. Kunkių mokyklos mokiniai beveik visi buvo lietuvių tėvų vaikai. Neskaitant tiktai keleto, kurie buvo vietos vokiečių žandarų ar valdininkų prieauglis. Lietuviukai vokiškai nemokėjo ir nenorėjo mokintis. Mokytojas jiems grąsino net karceriu, bet atkaklūs pajūrio sūnūs nenusigando. Pertraukų metu jie sau žaisdavo, dainuodavo vis lietuviškai. Ansas visuomet būdavo vienas vadovaujančių. Sulaukęs jau dešimties metų, Kėkštukas persikėlė į Pauplių kaimo mokyklą.

Vieną dieną, pamokų pertraukos metu, klasės knygų spintoje jis netikėtai rado seną lietuvišką knygą. Vienas sau pasiskaitęs, o grįžęs namo apie tai papasakojo savo tėvui. Anso netikėtumui, tokią pat lietuvišką knygą tėvas jam surado ir namuose.

Nuo šiol Kėkštų berniukas dar labiau pamilo savo gimtąją kalbą ir mokykloje savo mokytojui pareiškė, kad jis pamokas atsakinėsiąs tik lietuviškai. Mokytojui nebebuvo kas daryti, ir jis sutiko. Nemokėdamas lietuviškai, mokytojas pavedė keliems vokiškai ir lietuviškai kalbantiems mokiniams patikrinti Anso parengtas pamokas. Tie patvirtino, kad jis viską gerai žino.

Tuometinis vietos kunigas irgi buvo atsiųstas iš Vokietijos. Tačiau šis buvo priverstas išmokti lietuviškai, nes visi parapijos kaimiečiai ir jų vaikai telankė tiktai lietuviškąsias pamaldas.

— Tai rodo, kad anuo metu Mažosios Lietuvos kaimas kalbėjo tik lietuviškai, — šioje vietoje pabrėžė pagyvėjęs pasakotojas.

Pradžios mokyklą Ansas baigė 1912 m., taigi beveik prieš pat I Pasaulinį Karą. Baigęs šiais pavyzdžiais pavaizduoti kovos dėl lietuvybės laikotarpį iš savo vaikystės, Kėkštas staiga ištraukė iš knygų spintelės Mažosios Lietuvos lietuvių laikraštį "Keleivį"

— Štai šitą man atsiuntė p. Simonaitis iš Vokietijos. Reikės išsirašyti, — tarė jis, nurodydamas vieną straipsnį — "Tėvų kova už lietuviškąją kalbą."

Skaitau paskubomis, sustodamas svarbesnėse vietose:

"Nors Prūsų Lietuva jau ilgus šimtmečius buvo vokiečių valdžioje, bet šitoji tik prieš maždaug 200 metų pradėjo prūsų lietuviams steigti mokyklas. Gyventojai jau seniai mokyklų reikalavo ir patys, kiek galėjo, vaikų išmokslinimu rūpinosi. Karaliai kartais ir parodydavo geros valios, bet jų patarėjai ir žemesni valdininkai dėl savo nerangumo ar nenoro stengdavosi viską sutrukdyti. Gyventojai vėl per savo veikėjus vis ir vėl turėjo spausti valdžią, kad prūsų lietuviams būtų suteikiamos priderančios teisės. Taigi prūsų lietuvių kova už savo motinos kalbą ir už visas kitas teises ėjo jau prieš šimtmečius."

"Prūsų mokyklų padėtis 1750 m. buvo labai varginga. Vienas tų laikų dailininkas atvaizduoja mokytojo kambarį, kuris kartu buvo ir mokykla, sekančiai: už dviejų didelių stalų sėdi vaikai. Sėdi jie nepergeriausioje tvarkoje, nes vienas jų lenda po suolu, kitas siekia plaukų mergikei išpešti ir t.t. Mokytojas, užsidėjęs didelius akinius, siuva kelnes. Šalia jo katinas. Po suolu šeimininkauja vištos, o netoli linksmai bėgioja antys. Ties mokytoju stovi berniukas ir skaito. Kitas mokinys klūpo ant žirnių, suprask— dėl nusikaltimo. Kitoje kambario pusėje ūžia mokytojo šeima ir jauniausias jo vaikas verkia lopšyje. Mokslo įrankių nematyti jokių; mokytojo teturima žirklių, rykštės ir tabako kapšiuko..."

"Kokį "aukštą mokslą" turėjo mokytojai, rodo šis atsitikimas. Po vienų laidotuvių mokytojas L. buvo Krištupkiemio valstiečių paklaustas, ar Jeruzalė danguj, ar žemėje? Mokytojas, nežinodamas kaip atsakyti, pirma pasiklausęs kunigo ir tada savo kaimynams pranešęs: ji yra prieš saulėtekį."

"Taigi, prūsų lietuvių mokyklos stovis buvo žemas. Įsrutės vyskupas Hahn 1766 m. rašė, kad lietuviai mokyklose esą daug gabesni ir greičiau suprantą, negu vokiečiai. Iki 1840 m. mokyklose dar buvo rašoma žąsies plunksna. Daugelis mokytojų ilgą laiką turėjo visokių pašalinių užsiėmimų."

"Pats didysis prūsų karštagalvių puolimas prieš lietuvišką kalbą mokyklose prasidėjo devynioliktojo šimtmečio antroje pusėje. Tačiau įdomu, kad net garsusis Bismarkas, išleisdamas 1872 m. savo "visuotiną paliepimą", kuriuo lietuvių kalba buva išvejama iš mokyklų, per Rytprūsių "Oberprezidentą von Horn, visgi ir toliau turėjo lietuviams pripažinti reikalingumą dėstyti tikybą lietuvių kalba.

"Neminint ankstybesnių kreipimosi į karalius, 1878 m. nuvyko pas "ciecorių", Vilių Pirmąjį, prūsų lietuvių delegacija..." Kronprincas Fridrichas (vėliau ciecorius Fridrichas) po šitos lietuvaičių deputacijos įsirašė į savo dienyną šiuos žodžius: **"Mačiau gražųjį lietuvių būdą ir girdėjau jų gražius balselius, ir tada atsimenant, kaip keli žmonės Rytprūsiuose apsiėmė staigiai numarinti tą gražią, senąją, garbingą lietuvių kalbą su jos prakilniomis giesmėmis, man ašaros pradėjo veržtis iš akių..."**

— Klausykitės, kūdikėliai! — tarė pakeltu balsu Ansas, kai aš baigiau skaityti aną "Keleivio" straipsnį, lyg ir simboliškai kreipdamasis į visus lietuviukus, — Matykite, kokią sunkią kovą dėl savo motinos kalbos turėjo pakelti per ištisus šimtmečius prūsų lietuviai! Kokia varginga buvo ano meto mokykla! Kaip veržėsi į mokslą ir šviesą vargingieji prūsų lietuvių vaikai. Tik tos dvasinės kovos dėka 1923 m. bent Klaipėdos kraštas galėjo susijungti su Didžiąja Lietuva...

Po Pirmojo Pasaulinio karo, Vokietijai ji pralaimėjus, Klaipėdos kraštas buvo okupuotas prancūzų. Šie reiškė tam tikrų simpatijų lenkams, kurių net karo laivas jau sukiojosi Baltijos vandenyse. Patys gi vokiečiai svajojo čia susikurti Freischstatą. Tuo tarpu visame krašte veikė lietuviškosios organizacijos, kuriose A. K. aktingai dalyvavo.

Okupacinė prancūzų valdžia irgi mėgino teigti, kad gyventojų daugumas esą vokiečiai. Lietuviai atkakliai įrodinėjo šio krašto lietuviškumą, remdamiesi, tarp kitko, ir ėjusiais senais lietuviškais laikraščiais, kurių buvo dauguma. Nepasitikėdami vietos lietuvių balsais, prancūzų valdžios organai net mėgino inspektuoti mokyklas, kad patirtų, kaip vaikai čia daugiausia kalba. Pagaliau turėjo įsitikinti, kad kaip tarp savęs, taip ir namuose, mokiniai vartoja lietuvių kalbą. Jaunimas taipgi veikė, per savo vakarėlius dainuodami lietuviškas dainas, žaisdami žaidimus ir kitaip reikšdami savo lietuviškumą.

Vėlesnieji įvykiai privertė krašte susikurti Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komitetui, kurio pirmininku buvo Martynas Jankus. Susirinkimuose vis balsiau buvo keliamas reikalavimas kraštui jungtis prie Didžiosios Lietuvos.

Pribrendus sukilimo metui (1923), A. Kėkštas vieną dieną gavo pranešimą vykti į Bajorus. Čia susitelkė sukilėlių skyrius, ir prasidėjo bendras žygis prieš okupantus ir vokiečius. Sukilimas gaivališkai išsiplėtė ir pasisekė. Ansas Kėkštas jame narsiai ir sumaniai dalyvavo, atlikdamas visas kovotojo, ryšininko ir kt. pareigas. Ansas ir šiandien negali kalbėti nesusijaudinęs apie anas kovų ir galingo entuziazmo dienas, o ypač kada į Klaipėdą įžygiavo Lietuvos kariuomenė, savo dainomis iš karto sužavėjusi gyventojus... Po sukilimo šauliai klaipėdiškiai skirstėsi į namus— išsiformavo. A. Kėkštas dar kurį laiką paliko tarnyboje.

Išėjęs civilinin gyveniman, Kėkštas gavo valdinę tarnybą monopolyje. Ten jis dirbo iki naujojo vokiečių antplūdžio Hitlerio laikais (1939). Kaip senas kovotojas dėl lietuvybės, A. K. buvo priverstas pasitraukti į D. Lietuvą. Klaipėdoje visą laiką jis buvo Šaulių Sąjungos Dariaus-Girėno būrio vyrų eilėse ir narsiai laikėsi, nebodamas rudmarškinių SA.

Antrojo Pasaulinio karo eigoje, kaip ir tūkstančiai lietuvių, A. Kėkštas atsidūrė Vokietijoj, o iš čia š. m. sausio mėn. atvyko į JAV.

— Mano vaikų vardai, dėl kurių turėjau daug nemalonumų iš vokietininkų pusės, yra: Vytautas, Birutė, Rūta. Žmoną vedžiau biržietę ir tuo simboliškai sujungiau Mažąją Lietuvą su Didžiąja..., — baigė pasikalbėjimą A. Kėkštas.

Nedaugel mūsų

Maironis

Nors mūsų, broliai, nedaugel yra,
Tačiau tvirti mes, jei riš vienybė,
Į darbą stokim vyras į vyrą:
Sujungtos rankos suteiks stiprybę.

Didžios nelaimės spaudžia tėvynę,
O priešas laukia jos prapuolimo,
Kapuose bočiai, kurie ją gynė,
Mes gi prislėgti nusiminimo.

Tačiau tėvynė dar nepražuvus;
Nušvis jos vėliai garbė spindėjus;
Nuslinks ta šmėkla, kaip ir nebuvus;
Saulutė džiugins vėl patekėjus.

Tai ko gi mūsų dvasia beliūsta,
Norint ne kartą širdį ir skausta;
Sukilę, nakti varykim rūstą:
Dienos šviesesnės ateitis rausta.

Nelė Mazalaitė-Kruminienė

Batai

Jeigu kas naujai įeitų į šitą trobą, iš karto galėtų pajusti, kad dabar užstojusi tyla yra tokia, kuri atsiranda po to, kai žmonės buvo labai karštai kalbėję arba barėsi. Ir iš tikrųjų, sūnus ir abu tėvai pasakė tokių žodžių, kurie gali deginti ir įžeisti, nors tai įvyko tik todėl, kad jie vienas kitą mylėjo. Jie nekalbėjo, jog laikas tėvams palikti savo ūkį, kad jaunasis pradėtų gyventi, kaip tikras šeimininkas, ir sūnus nesiveržė kur nors vykti, kad užsidirbtų aukso, ir jis nepasakė jiems, kad pasirinko marčią, kuri nebūtų tėvams prie širdies. Tie dalykai mūsų šalyje nuėjo į senų pasakų skrynią — dabar žmonės ten ginčijasi dėl kitko: sūnus buvo pasakęs, kad jis turi išeiti iš namų, nes jis buvo siunčiamas į vieną žygį, labai tolimą ir tiek pat pavojingą. Jis nepasakė, jog uždavinys yra toks, kad tik stebuklas gali jį beatvesti namo, bet jis negalėjo nepranešęs tėvams išeiti iš namų, ir jau to užteko, kad jie išsigąstų.

—Sūnau, kalbėjo tėvas, —juk taip nedaug šeimų, taip reta namų, kurie nebūtų sekami, taip sekami, tarytum ant kiekvienos tvoros tupi viską matantis sakalas. Ir todėl, kad esu senas ir liguistas, o tu dar labai jaunas ir atrodai toks silpnas, kad gaidys sparnu gali tave pergriauti—gal, sakau, dėl to iki šiol paliko mus ramybėje, ir dabar tu nori pats šokti į kapo duobę, užsitraukdamas įtarimą. Juk, jeigu tu pasitrauksi iš namų, argi nebus tai pastebėta? Ir kai ieškos, ar nebūsi atrastas? Ir kai atras, aš bijau pagalvoti, kas atsitiks. Aš nekalbu apie mudu su motina, bet tu esi mums vienas, ir mes negalime tave prarasti — tu neišeisi iš namų.

Motina tiktai klausėsi, bet jos veidas kalbėjo švelniau ir griežčiau, negu tėvo žodžiai. O jaunas vyras, dar taip artimas bernioko amžiui, tarė:

—Aš turiu išeiti. Ačiū Dievui, kad jūs ramiai miegojote tuo metu, kai mano naktys buvo praleidžiamos ne namuose, aš nenorėjau pažadinti jumyse nerimo, kol jis pats nelaužia durų, bet dabar palikti jus nežinioje aš negaliu. Už tai prašau, kad su geru žodžiu ir palaiminimu išeičiau ten, kur esu siunčiamas tų, kurie žino, kur yra kieno vieta ir darbas tėvynės gelbėjimo dienose.

Ir tuomet tėvas pakėlė balsą, kaip visuomet vyksta ūkininko namuose, kada ateina valanda parodyti tėvo valdančiojo galią, ir kalbėjo:

—Kas gins tėvynę, jeigu visos trobos liks tuščios. Tu neišeisi iš namų, sakau tau.

Ir motina tylėjo, tačiau jos akys šaukė dar stipriau, negu tėvo įsakymas.

O sūnus atsistojo prieš juos abu ir tyliai tarė:

—Kieno žemėje stovi mūsų trobos? Jeigu svetimieji užvaldys galutinai tėvynę—mes užmiršime šitą žodį: mūsų. Ir kad taip neįvyktų, aš turiu eiti.

Ir dabar jie visi tylėjo, ir tyla buvo sunki ir juntama, ir kiekvienas slėpė mintis ir žodžius. Ir kažin kiek praėjo laiko, kaip staiga pasigirdo verksmas, toks plėšiantis širdį, ir gilus, tasai niekad nesibaigiantis visų motinų verksmas —ir jaunasis užsiėmė rankomis veidą, ir tėvas pasirėmė alkūnėmis į stalą. Ir kažin kiek praėjo laiko šitame raudojime, kai pro jį pradėjo kalbėti tėvas. Jis kalbėjo taip lėtai ir tyliai, kad pradžioje vos girdėjosi atskiri žodžiai, tarsi jie skendo ašarose.

—Šitaip raudojo viena motina prieš daugelį metų, kai

15

Jau anuomet laukė amerikiečių

(Atsiminimų nuotrupos)

Šiuo metu ateinančios žinios iš pavergtosios Lietuvos sako, kad ten likusieji mūsų broliai vis dar tebelaukia išvadavimo iš Amerikos, t. y. laukia jos karių. Mes, vyresnioji karta, kurie gerai pamename 1918 metus, esame liudytojai, kad daugelis mūsų kaimiečių jau 1918-1919 metais laukė Lietuvoje JAV kariuomenės.

1918 m. pabaigoje, mūsų vyrams vykstant savanoriais į Lietuvos kariuomenę, daugelis kaimiečių moterėlių (buvo ir vyrų) stengėsi mus atkalbėti nuo tokio pavojingo žygio:

— Vaikučiai, kišate savo jaunas galvas į kilpas. Ką jūs padarysite plikomis rankomis. Lietuva neturi nei ginklų, nei pinigo. Kaip ji kariaus. Palaukite, atvyks Amerikos kariuomenė ir mus apgins.

Mat, po visą Lietuvą tuomet buvo paplitęs gandas, kad į Lietuvą atvyks amerikiečių kariuomenė, mus apginti nuo rusų ir vokiečių.

1919 m. sausio 5 d. rusams-bolševikams užėmus Vilnių, mūsų mažas lietuvių savanorių dalinėlis traukiniu traukėsi iš Vilniaus į Kauną. Buvome sustoję Kaišiadorių stotyje. Stotį vokiečiai buvo atitvėrę nuo miesto vielų tvora. Žmonės negalėjo prie jos prieiti. Mūsų traukiniui stovint stotyje, pastebėjome, kad prie vielų tvoros renkasi vis daugiau ir daugiau kaimiečių. Jie žiūri į mus, o mes į juos. Jie karštai kažką savo tarpe kalbasi ir rodo į mus, o ypač į mano draugą Miką, buvusį rusų gimnazistą ir dėvėjusį melsvą gimnazisto uniformą, tik kepurę turėjo lietuvišką karinę, geltonu lankeliu. Kiti taip pat dėvėjo tokias kepures, tik drabužiai buvo įvairūs, daugiausia civiliški arba rusiški.

Pagaliau du kaimiečiai moja mums. Su Miku išlipame iš traukinio ir prieiname prie tvoros. Nustembame, kai vienas kaimiečių mus prakalbina angliškai. Mes jiems atsakome lietuviškai. Kaimiečiai nudžiunga:

— A, ir lietuviškai mokate. Tur būt, esate Amerikos lietuviai?

— Ne Amerikos, bet Lietuvos, — nusišypsoję atsakome. — Mes esame Lietuvos savanoriai.

Kaimiečiai mums papasakojo, kad šiandien Kaišiadoryse yra turgus ir suvažiavę daug kaimiečių. Po visą miestą pasklido gandas, kad važiuoja Amerikos kariuomenė, taigi metę turgų ir bėgo visi pasižiūrėti "amerikiečių karių." Vieną kaimiečių, buvusį Amerikoje ir mokantį kiek angliškai, įgaliojo su mumis pasikalbėti.

Tikrus amerikiečius Lietuva pirmą kartą pamatė 1919 m. kovo mėn. viduryje, kai į Kauną atvyko ir "Metropolio" viešbutyje apsistojo Amerikos maitinimo komisija. Ją gindamas nuo vokiečių užpuolimo žuvo ir mūsų savanoris kareivis Pranas Eimutis.

Vokiečių įžulus užpuolimas amerikiečių svečių ir savojo kareivio žuvimas dar labiau sukėlė lietuvių pasipiktinimą, prieš vokiečius. Suruoštos iškilmingos Eimučio laidotuvės, jo karstas papuoštas Lietuvos ir Amerikos vėliavomis, vainikų užrašai ir visa kita sudarė lyg didžiulę protesto demonstraciją prieš vokiečius, o taip pat simpatijų pareiškimą Amerikai. Tokių iškilmingų ir jautrių laidotuvių Kaunas dar nebuvo matęs ir vėliau matė tik Dariaus-Girėno.

Iki 1919 m. vasaros vidurio mes savanoriai fronte beveik badavome, kol Amerikos ranka mus pasiekė. Staiga fronte gauname baltą, lyg sniegas duoną, ir lašinius. Tai amerikoniški. Ūpas pakilo. Greit ir bolševikai apie tai sužinojo ir vienas kitas atėjo pasiduoti į nelaisvę.

Fronte buvo plačiai pasklidęs toks pasakojimas. Vieną lietuvį kareivį rusai-bolševikai pagavo į nelaisvę. Jį varėsi du rusai. Jie pastebėjo pas lietuvį prie šono pūpsantį duonmaišelį. Paklausė, ką jis tame maišelyje turi. Lietuvis tuojau pat ištraukė iš maišelio baltos amerikoniškos duonos ir lašinių, ir visi trys pasidalijo. Rusai nustebę paklausė:

— Ar jums visiems duoda tokią duoną?

— Taip, visiems! — atsako lietuvis. — Ne tik mums duoda, bet ir belaisviams.

— Tai šitaip! —išpučia akis ruseliai. Atiduoda lietuviui savo šautuvus ir miškais visi trys pasuka į lietuvių pusę.

Atėjo rugsėjo mėnuo. Dieną dar galima kęsti, bet naktimis šalta. O dauguma mūsų karių neturi milinių. Sėdi apkasuose du viena miline apsigaubę, o kiti ir visai be jų. Kad neturintiems nebūtų taip skaudu, turintieji (kareiviai, puskarininkiai ir karininkai) taip pat palikdavo savo milines vežimuose ir apkasuose sėdėdavo ir šaldavo be jų. Artėjo žiema, o drabužių trūko. Buvo neramu: ką darysime per žiemos šalčius.

Štai, spalio mėn. gauname amerikoniškus karinius drabužius ir Lietuvos kariai jais apsirengia. Dabar ne tik nebus baisi žiema, bet ir patogu, nes gauta kaip tik pačiu laiku. 1919 m. spalio mėn. Lietuvos kariuomenė pradėjo kovos su vokiečiais-bermontininkais. Jie buvo apsirengę melsva vokiečių uniforma ir mes lietuviai taip pat daugiausia turėjome vokiškas melsvas uniformas. Taigi fronte būtų sunku iš tolo vienas kitą atskirti — tik iš kepurių. O dabar... Amerikoniška uniforma visai kitos spalvos ir iš tolo atskirsi, kur bermontininkas, o kur lietuvis.

Mūsų karių sanitarinė būklė taip pat labai sunki buvo. Nuo įvairių ligų ir epidemijų mūsų karių daugiau žuvo, negu nuo priešo kulkų. Buvo priskaitoma 1919-1920 m. mūsų žuvusių karių per 2500 vyrų. Iš šio skaičiaus nuo kulkų žuvo 28 karininkai ir 524 kareiviai (čia neįskaitomi partizanai ir šauliai), bet nuo įvairių ligų mirė apie 2000. Žinoma, žuvusiųjų karių skaičius truputį bus didesnis, nes į jį neįtraukti tie kariai, kurie buvo dingę be žinios. Vėlesniais metais tokių dingusiųjų be žinios kapai buvo surasti miškuose. Priešai, juos pagavę į nelaisvę, sušaudė.

KULTŪRINĖS NAUJIENOS

— Tretysis Amerikoje išeinančio kultūros žurnalo "Nemuno" numeris išleidžiamas Philadelphijoje. Ketvirtąjį numerį leis detroitiečiai.

— Chicagos "Draugo" korespondentų - bendradarbių klubas susitarė su Čiurlionio ansambliu, kuris balandžio 29 koncertuos Čikagoje ir 1000 dol. iš pajamų paskirs premijai lietuviškam romanui.

— 94 metų amžiaus sulaukęs, mirė garsusis britų rašytojas-dramaturgas George Bernard Shaw.

— Paryžiuje šį mėnesį Gallerie Des Beaux Arts įvyksta pirmoji individualinė meksikiečio moderniojo meno dailininko Rufino Tamayo paroda.

— New Yorko Metropolitan Opera savo 66-ji darbo sezoną pradėjo G. Verdi "Don Karlo" operos pastatymu. Šį sezoną operai vadovauja naujas vadovas Rudolf Bing, kuris vasarą lankėsi Europoje ir tenai sukontraktavo visą eilę naujų dainininkų.

— Londone apie 10 tūkst. minia buvo susirinkusi prie Empire teatro, norėdama pamatyti pasaulinę premjerą filmos "The Mudlark", vaizduojančios karalienės Viktorijos laikus. Premjeroje dalyvavo ir karališkoji šeima.

— Nobelio premijos laureatas, Jungtinių Tautų Palestinos tarpininkas dr. Ralph Bunche pakviestas profesoriauti į Harvard College, seniausią Amerikos mokslo įstaigą, kuri įsteigta 1636 m. Tai pirmasis jos profesorius negras.

— Philadelphijos muziejus, minėdamas savo deimantinį gyvavimo jubiliejų, suruošė parodą, kurioje buvo išstatyta 100 geriausių aliejinių paveikslų ir 100 geriausių medžio raižinių, priklausančių amerikiečiams. Jų kaina siekia 17 mil. dolerių.

— San Francisco mieste nuo širdies smūgio mirė vienas žymiausių Amerikos mažosios scenos menininkų — Al Jolson.

— Ingrid Bergman, pagarsėjusi Amerikos kino aktorė, kuri ištekėjo už italų filmų režisieriaus Rosselini, dalyvaudama teatro atidaryme Milane, daugiau sukėlė entuziazmo, negu pats teatro atidarymas.

Mūsų karinės ligoninės trūko ir lovų, ir patalinės, ir baltinių, o svarbiausia vaistų. Todėl nenuostabu, kad tiek daug mūsų karių mirė. Tai patyręs, Amerikos Raudonasis Kryžius atėjo mums į pagalbą ir paaukojo nemaža reikmenų mūsų karinėms ir civilinėms ligoninėms ir tuos išgelbėjo šimtų vyrų gyvybę ir jie galėjo toliau tęsti garbingą kovą dėl Tėvynės laisvės.

Tenka dar pridurti, kad be medžiaginės paramos, dar ir dvasinio peno esame gavę iš Amerikos. Amerikiečiai lietuviai mums kariams yra atsiuntę ir nemaža savo išleistų knygų, ypač ganą vertingų Dr. V. Kudirkos raštų (iš 6 tomų). Neretas svečias karių tarpe buvo ir Amerikos lietuvių kuris nors laikraštis: pačių redakcijų ar atskirų asmenų siuntinėjamas.

Daug ir kita gera patirta iš amerikiečių, kuriant savo nepriklausomą valstybę, bet trumpame rašinėlyje neįmanoma viską suminėti.

Ats. psk. **St. Butkus**

PENKERI METAI MŪSŲ BENDRADARBIO VEDAMAJAI ĮSTAIGAI

Senas "Kario" bendradarbis (nuo 1920 m.) Aleksandras Ružancovas, kuris Lietuvoje per 20 metų vadovavo Kariuomenės Bibliotekai, dar 1945. XI. 11. Bavarijoj, Memmingene, įsteigė Lietuvių Bibliografinę Tarnybą, kuriai š. mėn. 11. d. sukako 5-ri metai. Nuo pr. metų rudens Tarnyba įsikūrė JAV. Šiuo metu LBT kartotekose surinkta daugiau 6000 kortelių tremtyje išleistų knygų, periodinių leidinių ir jų svarbesnių straipsnių.

Nuo pr. metų pavasario LBT registruoja jau visų šalių lietuvių knygas ir periodinius leidinius, o taip pat lituanistinius leidinius. Tuo būdu mažoji "lagaminėlė" įstaigėlė virto viso pasaulio lietuvių bendruomenės moksline įstaiga. LBT pr. ir šiais metais padėjo T. T. Marijonai. Jų Liet. Kat. Spaudos Draugijai LBT surašė spaudai parengtų ir rengiamų kūrinių katalogus.

Šios sukakties proga VLIKas per ALTo Vykd. Komitetą atsiuntė Tarnybai 50 dol., o ALT pasižadėjo nupirkti hektografą su priedais ir didesnį kiekį popieriaus, kad LBT galėtų leisti didesnį savo biuletenio ("Knygų Lentynos") kiekį. Dabar buvo spausdinama mašinėle tiktai 21 egz. liet. ir kitataučių bibliografinėms įstaigoms ir bibliotekoms.

JMK.

jos vienintelis vaikas pasakė, jog išeina savanoriais. Ji buvo našlė ir nenorėjo, kad ji ir žemė liktų visiškos našlaitės, ir ji raudojo dėl to, kad sūnų mylėjo labiau ir už žemę. Tačiau vaikinas nesidavė perkalbamas nei sugraudenamas, ir tada motina barė jį už jo užsispyrimą, o kad ir tada nesiėmė jis proto ir ruošėsi išeiti — ji nusisuko nuo jo užsirūstinusi. Ne, ji negalėjo taip sau žiūrėti, kai jis taisėsi kelionėn, ji paėmė jo batus, stiprius ir naujus, jo vienintelius batus ir paslėpė juos klėtyje, užrakino ir raktus įsidėjo į kišenę. Iš tikrųjų, šitaip ji galėjo ramiai miegoti, galvojo ji, ir sijoną su raktais pasidėjo po galva; jis negalėjo išeiti su vyžomis į karą, argi kas matė tokį kareivį? Ir jis neišeis su klumpėm, ne, taip niekas nedaro. O taip skubiai negalėjai pirkti tokių brangių daiktų, ir taipgi neturėjo jis nė pinigų. Dabar verksmas buvo aptilęs, ir kiekvienas žodis buvo aiškus, o tėvas kalbėjo:

—Ji atsikėlė anksti, kaip visada, ir nuėjo kelti mergos ryto apyvokai, ir pati užsiėmė savo kasdieniško darbu, ir negreitai pasigedo, kad sūnus pusryčių nepasirodo. Ji pasižiūrėjo į tvartus — gyvuliai buvo pašerti, bet šeimininko nebuvo. Visur, kur tik galėjo jis būti, ji išvaikščiojo, bet neregėjo jo, nei atsiliepė jis šaukiamas. Tuomet ją apėmė baimė, kokios ji nebuvo pažinusi—ji pradėjo eiti vis greitesniu žingsniu, beveik bėgioti, ir šaukt jo vardą vis garsiau. Ji laikė rankoje raktus nuo klėties ir klėtyje stovėjo jo batai, ir seklyčioje po jo lova gulėjo jo sunkios darbos klumpės. Jis nesusirado ir pietų metu, nei vakare, ir nakties sulaukusi, ji žinojo, kad jos sūnus buvo iškeliavęs į apskrities miestą, į savanorių susirinkimo vietą, o į šitą rudens kelią jis išėjo su naginėmis.

—Kitą dieną po pietų tame apskrities mieste į komendantūros kiemą įėjo ūkininkė. Sargybinis stovėjo tarpuvartyje, ir prie jo moteris priėjo. Kai ji pasakė, ko ieško, tasai nurodė, kad pasėdėtų ant rąstų, kiemo pakraštyje, nes šiuo metu jos sūnus, kaip ir kiti nauji kareiviai, tikriausiai buvo užsiėmime. Ji ir pamatė tuojau juos ir nustebo, nes jie nebuvo tokie kareivai, kaip ji buvo regėjusi savanorius: gerai apsirengę ir visi vienodi. O, čia kiekviena motina lengvai galėjo iš tolo atskirti savo vaiką, nes jie dėvėjo taip, kaip juos namie apvilko. Tačiau savąjį ji pirmiausia pažino iš kojų, nors jis stovėjo nugara į ją, nes tik jis vienas šitame purviname kieme vaikščiojo su naginėmis. Bet, atrodė, jis nejuto drėgmės nei jam buvo nepadoru prieš draugus ar viršininkus—jis lengvai ir supratingai vartojo šautuvą, kaip jiems nurodinėjo vyresnysis. Jie skubėjo, jie turėjo nedaug laiko karo mokslui—ugnis ir priešas laukė jų.

—Ilgai ji žiūrėjo į jaunus ir senesnius vyrus, kurie čia buvo suėję nevaromi, nešaukti, — ne, daugiau neleidžiami—ji pamiršo, kad visą kelią galvojo, kaip kalbės jam apie darbus, kurie yra būtini ir kurie be jo bus praleisti, ir kaip nukentės dėlei to ūkis. Ji nieko nepasakė, kai pagaliau vyrus paleido, ir sūnus, pamatęs motiną, pasuko į ją. Tylėdama ji pakėlė ryšuliuką, kurį laikė ant savo kelių, atrišo ir padavė jam batus.

—Su šitais batais aš išvaikščiojau daugelį frontų, sūnau, ir kai grįžau, motina juos uždarė klėtyje. — Jie yra kaip šventi, pasakė ji tada, — ir štai, kai aš atsiminiau juos, aš supratau, kad negali būti kitaip, kaip tu darai, vaike, negali būti kitaip. Ar ne teisybė, motina?

Ir dabar užstojo tyla, kuri yra šventose vietose ar ten, kur vyksta dideli dalykai, ir negreitai atsiliepė motina. Ji pasakė tvirtai ir ramiai:

—Jeigu tu dabar išeitum basas, aš pasivyčiau tave su batais.

KARYS — geriausias mūsų bičiulis

KODĖL RUSIJA NEDRĮSTA PRADĖTI KARO?

Šiuo metu Rusija turi pakankamai divizijų, tankų ir lėktuvų, kad galėtų (daugiau ar mažiau kliudoma) užimti Vakarų Europą. Prieš jos 100 ar daugiau divizijų dydžio armiją, stovinčią Rytų Europoje, Vakarai tuo tarpu negali pastatyti daugiau, kaip 12 gerai apmokytų ir apginkluotų divizijų. Tačiau Rusija vis dėlto nesiryžta užpulti dar silpną ir neparuoštą Atlanto pakto kariuomenę. Šis jos delsimas kai kurių sluogsnių yra laikomas viena iš "didžiųjų pokario mįslių."

Tačiau, JAV karinių specialistų nuomone, toks Rusijos delsimas nėra jokia mįslė, nes Rusija yra blaiviai apsvarsčiusi ir įvertinusi du lemiančius ir labai realius faktus: masinio atominės bombos panaudojimo grėsmę (tolimųjų distancijų bombonešiai gali gana greitai išmėtyti atomines bombas svarbiausiuose sovietų pramonės centruose) ir JAV karinės gamybos potencialą, kurio Rusija nėra priaugusi.

Masinio atominės bombos panaudojimo grėsmė — nors toji bomba Korėjoje ir nebuvo panaudota—ligi šiol buvo geriausia apsauga nuo žaibinio rusų žygio Vakarų Europon. Ši grėsmė, JAV karinių specialistų nuomone, dar kurį laiką ir ateityje sulaikys Kremlių nuo šuolio į naują pasaulinį karą. Nes, jei Vakarų valstybės kariavimui sausumoje dar nepasiruošusios, tai jų strateginė ir ypač atominė aviacija jau senokai yra visiškai paruošta ir budi.

Amerikos atominių bombų ištekliai

kuriuos, reikalui ištikus, per kelias minutes būtų galima pakelti oran, prieš ketverius metus Dr. J. R. Oppenheimerio slaptame pranešime kongresui buvo apibūdinti 450 vienetų. O nuo to laiko tiek gamybos tempas, tiek jos apimtis buvo smarkiai didinama.

JAV aviacija šiuo metu praktiškai turi per 2000 startui paruoštų sunkiųjų bombonešių, galinčių gabenti atomines bombas. Jų tarpe yra apie 200 sunkiųjų B-36 bombonešių, apie tiek pat po karo pagamintų B-50 bombonešių ir keletas šimtų dar nuo ano karo likusių B-29 bombonešių. Be to, paruoštyje yra didelis kiekis JAV karo laivyno bombonešių, galinčių gabenti atomines bombas ir pakilti nuo lėktuvnešių arba tiesiog nuo vandens. Prie laivyno bombonešių priklauso ir naujasis tolimųjų distancijų lėktuvas "Mars", kurio veiklos spindulys siekia 5300 km, bei keletas mažesnių sprausminių lėktuvų.

Pradėdamas puolimą, Kremlius negali nenumatyti tokių perspektyvų:

Jeigu rusai pradėtų karą 5 val. ryto,

užpuldami Berlyną, Vakarų Vokietiją, Jugoslaviją arba Artimuosius Rytus, tai amerikiniai bombonešiai galėtų dar tą pačią dieną išmesti savo atominį krūvį bet kurioje Sovietų Sąjungos vietoje.

8,30 val. iš Viduržemio jūroje

"Didžioji pokario mįslė"

stovinčių lėktuvnešių arba iš Saudi Arabijoje esančių amerikinių bazių pakilę lėktuvai galėtų paversti griuvėsiais ir pelenais pietinės Rusijos pramonės miestus; per tris valandas jie pasiektų Rusijos plieno pramonės centrą ir per tris su puse valandos—jos naftos centrus. O ir iš Amerikos žemyno pakilę lėktuvai galėtų dar tą pačią dieną atomines bombas nugabenti į Rusiją.

10,30 val. (tą patį rytą) Anglijoje stovį bombonešiai per penkias su puse valandos (B-36 ir B-29) galėtų pasiekti Maskvą ir jos srityje esančius svarbius mašinų pramonės centrus. Panaudojus pakankamą kiekį Anglijoje paruoštų atominių bombų, tai turėtų reikšti greitą sovietinės sostinės galą.

14 val. taip pat iš Anglijos pakilę bombonešiai galėtų pasiekti didžiuosius ginklų pramonės centrus anapus Uralo; taipgi, praėjus devynioms valandoms nuo rusų puolimo pradžios, galėtų būti pasiekti visi rusų pramonės miestai, kuriuose gaminami tankai, lėktuvai, patrankos ir šaudmenys.

Pagaliau **17 val.**, taigi dar nesutemus pirmajai karo dienai, iš Anglijos arba Aliaskos pakilę amerikiniai lėktuvai galėtų pasiekti tolimiausius Sovietų Sąjungos pramonės centrus; nes ir šiaurinėje Mongolijoje veikią sunkiosios pramonės ir ginklų gamybos centrai nuo Anglijos ir Aliaskos pasiekiami per 12 skridimo valandų.

Ši lentelė rodo, kad JAV aviacija per 3-12 valandų nuo to momento, kada raudonoji armija peržengia savo sienas, gali suduoti mirtinų smūgių penkiems svarbiausiems sovietinės pramonės rajonams. Žinoma, JAV atkeršijimo priemonės gali būti keliomis dienomis nudelstos, jei JAV vyriausybė prieš tai panorės įspėti civilius gyventojus arba jei prireiks į bazes atgabenti pakankamas bombų išteklius. Tačiau vis dėlto Kremlius, norėdamas pradėti karą, turi tikėtis kuo greičiausių JAV smūgių.

450 atominių bombų, kurias Amerika turėjo jau 1946 m., Vakarų aviacija galėtų vidutiniškai išmėtyti 81 rusų didmiestyje (per 100.000 gyv.) po 5 kiekviename—skaičiuojant, kad rusų gynyba 20% bombonešių išvestų iš rikiuotės; tačiau tokio aukšto numušimų procento nebuvo pasiekta nė praeitame kare.

O rusų atominė bomba?

Žinoma, ir Rusija iš savo pusės galėtų JAV didmiesčius bei pramonės centrus pulti atominėmis bombomis. Tačiau yra pagrindo spėlioti, kad rusų atominių bombų ištekliai siekia nedaugiau 25 vienetų, ir skaičiuojama, kad reikėtų 5-10 rusiškųjų atominių bombų vienam amerikiniam miestui "nuskusti" ir 50 bombų, kad labai decentralizuotai JAV plieno pramonei padarytų rimtų nuostolių. Ir net JAV aviacijos bazių sunaikinimas negalėtų nei aukščiau minėtos atkeršijimo akcijos prieš Sovietų Sąjungą sukliudyti, nei tolimesnių puolimų grėsmės sumažinti. Nes ir iš lėktuvnešių operuoją bombonešiai turi tokį pat veiklos spindulį, kaip ir sausumos bazėse (Amerikoje, Anglijoje ir Art. Rytuose) stovį. JAV kariniai specialistai abejoja, kad ateinantį karą būsią galima laimėti vien aviacija ir atominėmis bombomis; tačiau jie yra įsitikinę, kad JAV atominė persvara Sovietų Sąjungai grasina tokiais nuostoliais, kokių jų ginklavimo pramonė dabar nei išvengti, nei pakelti negalėtų.

JAV karinis potencialas

yra antroji, kiek slaptesnė, grėsmė, kuri Rusijai šiuo metu neleidžia per savo satelitus pradėti naujų "mažų karų" arba ir pačiai išeiti atviran karan prieš Vakarus. Politbiuras labai gerai žino, ką gali amerikinė pramonė, perstačius ją karo gamybai, kas iš dalies jau ir padaryta. Maskva dar neužmiršo, kad Amerika 2. Pasaulinio karo metu kasmet pagamino po 96.000 lėktuvų, 59.-500 tankų, 9.000 šarvuočių, 648.-000 sunkvežimių, 537 karo laivus, 27.000 transportinių laivų ir šaudmenų už 9 miliardus dolerių. Tokia pat, jei ne didesnė, gamyba trečiojo pasaulinio karo atveju būtų nukreipta prieš Sovietų Sąjungą.

JAV karinių specialistų nuomone šios abi grėsmės — **atominių bombų persvara ir ginklavimosi potencialo persvara** — ir nulemia, kad Rusija, nežiūrint nepakankamo Vakarų ginklavimosi, bijosi naujo karo rizikos. Šia prielaida grindžiami ir JAV ginklavimosi planai: per 2-3 metus pasiruošti tam akimirksniui, kada Rusija tiesiogiu puolimu duos signalą trečiojo pasaulinio karo pradžiai.

(U. S. News & World Report)

Karinės ŽINIOS

Mobilizacijos reikalai

Gynybos užsakymais apkrauti, lėktuvų pramonės vadovai pradeda siausti darbo rinkoje, visoje Amerikoje ieškodami mašinų štampų gamintojų, šveisuotojų, mechanikų, mašinistų ir mašinų prižiūrėtojų.

Daugiau kaip 7,000 Amerikos pagrindinės pramonės įmonių, totalinės mobilizacijos atveju, savanoriškai priėmė karinės gamybos užsakymus. Šiuo metu vedamos derybos dar su 25,000 įmonių.

Eisenhoweris į Europą

Gen. Dwight Eisenhoweris yra pasirengęs perimti Atlanto Pakto jėgų vadovavimą, kaip vyr. vadas ir, greičiausiai, sekančių metų pradžioje išvyks į Europą. Pirmiausia jis atliks: 1) parinks vietą vyr. būstinei ir 2) sujungs apygardines planavimo grupes į vieną centrinę organizaciją.

Aviacijos naujienos

Aliaskos svarba yra pabrėžiama naujame 1951 Amerikos Oro Jėgų konstrukcijų biudžete, kur 40,-000,000 dol. yra skiriama dviem pagrindinėms oro bazėms Aliaskoje, kai tuo tarpu dvylikai Amerikos avio taškų paskirta tik.... 30,000,000 dol.

Apie 180 B-29 supertvirtovių yra perdirbamos į "benzino sunkvežimius", kad papildytų degalų atsargas lėktuvams ore. Šie specialūs lėktuvai būsią strategiškai paskirstyti virš Žemės planetos, tarp devynių vidutiniųjų bombonešių grupių.

JAV armija greit pradėsianti naujų parašiutininkų grupių apmokymą. Iš gen. MacArthuro vyr. būstinės pranešama, kad parašiutininkų reikia vis daugiau.

Laimėjimą galima apskaičiuoti

JAV karininkai, ruošdami Inchon įlankoje JAV dalinių išsikėlimą, naudojęsi matematiška karo žaidimų teorija, kuri yra išplėsta Princetono prof. dr. John Von Neumann. Šios teorijos smulkmenos yra aukščiausia karinės vadovybės paslaptis. Taip, specialūs instrumentai galį apskaičiuoti, kiek bombų ir bombonešių reikalinga, kad sugriautų tam tikrą objektą. Tai yra matoma iš pataikymų ir nukrypimų į "modelį" taikinį.

Kiti apie MacArthurą

"Jis yra vienintėlis žmogus pasaulyje, galįs per 5 minutes išblaivyti pilną girtų vyrų kambarį" — sako ankstybesnis West Point kariūnas.

"Jis negalįs sutikti, kad kiti jam patartų. Jo didžiausia neigiamybė, kad jis vienas turi viską atlikti" — sako žymus britas.

"Generolas gauna tik tai, ką mes jam patiekiame ir kaip atsitinka, kad jis visuomet daug daugiau žino, negu mes? Jis niekada neklysta. Iš kur jis viską žino?" — stebisi jo štabo bendradarbis.

SLAPTOJI SOVIETŲ ŽVALGYBA

Kpt. Br. Michelevičius

Sovietų slaptoji žvalgyba, tartum didžiulis raudonas voras, savo paslaptingu tinklu laiko apraizęgęs ne tik Europą, bet ir visą pasaulį.

Bajorų kilmės lenkas F. Dzeržynski yra vienintelis iki šių laikų sovietų saugumo ir slaptosios žvalgybos viršininkas, miręs savo mirtimi. Kiti jo įpėdiniai: Menšenski — buvo nunuodytas, Jagoda — sušaudytas, o Ežovas —pakartas.

1938 m. Sovietų slaptosios žvalgybos ir saugumo vadovybę perėmė Lawrentij Berija. Nuo Berijos viešpatavimo pradžios iki šių dienų jo sąžinės sąskaiton priskaitoma 35 milijonai nekaltų žmonių gyvybių, jų tarpe daug ir mūsų tautiečių — lietuvių. Berijos vaidmuo ir galia ypatingai sustiprėjo, kai Stalinas jį 1948 m. paskyrė į Politbiurą "ypatingiems reikalams". Jo žinioje yra trys ministerijos: MVD—vidaus reikalų, MGB — žvalgybos bei saugumo ir MGK — valstybės kontrolės ministerija.

MVD seka ir vispusiškai tvarko Sovietų Sąjungos bei satelitinių valstybių politinį ir ūkinį gyvenimą, žiauriausiais metodais bei priemonėmis nustelbdami bent kokį antisovietinių elementų pasireiškimą.

MGB—drauge su GRU (vyriausia kariškos žvalgybos vadyba) organizuoja ir vykdo aktyvų politinį bei karišką špionažą užsienyje; ne rusų valdomuose kraštuose vadovauja ir kontroliuoja sovietinę propagandą. Sovietų pasiuntinybės, konsulatai, prekybinės atstovybės yra sudarytos išimtinai iš MGB personalo. Pavyzdžiui, sovietų supirkimo bendrovė AMTORG visai legaliu keliu, išnaudodama amerikiečių "atvirumą", įgijo ištisus aprašymus ir brėžinius JAV patentuotų išradimų chemijos, industrijos ir kariškų reikmenų gamybos srityje. Panašaus pobūdžio slaptos žinios plaukia kasdien į "viską žinančio" maršalo Berijos rankas.

SVARBESNIEJI SOVIETŲ ŠPIONAŽO CENTRAI

Vokietija. Europos ir viso pasaulio centruose Maskva turi savo slaptosios žvalgybos štabus. Vienas tokių žvalgybos centrų randasi Rytų Vokietijoj, su jos vyriausia būstine Fuerstenberg (Meklenburg). Jos pagrindiniai uždaviniai yra šie: 1) visiškas Rytų Vokietijos izoliavimas ir jos išvalymas nuo antikomunistinio elemento; 2) Rytų ir Vakarų Vokietijos parengimas špionažo prietilčiui į Vakarus tolimesniems sovietų siekiams; 3) aktyvių įvairaus pobūdžio sabotažo veiksmų organizavimas Vakarų Vokietijoje.

Sovietų špionažui Vokietijoj vadovauja MVD generolas Pulkina. Iš 400 milijonų dolerių, kuriuos Sovietų Sąjunga kasmet skiria slaptosios žvalgybos reikalams, apie 35% pereina per gen. Pulkina rankas.

Sovietų MVD daliniai Rytų Vokietijoj yra sutelkti Dresdeno, Magdeburgo ir Schwerino rajonuose.

Šveicarija. Antras sovietų aktyvus špionažo lizdas yra Šveicarijoje, su vyr. būstine Ženevoje. Čia slaptajai sovietų žvalgybai vadovauja gudrus ir tame darbe įgudęs Aleksandras Rado, su savo štabu "Raudonasis Trejetukas". Šio štabo filijos yra Lucernoje (grupė "LIUCIJA") ir Berne ("grupė "Sissy"). Rado ypatingai pagarsėjo žvalgybos profesionalų tarpe, kai jam pasisekė sovietų špionažo tinklą išplėsti Jung. Amerikos Valstybėse ir Kanadoje, išgaunant gana daug atomo energijos paslapčių. Jo patikimi slapti ryšiai siekė Montrealį, Ottawą, Meksiką, San Francisco, New Yorką ir Washingtoną. Tarp kitko, tas pats Rado "Raudonojo Trejetuko" štabas užsiima dar ir "labdaringų pakietų" — ginklų siuntimu Prancūzijos komunistams. Ženeva yra paskutinioji sovietų žvalgybos agentų starto vieta, skirtų į JAV, pragaištingajam špionažo darbui.

Sovietų raudonojo voro slaptasis tinklas yra taip didelis, o jo gijos siekia taip toli, kad amerikiečių bei anglų įgudusiems kontražvalgybos organams tenka dėti daug pastangų to tinklo siūlus benarpliojant.

Mielam Daktarui, mūsų nuoširdžiam Draugui

JUOZUI ŪSUI

mirus, didžiai gerbiamai jo žmonai ir visiems artimiesiems, begalinio liūdesio dienose, reiškiame giliausią užuojautą.

Simas, Ona, Algimantas, Danutė, Gražina ir Rūta URBONAI

Buv. karių organizacijos Amerikoje

Keletas milijonų amerikonų buv. karių yra daugiausia susitelkę į Amerikos Legijoną (American Legion) arba į VFW (Veterans of Foreign Wars), katalikų karo veteranų s-gą ir kt. Prie šių trijų org-jų priklauso keletas tūkstančių lietuvių Amerikos piliečių, tarnavusių JAV ginkluotose jėgose. Jie įeina ten kaip pavieniai nariai, o Amerikos Legijone kaikur sudaro atskirus lietuvių postus arba kuopas (Čikagoje, Niujorke, Bostone, Baltimorėje ir k.). Nepriklausomai veikia liet. karo veteranų org-jos Worcester, Mass. ir Newark, N. J. Šių visų lietuvių (buv. JAV karių) vaidmuo Lietuvos ateičiai yra probleminis arba bent palyginis. Tik 1919-20 m.m. kpt. gyd. S. Biežio, S. Dariaus ir Zamkaus suorganizuoti Lietuvos Laisvės Sargai suteikė konkrečios pagalbos: pasiuntė kelis šimtus savanorių į Lietuvos kariuomenę bei aukų, siuntinėjo prašymus į Vašingtoną Lietuvos saugumui užtikrinti, rengė demonstracijas bei mitingus, rinko aukų ir t.t. To sąjūdžio vadas buvo Darius, kuris Tėvynėn išplaukė 1-jo savanorių būrio prieky. 1930 m. L-vos karnės archyve patyriau, jog į Lietuvos kar-nę savanoriais įstoję apie 450 amer. lietuvių. Nuo 1920 m. toje srityje antrojo Dariaus neatsirado tarp daugiau kaip 100.000 lietuvių b. JAV karių.

1930 m. Klaipėdos vad-mo dalyvis šaulys K. R. Jurgėla įsteigė Lietuvių Legijoną, kurio vienintelis gen. T. Kastiuškos postas veikė Niujorke. Amerikos Legijonui protestuojant dėl Legijono vardo vartojimo ir susitarus su juo, pasivadinta Amerikos Lietuvių Legijonu, angliškai rašant dviem eilutėm:

Lithuanian Legion
of America, Inc.

Dariui ir Girėnui žuvus po didvyriškos Atlanto pergalės, 1-sis gen. T. Kastiuškos postas (1-ji liet. org-ja visam pasauly) tuojau pasivadino jų vardu. Įsteigus dar kelis postus, visų postų atstovų seimas priėmė statutą ir pavedė Am. Liet. Legijono štabui (centro valdybai) šią org-ją inkorporuoti, t. y. įregistruoti valdžios įstaigoje. Inkorporavimo liudijimas surašytas 1935 m. lapkričio 23. d. Niujorko valstybės Aukščiausiojo Teismo pritarimu bei leidimu, ALL-nas 1935 m. gruodžio 19 d. įregistruotas Niujorko valstybės sekretoriaus įstaigoje Albany, N. Y. Tuomet ALL-no štabą sudarė šie JAV ir Lietuvos karo veteranai (visi Amerikos piliečiai): kpt. Jonas A. Bučnis, Juozas J. Kavaliauskas, kpt. Petras Jurgėla, ltn. Pranas J. Kaminskas, Konstantinas R. Jurgėla, ltn. Antanas O. Šalna, Juozas F. Smitrus, Kazys Jovaiša, Juozas Očikas, Vincas J. Vyšnius ir Viktoras Watkins.

Kaip Amerikos Legijonas ir kitos karo veteranų org-jos, taip ir **Amerikos Lietuvių Legijonas yra civilinė ir nepartinė buv. karių organizacija — ginklo draugų ordenas.** Šios org-jos yra valdžios ir visuomenės gerbiamos ir turi tam tikrų teisių bei privilegijų.

Amerikos Lietuvių Legijono tikslai ir uždaviniai

yra šie: 1) ištikimai laikytis bei ginti JAV Konstituciją ir konstitucijas tų valstybių (steitų), kuriose veiks šios org-jos postai ir kiti daliniai; 2) kelti ir išlaikyti pagarbą savajai lietuvių kilmei, rasei ir kalbai; 3) rengti pagyvenimus ir minėti įvykius iš ALL-no narių dalyvavimo Didžiajame Kare ir kituose JAV-bių karuose užsienų, o taip pat karuose dėl Lietuvos ir kitų Pabaltijo valstybių Nepriklausomybės; 4) įsąmoninti asmens prievolę visuomenei, valstybei ir tautai; 5) stiprinti taiką ir gerąją valią žemėje, ginant teisingumo, laisvės ir demokratijos principus; 6) telkti lietuvių kilmės veteranus ir buvusius karius, tarnavūsius JAV-bių ir Lietuvos ginkluotose jėgose; 7) kelti draugiškumą narių atsidavimu bendrajam gerui ir bendradarbiavimu su kitomis patriotiškomis org-mis; 8) rinkti lėšas narių mokesčių bei aukų pavidalu ir rengti paskaitas, socialinius pobūvius, iškylas, stovyklas, trumpus ir tolimus skridimus, paradus čia aptartiems tikslams siekti ir įsigyti kilojamąjį ir nekilojamąjį turtą bei įrankius, reikalingus veiklai; 9) tvarkyti rėmėjų vyrų, moterų ir jaunuolių padalinių veiklą; 10) steigti ir įsigyti emblemas, vėliavas, ženklus, uniformą ir leisti taisykles šios org-jos postų, rėmėjų ir kitų padalinių veiklai tvarkyti.

Čia apibrėžti mūsų Legijono siekimai yra N. Y. Aukščiausiojo Teismo patvirtinti, nes jie nėra priešingi JAV-bių bei Niujorko valstybės konstitucijoms, o kaipo tokie jie ir valdžios yra leisti vykdyti. Tai yra, lietuviams taip labai svarbūs, šio mūsų Legijono siekimai bei uždaviniai yra konstituciniai ir teisėti Amerikoje. Jiems vykdyti ALL-no atstovų seimas 1936 m. rugpiūčio 1 d. priėmė statutą, kuris nustato Legijono narių bei pareigūnų teises ir pareigas, org-jos santvarką, drausmę, veikimo būdus ir t.t.

Legijono nariais gali būti lietuviai, kurie yra tarnavę: 1) JAV ginkl. jėgose, 2) Lietuvos kariuomenėje bei karo laivyne arba šaulių s-je, 3) Klaipėdos savanorių jėgose (1923 m.), 4) Latvijos, Estijos ir Suomijos ginkl. jėgose ir 5) dalyvavę Lietuvos karuose. Bent 5 nariai gali sudaryti postą. Pavieniai nariai gali betarpiškai priklausyti L-no štabo. Taigi, **Legijonas gali apjungti visus Lietuvos karius, šaulius ir laisvės kovotojus ir tuos mūsų tautiečius, kurie yra tarnavę JAV ir Pabaltijo valstybių ginkl. jėgose,** o taip pat (betkada ligi 1918 m. lapkričio 11 d.) rusų ir vokiečių kar-je. Ši 20 metų amžiaus org-ja gali tapti plačiausios apimties lietuvių ginklo draugų ordenu, kuriam lygaus ar panašaus neįmanoma turėti kituose kraštuose.

Legijonas laikosi lietuviškų ir amerikoniškų tradicijų — tiek pilietinių, tiek kariškių. Vasario 16-ji, liepos 4, lapkričio 11 ir 23 yra brangios dienos, minimos tautinėmis apeigomis ir kariškomis iškilmėmis. Žuvusiųjų bei mirusiųjų pagerbimo dieną ALL-no postai turi teisę su Amerikos, Lietuvos ir Legijono vėliavomis bei orkestrais rikiuotėje dalyvauti iškilmingam marše paskui JAV kariuomenės dalinius tarp kitų kariškų Amerikos org-jų.

JAV KARŲ DALYVIAI

Brooklyne keletą kartų teko sutikti arti 90 metų amžiaus senuką lietuvį **Jurgį Bensoną (Blaužiūną).** Dar neatrodo tiek metų turįs. Dar drūtas ir žvalus.

J. Bensonas - Blaužiūnas gimęs Kaupiškių kaime, Vištyčio val., Vilkaviškio apskr. Į Amerikos Jungtines Valstybes atvyko 1883 metais ir iš pradžių keletą metų dirbo anglių kasyklose.

1888 metais stojo savanoriu į Amerikos JV kariuomenę ir 1890-1891 m. dalyvavo Amerikos kare su indėnų Sioux klanu gimine South ir North Dakotose. Šiai giminei vadovavo garsusis indėnų vadas Sitting Bull (Sėdintysis Bulius).

Šiame kare dalyvavo du lietuviai: minimas J. Bensonas-Blaužiūnas, dabar gyvenąs Brooklyne, N. Y., ir Petras Emkaitis, gyvenąs Chicagoje, Ill.

Šioje nuotraukoje, anuometinių AJV karių grupėje, J. Bensonas-Blaužiūnas stovi šalia šautuvų su kryžiumi prie krūtinės, gautu už taiklų šaudymą.

Galimumai kariškoms Lietuvos tradicijoms ugdyti

Am. Liet. Legijone (kaip ir kitose šios rūšies org-se Amerikoj) **posto sueigos, L-no atstovų seimai, paradai, švenčių iškilmės, minėjimai ir net ginklo draugų laidotuvės turi kariško pobūdžio.** Čia visur yra kariška tvarka, karinė uniforma (bent kepurė), drausmė, komandos, garbės sargybiniai su šautuvais, vėliavų gerbimas, malda už žuvusius ir mirusius ginklo draugus, kariškas mandagumas (saliutavimas pareigūnams ir tarpusavy besisveikinant) rikiuotė, išrinktųjų pareigūnų ir priimtų naujųjų narių įpareigojimas, jiems duodant įžodį ir t.t. Tai visa sudaro karišką aplinką, auklėja pareigingumą, išlaiko ir ugdo karišką dvasią, taip dažnai pagyvina atsiminimus iš savo karinės tarnybos, pratina nepamiršti kariškos elgsenos ir laikysenos ir pan. Be to, rikiuotė, žygiavimas parade paskui vėliavas, orkestrams grojant, komandos ir jų vykdymas, įvairios kariško pobūdžio iškilmės, Lietuvos kariuomenės šventės minėjimas, karo žygių vaizdavimas paskaitomis ir karo dalyvių atsiminimų pasakojimais atgaivina ir kelia karišką nusiteikimą. Čia tiek daug progų ir formų lietuviškumui ir kariškumui išlaikyti.

Šios kariškos dvasios ir karinių formų Legijone nei kiek nesužaloja demokratiniai principai, kurių griežtai laikomasi posto sueigoje ir seimo posėdy. **Legijonieriai laisvai išsirenka savo pareigūnus ir atstovus demokratine rinkimų ir balsavimų tvarka; taip pat sprendžia ir nulemia įvairius svarstomus klausimus.** Balsų dauguma **išrinktasis posto arba Legijono vadas pirmininkauja** ir veda sueigą arba posėdį pagal demokratines susirinkimo (vedimo) taisykles). Nežiūrint to, Legijono vadas, kaikurie Legijono štabo nariai ir posto vadas turi teisę tam tikrais atvejais **komanduoti, duoti įsakymus,** skirti savo pavaduotojus, adjutantus, komisijas, sargybinius, palydovus, pasiuntinius ir t.t.

Kpt. Petras Jurgėla.

Buv. Lietuvos Karių Sąjunga "Ramovė"

Šių metų balandžio mėn. 2 dieną, įvykęs Chicagoje iniciatoriųsteigėjų susirinkimas, vienbalsiai nutarė steigti buvusių Lietuvos kariuomenės karių Sąjungą "Ramovė" Amerikoje; priėmė Sąjungos statutą ir išrinko Laikinąją Centro Valdybą, kurią sudaro: gen. P. Plechavičius, gen. V. Mieželis, plk. A. Reklaitis, mjr. P. Linkus ir kpt. Br. Michelevičius. Steigiamasis susirinkimas pavedė Laik. Centro Valdybai neatidėliojant įsteigti Sąjungos skyrius Chicagoje ir kitose JAV vietose, kur tiktai gyvena lietuvių karių. Į Chicagos skyriaus steigiamąjį susirinkimą š. m. gegužės 14 d. atsilankė per 100 buvusių Lietuvos kariuomenės karininkų. Jie vienbalsiai pritarė Sąjungos reikalingumui ir įsteigė Chicagos skyrių. Iki šiol yra įsisteigę 12 Sąjungos skyrių ir vis dar steigiasi nauji įvairiose JAV vietovėse.

Sąjunga "Ramovė", reikšdama visišką ištikimybę Jungtinių Amerikos Valstybių santvarkai, siekia šių tikslų: 1) kelti savo narių tarpe mokslinį ir kultūrinį lygį, 2) ugdyti tautinę ideologiją, 3) jungti juos į vieną lietuvių šeimą solidarumo pagrindais ir 4) remti lietuvių tautos pastangas dėl nepriklausomos, demokratinės Lietuvos valstybės atstatymo. Šiems tikslams siekti, Sąjunga: 1) teikia savo nariams žinių apie JAV santvarką, kultūrinius, ekonominius bei poltinius laimėjimus, 2) kelia savo narių karinį išsimokslinimą, 4) skatina lietuvių tarpe vienybės bei pasiaukojimo idėjas tautos laisvės kovoje, 5) rūpinasi medžiagine bei dvasine parama į vargą patekusių Sąjungos narių, 6) rūpinasi visais kitais reikalais, susijusiais su lietuvių tautos kova dėl laisvės. Sąjungos dabartiniais nariais yra — buvę Lietuvos kariuomenės karininkai ir liktiniai puskarininkiai. Svarstant Sąjungos įkūrimą, daugelyje posėdžių-pasitarimų buvo plačiai išnagrinėti ir aptarti lietuvių karių Amerikoje organizavimosi klausimai. Svarbesniais klausimais buvo tartasi su seniau Amerikoje gyvenančiais lietuviais visuomenės veikėjais, teisininkais ir kariais. Tarpe kitų sumanymų, buvo kilusi mintis atgaivinti Vokietijoje įsteigtą Lietuvos Laisvės Kovų Dalyvių Sąjungą. Tačiau prieita išvados (Vokietijoje tai patyrimas įrodė), kad tokia "universali" organizacija, ypač Amerikoje, būtų pernelyg nelanksti ir vargu ar turėtų kokios nors praktinės reikšmės. Todėl, pradžiai buvo nusistatyta susiorganizuoti karininkams ir puskarininkiams, t. y. sudaryti įvairiose JAV vietose Sąjungos branduolius, o vėliau šią sudėtį ir veiklą išplėsti, pritraukiant į Sąjungą ne tik visų laipsnių buvusius karius, bet buvusius šaulius ir visus kitus aktyvius Lietuvos laisvės kovų dalyvius.

Prieš kurį laiką kpt. P. Jurgėla patiekė "Ramovės" laikinai Centro Valdybai siūlymą raštu dėtis prie ALL (Amerikos Lietuvių Legiono). Centro Valdyba, apsvarsčiusi šį klausimą ir susipažinusi su ALL-no tikslais bei veikla, paprašė iniciatorių nušviesti tiksliau kaikuriuos abiejų organizacijų sujungimo praktiškus klausimus.

Sąjunga "Ramovė" yra nepartinė, griežtai apolitinė organizacija. Jos nariai gali ir toliau priklausyti kitoms organizacijoms ar politiniams sambūriams, jei tik tai nesipriešina Sąjungos statuto 4 str. 2 pastraipai, t. y. Sąjungos nariu negali būti asmuo, kurio elgimasis nesuderinamas su žmogaus garbe, ar kurio veikla nukreipta prieš JAV ir lietuvių tautą.

Šiuo metu Laikinoji Centro Valdyba, be skyrių steigimo darbo, rengia Sąjungos veikimo planą, įvairiems klausimams spręsti sudaromos komisijos ir padedamieji organai, atskiroms darbo sritims tvarkyti. Įsisteigus daugiau skyrių, neatidėliojant bus sukviestas Sąjungos skyrių atstovų suvažiavimas, kuris išrinks pastovią Centro Valdybą ir aptars kitus Sąjungos reikalus.

Neabejotina, kad ir kituose kraštuose buvę Lietuvos kariai organizuojasi. "Ramovės" Centro Valdyba stengiasi užmegsti ryšius su tokiomis besikuriančiomis buvusių lietuvių karių organizacijomis Pietų Amerikoje, Kanadoje, Australijoje ir kitur. **B. M.**

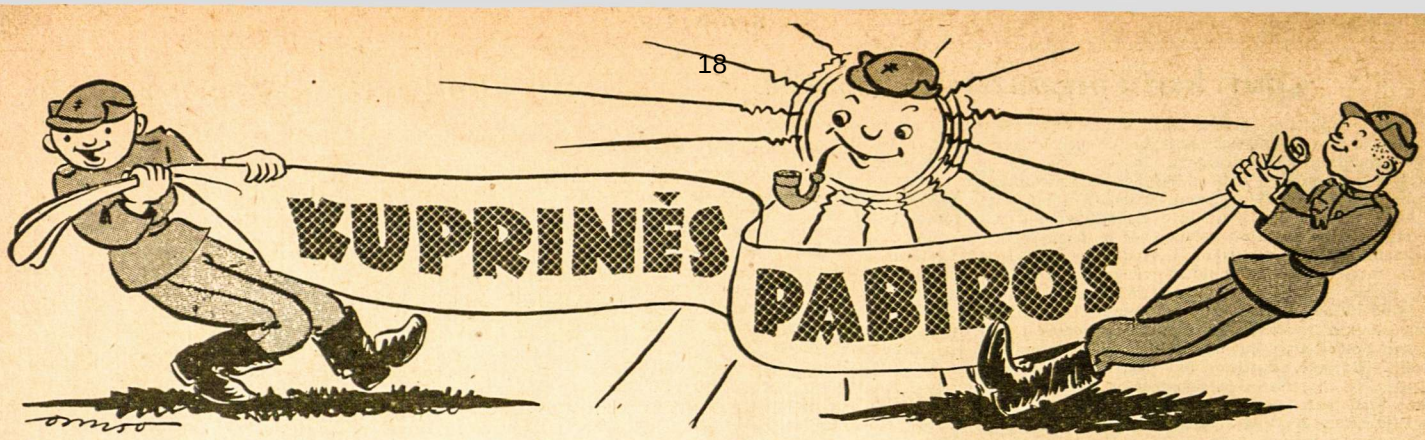

Visų kuprinių vedėjas arba VEDAMASIS

Lietuvi, kuris visokių slibinų išvaikytas ropinėji tolimiausiose žemės kamuolio pasvietėse! Nenusimink, pakelk galvą ir... šypsokis. Juk yra sakoma, jog nesusiraukusiam ir pasimirti esą lengviau. O kadangi mūs visų kai kam numarinti dar nepavyko, tai ko čia benusiminti?

Anksčiau įvairiausių sąmojų, pokštų ir juokelių mes rasdavome pakratydami tiktai Lietuvos kario kuprinę. Na, o dabar, kad visa mūsų giminė, užsimetusi ant pečių didesnes ar mažesnes kuprines, keliauja, skraido ir plaukioja benamio lazdą įsikibusi po visokias žemiškąsias "atklaines", mūsų kuprinėse jau tikrai prisirinko visokiausių trupinėlių bei nuobirų, trokštančių išvysti dienos šviesą. Paberkime juos platumon ir gilumon, o pamatysime, kad gyventi yra smagiau ir juokingiau.

Tačiau, apvalai imant, kaip regime, šaipytis iš pačios kuprinės — nedera. Juk ir anais "kruvinaisiais laikais" (kaip draugas Justas sakydavo) kai kas iš mūsų tėvynainių Lietuvoje mėgindavo pasišaipyti iš mūsų kario kuprinės, iš jos nešiotojų. Girdi, eina, lyg kokie kupranugariai, o batai —kelmas žin kuo dvokia...

Bet štai, kada anais metais į mūsų žydinčius laukus ir jaukias pirkias savo batus sunešė Juozapo "šakalai" — mes staiga pajutome nežmonišką bolševiškos ožio kvapą, ir mūsų lietuviškieji kareivėlio batai tada jau pakvipo maloniu aromatu. Na, o kada pamatėme darbininkų rojaus žmonių, visokių kolchozininkų ir kareivių tarbas, tai jau visai nuleidome nosį. Paslapčia, žinoma, mus ėmė baisus juokas.

Savaime aišku, kad sovietiška tarba, tai ne Lietuvos kario kuprinė. Joje nė su žiburiu nerasi jokių linksmesnių nuobirų, jokio gyvenimo džiaugsmo. Greičiau ten rasi Trumpą VKP(b) istorijos kursą, gabalėlį "Pravdon" įvyniotos "voblos", ir viskas...

Pavydėdami tvarkingų kareiviškų kuprinių, raudonieji "išlaisvintojai" mums brukte bruko visokias savas tarbas. Kartą net LTSR oficiozą "Tarbų Lietuva" pavadino... Mat, įvyko nemaloni korektūros klaida. Žinoma, iš to juoktis daug nederėtų, nes žurnalistai ir visokie redaktoriai žino, kaip sunku tų biaurybių išvengti.

Taigi, nutariam: mes savo karių ir savo pačių kuprines gerbiame ir mylime ir jose paieškokime ko linksmesnio, kad visi choru pasijuoktume, kad sunkią benamių dalią praskaidrintume. O kadangi dabar visi lietuviai, visa mūsų tauta, esame kariai, tai ir mūsų kuprinės perpildytos, kaip jau minėta, įvairiausių pabirų. Tad, pirmyn KARIUI į taiką. Vadinas, skelbdami žūtbūtinę kovą komunistinėms tarboms, mes išlaisvinsime savo kraštą iš "tarbų Lietuvos" valdovų ir iš jų apskretusių batų tvaiko. Ir kada, grįžę į savo namus, susidėsime prie slenksčio savąsias tiek daug mačiusias kuprines, bus malonu pavartyti ir linksmuosius "Kuprinės pabirų" puslapius.

Žinoma, besišaipydami, būkime drauge rimti ir žygiui parengę savo kuprines: dangus rūsčiai niaukiasi, o pasaulyje vis daugėja kuprines užsidėjusių vyrų. Atrodo, artinasi lemiamoji padorių pasaulio kuprinių ir aziatiškų tarbų grumtynių pradžia...

PROGRESYVIŲ LOGIKOS "PROGRESAS"

1946-48 m. — Šalin DP įsileidimo įstatymą! Mūsų laisvai darbo žmonių šaliai nereikia lietuviškų ponų. **tinginių** ir fašistų. Lietuvi progresyvi, nė vieno "affidavito", nė vienos sutarties tiems DP, nors ir tavo tėvas, motina ar brolis ten būtų! Tegu važiuoja į Lietuvą. Tenai visi darbai garbingi.

1949 m. — Sakykite, o kas čia, Amerikoje nori karo? Gi tie nelaimingi dypukai. Visokie ministeriai, karininkai, direktoriai... Antai, **knaisiojasi Long Island milijonierių šiūkšlynuose** (kokia pagarba darbui! "Kupr. Pab." red.) ir vis kalba apie karą. Šalin tuos kryžiokus!

1950 m.— Darbininkų ir smulkių ūkininkų vaikai jau nusigrįžta nuo poniškųjų dypukų, jie yra padorūs žmonės, jie nori eiti su Amerikos darbininkais, su apšvieta ir progresu... (Tai bent progresas, gerbiamieji! Šitaip agitavo Lietuvos darbininką nususęs Šančių komunistėlis prieš 20-30 metų...).

Naktis pasitaikė biauri. Pradžioje Murma ilgai negalėjo užmigti: ne tai kas kandžiojo, ne tai niežėjo; Murmai net šovė į galvą keista idėja—progai pasitaikius, nueiti į pirtį, ar šiaip padoriau nusiprausti ir pakeisti baltinius. Tačiau jis pasistengė tuoj ta mintimi nusikratyti, nes paruošimas šilto vandens buvo surištas su tam tikromis fizinėmis pastangomis. Reikėjo pasirūpinti malkų, ir pašildyti katilą, o Murma savo fizines jėgas eikvojo ekonomiškai, atmindamas, kad jos bus reikalingos brangiajai Tėvynei, kur ten sugrįžęs, jis svajojo pasidaryti valsčiaus viršaičiu, o drauge pašvęsti savo jėgas tautinei pramonei kurti. Mat šarmalako gamyboje buvo jau gerokai įgudęs ir net stovyklos teismo baustas, nors ir visai neteisingai, nes slaptas bravorėlis priklausė jo prieteliui Rėkalai, o Murma, pagautas prie darbo, ėjo tik pradedančio gizelio pareigas.

Pagaliau, vėlai užmigęs, Murma sapnavo baisų sapną. Sapnavo naują tikrinimą. Kaž kokie velniai su auksiniais antpečiais ir smailiaviršėmis kepurėmis kankino Murmą už liaudies išdavimą ir bendradarbiavimą su naciais. Ir, nors Murma prisiekė, kad tik kartą turėjo biznį su naciu, iš kurio už literį naminės pirko kažkokį leidimą sienai pereiti, velniai ji smarkiai koliojo, kūlė, pagaliau surišo, įkišo į patranką ir iššovė. Belėkdamas oru, Murma pradėjo rėkti, tampytis, suplėšė raiščius ir iš neapsakomo aukštumo krito žemyn. Pasigirdo baisus trenksmas, ir Murma pabudo krūvoje duknų ir antklodžių, po savo nuosava lūžusia lova.

Keikdamasis Murma išlindo iš krūvos patalų, užsimovė kelnes ir priėjo prie lango. Rytas buvo miglotas, nuobodus. Truputį lynojo. Žiovaudamas ir besikasinėdamas, Murma apžvelgė stovyklos kiemą ir staiga susidomėjo. Iš gretimojo bloko rūsių, kur po stipriais užraktais buvo laikomos tinkamos maistui gėrybės, išbėgo Murmos kaimynas Pakulis, paskui jį Rėkala, dar vienas ir dar keli, visi baltai miltuoti, kaip malūnininkai.

— Miltus vagia, ar koks velnias, — pagalvojo Murma, —dargi dienos metu, — ir pastūmėjęs langą, paklausė kaip tik pro šalį einantį Rėkalą:

— Kas ten, ar ne miltus dalina?

— Dalina, dalina, skubėk! — atsakė paklaustasis.

— Ar visiems? Kaip aš nieko negirdėjau?

— Žiopsai, liurbi — pasakė Rėkala, — ogi vakar pats Garsys per balsiakalbį skelbė: iš ryto vyrams, popiet moterims.

— Žiūrėk... Ar pagal korteles?

— Pagal korteles. Imk didesnį maišą, ir skubėk, gali pritrūkti.

Rėkala nuėjo. Murma iš susijaudinimo net nepastebėjo, kad Rėkala, kaip ir kiti, ėjo tuščiomis rankomis... Stvėręs švarką ir įšokęs į šliures, Murma griebė didoką krepšį, pakeliui užmynęs šuniui koją ir lydimas gailaus cypimo, išmovė pro duris. Bėgte nubėgęs prie bloko, kur jau stovėjo ilgoka eilė vyrų, Murma pasirūpino suskaityti stovinčius; priskaitęs virš šimto, pradėjo nerimauti.

— Kažin ar visiems pakaks? — kreipėsi į kaimyną. Tas keistai pažiūrėjo į Murmą ir trumpai atšovė:

— Pakaks.

— Keista, iš kur staiga toks UNRRA-os duosnumas, — tarė Murma, — nei iš šio, nei iš to miltus dalinti. Bene vėl kokia belgų ar prancūzų šventė?

— Dididi,—vėl lakoniškai burbtelėjo kaimynas. Tokios tautos Murma nežinojo, bet klausinėti buvo nepatogu, kad nepalaikytų mulkiu.

Eilė mažėjo. Į rūsį įleisdavo pro vienas ir išleisdavo pro kitas duris. Galop priėjo ir Murmos eilė.

Atsidarius durims, Murma įėjo į rūsį, kur nuo miltų dulkių veik nieko nebuvo matyti.

— Maisto kortelę! — išgirdo Murma ir, tiesdamas kortelę ir krepšį, staiga pasijuto tvirtai pagriebtas už abiejų rankų. Kažkokios baltos baidyklės įkišo jam į rankoves metrinio ilgio švirkštus ir bematant pripūtė pilnus marškinius miltuoto oro. Pripūtė ir už apykaklės, atpėšė paskutinę kelnių sagą, pripūtė pilnas kelnes, o kai Murma pasilenkė gelbėti krintančias žemyn, tai dar gavo miltų į seniai šukuotus plaukus, o pakeliui ir į burną. Kažin kas įbruko Murmai į rankas maisto kortelę ir išstūmė pro duris. Vos beatgaudamas kvapą, Murma pratrynė apdulkėjusias akis ir ėmė paskučiausiais žodžiais keikti. Keli žmonės, girdėję, kaip Murma teiravosi apie miltus, stovėjo greta ir nesulaikomai kvatojo.

— Kaip atrodo miltai, ponas Murma, ar tinka pyragams kepti? — paklausė vienas.

Murma pasijuto nekaip. Juk jei barsto amerikoniškus nepigius miltus, tai tur būt ne be reikalo, bet kuriems galams tai daroma — nežinia, o klausti nepatogu. Pagaliau, nuduodamas gudrų, tarė: Žinoma amerikiečiai turi daug naujų išmilsų. Bet ar tie Dididi taip jau labai naudingi?

— Dar ir kaip naudingi, —atsakė jam — dar aną savaitę Bibisi skelbė, kad Dididi tai yra nepaprastai svarbus Amerikos mokslininkų išradimas. Pasipudravus šiais milteliais, bematant žūsta visi parazitai, nuo kurių mūsų Dipi gyvenime ne taip jau lengva apsisaugoti. Dar daugiau: apsaugoja žmogų nuo apsikrėtimo vabzdžiais bent mėnesiui pirmyn.

— Taip, taip — pridūrė kitas, —sako, pagal karinės valdžios įsakymą, visi Amerikos kariai, o taip pat ir civiliai, gyvenantieji nehigieniškose kareivinių sąlygose, privalo bent kartą į mėnesį pasiduoti dezinfekcijai, atliekamai Dididi pagalba. Žmogaus sveikatai Dididi nekenkia, o parazitus naikina.

Suprasti Murma nedaug tesuprato. Ir iš kur jis galėjo žinoti, kad paslaptingoje "Okejų" kalboje, Bibisi (BBC) yra vardas Londono radio siųstuvo, o Dididi (DDT) yra trys raidės dezinfekcijos milteliams pavadinti. Bet čia Murma prisiminė, kad naktį ji kaž kas kandžiojo ir jo nuotaika staiga pragiedrėjo: po dezinfekcijos nebuvo jau reikalo rūpintis pirtimi ir švariais skalbiniais.

Drauge su Murma, pragiedrėjo ir pilka spalio mėnesio diena, nes saulės spindulys pradūrė debesų uždangą ir švelniai apšvietė stovyklą.

J. Strėva

Kai gyvybė ant plauko kybo...

Tai kas?!..

(Raudonojo progresyvio apdūm.)

Tai kas, kad aš lietuviu gimęs,
Purvino "krajaus" nemyliu.
Galiu gyvent be tos tėvynės,
Eidamas progreso keliu!

Tai kas: tėvai laukus mylėjo,
Bėgo bažnyčion prie maldos.
O man — nauji dievai padėjo—
Meldžiuos prie Lenino barzdos.

Josifo ūsai ir pypkutė—
Tai bent paveikslas iš visų —
Tik jo šalyj begali būti
Taip laisva, linksma ir šviesu!

Tai kas, kad mušės savanoriai,
Apgynę šalį trim dienom.
Atėjo armija "padori"
Su tankų žvaigždėm raudonom.

Tai kas, kad išvežė ir veža
Tūkstančių šimtais lietuvius,
Komuna vargšams laisvę neša
(Pasigalandus liežuvius.)

O kas, kad brolis Sibire mirė —
Reikėjo eit į kolchozus.
(Ūkį sesers kacapui skiria,
"Draugai" sulygina visus).

Kas, kad mūs vyrai Korėjoj žūsta,
Aš čia tupiu, lyg po lapu,
Ir po senovei valdžią plūstu,
Juokiuos šėtonišku juoku.

Dagiliukas

Nuoširdžiai sveikinu Amerikoje atgijusį pasaulio lietuvių karių laikraštį KARĮ!

Mums yra labai malonu, kad šioje laisvės ir demokratijos šalyje lietuviai tremtiniai turi tokias darbo sąlygas, kurios jiems leidžia garbingai prisiminti Tėvynę Lietuvą ir drąsiai kelti balsą prieš tautų pavergėjus. Geriausios sėkmės mūsų KARIUI!

ALEKSANDRAS VASILIAUSKAS

DARŽŲ RANGOVAS

Maple Street, 102, Great Neck, L. I., N. Y.

LIETUVIŠKOS KALĖDINIŲ SVEIKINIMŲ KORTELĖS

15 KORTELIŲ už $1.00

Dailininkų P. Osmolskio, T. Valiaus, Vl. Vijeikio ir kt. tautiniais ir religiniais motyvais kelių spalvų piešiniai ir lietuviški sveikinimai.

Siųskite užsakymus šiuo adresu:

G A B I J A

340 Union Ave., Brooklyn 11, N. Y.

ELENA IR JONAS BLAŽONIAI

JAUKUS LIETUVIŠKAS RESTORANAS

Geriausia užeiga vietos lietuviams

Great Neck, Middle Neck Rd. 744

KUMPIKAS

pigiai ir greitai pataiso elektros motorus, skalbiamąsias mašinas, valytojus ir ventiliatorius.

Darbas sąžiningas, kainos pigios.

Kreiptis 105 GRAND ST., BROOKLYN, N. Y.

Alex and Lione Mathews

MAISTO KRAUTUVĖ

256 Union Ave., Brooklyn, N. Y.

K. V. BANAIČIO

Ką tik išėjusios iš spaudos naujos dainos:

AŠ PER NAKTĮ, dol 1,50

DVI LIAUDIES DAINOS, dol. 1.

Visos vienam balsui.

Gaunamos **"GABIJOS" knygyne,** Brooklyne ir pas leidėją X. Strumskį, 72-38 137 St., Flushing, N. Y.

Lietuviška mėsos gaminių krautuvė

"MAISTAS"

Sav. K. Šimanskas ir K. Mitchell

483 GRAND ST., BROOKLYN, N. Y.

Kalėdų proga pasveikinkite savo bičiulius ir artimuosius

LIETUVIŠKAIS ATVIRUKAIS,

pieštais lietuvių ir amerikiečių dailininkų, su lietuviškai vaizdais ir kalėdine nuotaika

16 spalvuotų atvirukų už 1 dol. Užsisakyti, prisiunčiant pinigus šiuo adresu:

J. GINKUS ir D. KLINGA

495 Grand St., Brooklyn 11, N. Y.

Perkantieji urmu gauna nuolaidą.

JAUKI LIETUVIO

JUOZO ŠUOPIO

užeiga

POINT TAVERN

kurioje visuomet galima gauti skanių užkandžių ir visokių gėrimų

150 Steamboat Rd., Great Neck, L. I. N. Y.

Tel.: G. N. 4-2120.

DIDŽIAUSIAS PASIRINKIMAS!

M. Dumblys & C. Joneliūnas

LIKERIŲ KRAUTUVĖ

78 Steamboat Rd., Great Neck, L. I. N. Y.

Tel.: G. N. 2-5979

SALDAINIŲ KRAUTUVĖ

JUOZAS GINKUS IR ŠEIMA

495 Grand St., Brooklyn 11, N. Y.

Tel. EVergreen 4-9293.

Didžiausias pasirinkimas Kalėdų eglaitėms papuošalų, šventinių dovanų, įvairių sveikinimo atvirukų. Geriausių firmų saldainiai dėžutėse, ledai ir užkandžiai.

Aukščiausios rūšies švieži produktai

Stanley's Meat Market

ST. MAJEWSKIO krautuvėje

156 Steamboat Rd., Great Neck, L. I. N. Y.

Tel.: G. N. 2-6879

A. Vikriko Meat Market

ĮVAIRIOS MĖSOS IR DEŠROS

123-125 Grand Street, Brooklyn, N. Y.

Telefonas EV 8-2818

JAUKI UŽEIGA IR

PATOGI VIETA POBŪVIAMS

MASPETH LIETUVIŲ PILIEČIŲ KLUBAS

60-39 56th Dr., Maspeth, L. I., N. Y.

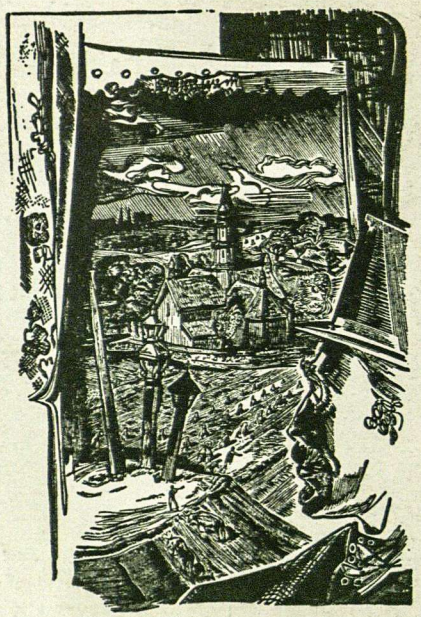

92,364102